96. Keskiviikkona 2 päivänä syyskuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1) Hallituksen esitys televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi 3750

Hallituksen esitys 34/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Lähetekeskustelu

2) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 3781

Hallituksen esitys 85/1998 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi vammaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutuksen edistämiseksi 3782

Hallituksen esitys 87/1998 vp

4) Hallituksen esitys laiksi sotilasvammalain muuttamisesta 3786

Hallituksen esitys 88/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta 3790

Hallituksen esitys 89/1998 vp

6) Hallituksen esitys laiksi potilasvahinkolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 91/1998 vp

7) Lakialoite laiksi ilmailulain 66 §:n muuttamisesta 3794

Lakialoite 65/1998 vp (Riitta Korhonen / kok)

8) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 5 ja 5 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta 3796

Lakialoite 66/1998 vp (Sinikka Hurskainen /sd ym.)

9) Lakialoite laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta 3798

Lakialoite 67/1998 vp (Jaakko Laakso /vas ym.)

10) Lakialoite laeiksi työttömyysturvalain 5 §:n ja työmarkkinatuesta annetun lain 22 a §:n muuttamisesta 3803

Lakialoite 68/1998 vp (Anne Huotari /vas ym.)

11) Lakialoite laiksi kansalaispalveluksesta 3805

Lakialoite 71/1998 vp (Tuija Maaret Pykäläinen /vihr ym.)

12) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta 3806

Lakialoite 73/1998 vp (Tauno Pehkonen / skl)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Dromberg, Kalliomäki, Korkeaoja, Koski M., Laaksonen, Lax, Leppänen P., Liikkanen, Lindroos, Lämsä, Malm, Markkula-Kivisilta, Mölsä, Norrback, Rajamäki, Rantanen, Rinne ja Tiuri.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Lax, Liikkanen ja Rajamäki.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Kalliomäki, Laaksonen, Liikkanen, Norrback ja Rajamäki sekä muun syyn perusteella edustajat Lax, P. Leppänen, Lindroos, Lämsä, Malm, Rantanen ja Rinne,
tästä ja huomisesta päivästä muun syyn perusteella ed. Mölsä,
tämän kuun 4 päivään muun syyn perusteella ed. M. Koski sekä
tämän kuun 8 päivään muun syyn perusteella ed. Komi.

Ed. Rauramon edustajantoimi

Puhemies: Luetaan ed. Rauramon eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Tultuani valituksi Helsingin kaupungin liikuntajohtajan virkaan anon eroa eduskunnan jäsenyydestä 8.9.1998 lukien.

Helsinki 1.9.1998

Anssi Rauramo"

Puhemies: Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Kirjalliset kysymykset

Merkitään saapuneiksi vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 733, 734, 748, 757, 758, 763, 764, 766, 773, 796, 799, 801, 804, 807—812 ja 814—817.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 34/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 6.
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia ensimmäisen käsittelyn päätyttyä lähetettäisiin suureen valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Saapunki: Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus ja siitä tehty liikennevaliokunnan mietintö sisältää lain televisio- ja radiotoiminnasta sekä lain Valtion televisio- ja radiorahastosta. Kyseisellä lailla korvataan radiolaitteista ja kaapelilähetystoiminnasta annetut lait. Lisäksi Yleisradio Oy:stä annettuun lakiin tehdään uudesta lainsäädännöstä johtuvat muutokset ja eräitä muita tarkennuksia sekä telehallinnosta annettuun lakiin ja tekijänoikeuslakiin eräitä luonteeltaan teknisiä muutoksia.

Esityksen mukaan televisio- ja radiotoiminta kaapeliverkoissa muuttuisi luvanvaraisesta ilmoituksenvaraiseksi toiminnaksi. Ulkoisten satelliittiohjelmien välittämisestä ei tarvitse tehdä edes ilmoitusta. Tv- ja radiotoiminnan jakeluverkkojen digitalisointi on myös esityksessä huomioitu.

Lakiesitys turvaa Yleisradio Oy:n jatkumisen julkisen palvelun viestintäyrityksenä. Radion kuuntelijoiden ja tv-katsojien osalta lakiesitys ei muuta juuri mitään, ellei sellaiseksi lueta jakeluverkkojen digitalisoinnin johdosta syntyviä teknisesti laadukkaampia ohjelmia.

Lupamaksujen korotuspaineita ei esityksellä myöskään lisätä. Lupamaksut muodostavat edelleen Yleisradio Oy:n merkittävimmän tulolähteen. Luvattomasta tv:n katselusta langetetta-

vaa rangaistusta muutetaan siten, että sakkorangaistuksen sijasta perittäisiin tarkastusmaksu. Tv-lupamaksun nimike muuttuu televisiomaksuksi. Televisiomaksusta vapauttamista koskevasta säännöstöstä valiokunta, poiketen lakiesityksestä, toteaa nykyisen säännöstön toimineen hyvin eikä kiristämistä tältä osin tarvita. Valiokunnan mielestä yksi laitos ja yksi lupa -käytäntöä tulee jatkaa, jolloin estetään esimerkiksi laitoshoidossa omassa huoneessaan olevan velvollisuus suorittaa televisiomaksua.

Toinen Yleisradio Oy:n toiminnan rahoituslähde on esityksen mukaan Valtion televisio- ja radiorahasto, jonne varat kerätään toimilupamaksujen muodossa. Kyseistä maksua peritään toimiluvan nojalla toimivilta televisio- ja radiotoiminnan harjoittajilta, joiden liikevaihto ylittää 20 miljoonaa markkaa. Lupamaksu vastaa televisiotoiminnan harjoittajien nykyisin maksamaa niin sanottua julkisen palvelun maksua.

Lakiehdotuksen mukaan maksut kerättäisiin valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastoon, jonka käytöstä päättää valtioneuvosto. Perittävä maksu on ehdotettu perittäväksi liikevaihtoon suhteutettuna progressiivisesti, kuten yksilön palkkatuloonkin kohdistuva valtion verotus tapahtuu.

Useissa asiantuntijalausunnoissa ehdotettua järjestelmää pidettiin epäonnistuneena. Tavoitteena pidettiin kyseessä olevissa lausunnoissa, että toimilupamaksun määräytymisperusteen tulisi olla sama kaikille elinkeinonharjoittajille. Eri yrityksiin erisuuruisena kohdistuvaa lupamaksua pidetään kilpailua vääristävänä, ja se haittaisi alan tervettä kehitystä.

Liikennevaliokunta otti edellä esitetyt näkökulmat huomioon ja muutti toimilupa-asteikon perintäperusteita yhteistyössä liikenneministeriön kanssa. Mielestämme perintätaulukon muutos turvaa lupamaksua suorittaville yhtiöille tasavertaisen kilpailun mainosmarkkinoilla. Ratkaisu on mielestämme myös eduskunnan kannalta alkuperäistä edistystä oikeudenmukaisempi.

Liikennevaliokunnan mietintöön liitetyn kannanoton mukaan edellytetään, että toimilupamaksuja tarkistettaisiin tarvittaessa. Kyseessä olevan lausunnon taustalla on huoli Yleisradion rahoituksen turvaamisesta myös tulevina aikoina suhdanteista riippumatta.

Radiotoimintaa harjoittavien toimilupamaksuvelvollisuuden osalta liikennevaliokunta esittää siirtymäsäännöstä siten, että maksuvelvollisuus alkaisi vasta vuoden 2004 alusta. Tässä pitkäjänteisyys otettiin huomioon, kun asiaa katsotaan nykyisiä toimilupien ehtoja taustana käyttäen.

Yleisradio Oy:tä käsittelevään lakiin liikennevaliokunta ehdottaa eräiden vähemmistöjen huomioimista, kuten viittomakielellä kommunikoivat sekä romanit.

Tekijänoikeusmaksujen suorittaminen puhutti valiokuntaa runsaasti. Valiokunta pyrki siihen, että tekijänoikeusmaksuja ei ainakaan moneen kertaan jouduttaisi maksamaan ja olisi selkeämpi linja. Ei ainakaan pääsisi karkaamaan käsistä näiden maksujen perintä. Halusimme vallitsevan maksukäytännön lakitekstiin, joka kuuluu: "Tekijällä ei ole oikeutta saada korvausta televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain -- mukaisen televisio- ja radiolähetykseen sisältyvän teoksen samanaikaisesta edelleen lähettämisestä."

Vaikka liikennevaliokunnan lisäämä lakitekstin osa on vallitsevan käytännön mukainen, saimme kuulla pitkin kesää opetusministeriön suunnalta, ettei kyseessä olevaa tekstiä saisi laittaa lakiin. Korostettakoon, että opetusministeriöllä olisi kaksi kertaa ollut mahdollisuus olla valiokunnassa kuultavana mutta kertaakaan ei sieltä kuultavaksi tultu. Liikenneministeriö ei myöskään huomauttanut tästä asiasta valiokunnalle. Ei ollut huomauttamista.

Opetusministeriön virkamiehen jälkikäteen liikennevaliokuntaan kohdistama arvostelu on siis täysin kohtuutonta. Suomalainen sananlasku sanoo: "Jälkiviisaus ei ole viisautta." Väite siitä, että valiokunnan kanta olisi Bernin yleissopimuksen vastainen, on jätetty perustelematta. Toisaalta on esitetty perusteltuja lausuntoja, että lain muuttaminen valiokunnan esittämällä tavalla ei ole Bernin yleissopimuksen vastaista. Epäilyt negatiivisesta kansainvälisestä huomiosta eivät voi olla este kansalliselle lainsäädännölle toimia haluamallaan tavalla, koska ei toimita kansainvälisten sitoumusten vastaisesti. Valiokunnan ehdottama muutos sen sijaan voi yhtä hyvin herättää muiden kuin tekijänoikeuksien haltijoiden edustajien — herää kysymys, kuuluuko opetusministeriön virkamieskunta tähän — piirissä erittäin positiivistakin kansainvälistäkin huomiota.

Mietinnössä valiokunta huomioi myös kaikki ne tekijät, jotka perustuslakivaliokunta meille lausunnossaan oli antanut.

Kiitän valiokunnan jäseniä ja liikenneministeriötä joustavuudesta edellä esitetyn lakipaketin suhteen. Puheenjohtajana olen myös anteeksipyynnön velkaa valiokunnan jäsenille, koska keväällä hieman runnoenkin jouduimme mietin-

nön valmistamaan. Jos olisimme jättäneet mietinnön valmistumisen syksyyn, kuulemiskierrokseen liittyvät muistikuvamme olisivat väljähtyneet sekä eräät muutostekijöihin liittyvät asiat olisivat kulkeneet perässämme pitkin kesää puhelinten välityksellä, niin kuin kulkivat siitäkin huolimatta, että saimme tämän mietinnön jo keväällä valmiiksi.

Vaikka mietintöömme liittyykin kaksi vastalausetta, lopputulos on valiokuntamme suuren enemmistön siunaama, kansalaisten kannalta tärkeä sekä riippumattoman yleisradiotoiminnan parhaaksi koituva. Kaikesta huolimatta, kun asia nyt on päätetty viedä suureen valiokuntaan, on valmisteltu useitakin lakipykälään liittyviä muutosehdotuksia. Niistä muun muassa kolmas vaihtoehto tukee sitä, mikä liikennevaliokunnan kannanotto on ollut. Se vain hieman tarkentuu ja on mietinnön mukainen siltä osin.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Omalta osaltani haluan kiittää liikennevaliokuntaa erittäin ripeästä työskentelystä kevätistuntokaudella tämän lainsäädäntöuudistuksen parissa ja siitä, että liikennevaliokunta suuressa yksimielisyydessä pystyi työnsä tekemään ja lähes yksimielisesti esityksen hyväksymään. Minusta tämä on erinomaisen tärkeätä, koska radiolainsäädännöllä on merkittävä merkitys suomalaiselle radio- ja tv-toiminnalle ja viestinnälle sekä sananvapaudelle.

Kuten valiokunnan puheenjohtaja Saapunki totesi, kiireessä jäi tekijänoikeuslain 25 i §:ään pieni, itse sanoisin, epäjohdonmukaisuus, ja näyttää siltä, että puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti on varminta, että muutamme lakiesityksen siltä osin sellaiseksi kuin se alun perin hallituksen esityksessä oli. Nimittäin sillä lailla voimme varmimmin taata sen, että jatkossakaan tekijänoikeusmaksua tai tekijänoikeuskorvausta ei peritä niin sanotun must carry -periaatteen mukaan kaapeliverkossa uudelleen tai edelleen lähetettävistä tv-lähetyksistä.

Tänä päivänäkään sitä ei ole peritty, ja suomalaiset tekijänoikeusjärjestöt ovat ilmoittaneet, että eivät tule vastaisuudessakaan sitä perimään, mutta jos taas jätämme sen nykyiselleen, on vaara, että tästä nousee sellainen kansainvälinen kysymys, että se voi hankaloittaa meidän asiaamme. Eli oli se kirjoitettu niin tai näin, käytäntö säilyy samana, mikä se on tänä päivänä, ja se on varmaan myös ollut liikennevaliokunnan tarkoitus.

Liikennevaliokunnan puheenjohtaja totesi, että lainsäädännössä ei tapahdu suuria muutoksia. Näin on. Mutta toisaalta voi sanoa, että kyllä tämä uusi laki on merkittävä edistysaskel. Se ei tietenkään ole vallankumous, mutta se jatkaa sitä televisio- ja radiotoiminnan kehittämislinjaa, joka meillä on ollut jo vallalla, että meillä on toisaalta valtion omistama Yleisradio Oy, joka harjoittaa sekä tv- että radiotoimintaa, ja toisaalta kaupalliset sekä tv- että radiotoiminnot.

Pelin säännöt vahvistetaan tässä uudessa laissa entistä selvemmin. Perusperiaate on, että valtiollisella yleisradioyhtiöllä on velvollisuus julkiseen palveluun. Sillä on oikeus saada rahoituksensa televisiomaksuista ja Radiorahaston toimilupamaksuista, mutta se ei ole oikeutettu myymään mainosaikaa ja saamaan mainostuloja lukuun ottamatta suurten urheilukilpailujen osalta tehtyä poikkeusta.

Toisaalta sitten kaupallisilla toimijoilla ei ole julkisen palvelun velvoitetta. Ne eivät saa televisiomaksuja, mutta niillä on velvollisuus maksaa toimilupamaksu, joka on nyt sitten lakiin säädetty, jolloin jokainen toimija tietää toimilupaa hakiessaan ja sen saadessaan, minkälaisin perustein maksua joutuu maksamaan.

Moni voi ajatella, että kun tehdään lainsäädännön uudistus, se merkitsee eräänlaista päätepistettä. Itse sanon, että päinvastoin tämä on alku tulevalle kehitykselle. On aivan selvää, että kilpailu tulee televisio- ja radiotoiminnassa yhä kiristymään, se tulee kansainvälistymään, mutta tämä uusi laki antaa selvemmät pelisäännöt tuolle kilpailulle.

Myöskään uudistustyö ei pääty tähän. On tärkeätä, että eduskunta toivon mukaan pystyisi ripeästi tämän lainsäädännön hyväksymään ja käsittelemään täällä, koska seuraavaksi valtioneuvostolla on työlistallaan niin sanottu taajuuksien käyttösuunnitelman vahvistaminen, joka toivon mukaan voidaan tehdä jo tänä vuonna.

Niin kuin liikennevaliokunnan puheenjohtaja totesi, digitaalisuus on tulossa, ja siitä on alustavia suunnitelmia tehty. Ne tulevat taajuuksien käyttösuunnitelmassa vahvistetuksi. Tänä päivänä näyttää siltä, että televisiopuolella maahan löytyy kolme niin sanottua multipleksia, johon multipleksiin sitten taas mahtuu neljä tv-kanavaa, mikä merkitsee sitä, että digitaalisessa muodossa valtakuntaan mahtuu kaksitoista tv-kanavaa. Kun meillä tänä päivänä on analogisella puolella neljä valtakunnallista tv-kanavaa, joiden ohjelma varmaan tullaan myös lähettämään ainakin alkuun myös digitaalisella puolella, se

merkitsee kuitenkin, että ehkä jo ensi vuonna on käytettävissä kahdeksan uutta tv-kanavaa, jotka julistetaan sitten haettavaksi, ja tämän lainsäädännön mukaisesti valtioneuvosto tulee niihin myöntämään toimiluvat.

Radiopuolella näyttää siltä, että digitalisoitumisessa saataisiin yksi valtakunnallinen multipleksi, johon sitten taas teknisesti mahtuu kuusi radiokanavaa tai -ohjelmaa. Radio vie vähän vähemmän tilaa kuin tv. Sitten saataisiin yksi alueellinen multipleksi eli jokaiselle alueelle, maakunnalle tai mikä se alue nyt sitten onkaan, saataisiin taas mahtumaan kuusi alueellista radio-ohjelmaa digitaalisessa muodossa. Sitten saataisiin vielä yksi paikallinen multipleksi, jonne myös saataisiin kuusi digitaalista radio-ohjelmaa.

Eli kun digitaalisessa muodossa tämä tehdään, on teknisesti mahdollista, että kullakin paikkakunnalla olisi kahdeksantoista radio-ohjelmaa. Ainakin silloin alkaa näkyä, jos tämä digitaalisuus suunnitelmien mukaan etenee, että kyse ei suinkaan ole radiotaajuuksien pulasta, vaan kysymys on ennemmin siitä, löytyykö maasta taloudellisia ja henkisiä resursseja ylläpitämään näin monia tv- ja radiokanavia ja radioasemia.

Olisi erittäin tärkeätä, että tässä digitaalisuudessa päästäisiin nopeasti eteenpäin, koska ainakin nykyisten tv-toimijoiden katseet ovat vuodessa 2000, jolloin on seuraavat kesäolympiakisat Sydneyssä. Uskotaan, että esimerkiksi suuri urheilutapahtuma, niin kuin olympiakisat on, on sellainen kimmoke, jolloin kuluttaja on valmis hankkimaan joko digitaalisen television tai Set-top boxin, jolloin hän voi vanhalla televisiollaan katsoa digitaalista lähetystä, joka nimenomaan urheilukilpailussa on laadultaan parempi kuin perinteinen tv-kuva. Kuvaa voidaan lähettää monipuolisemmin, useammasta urheilutapahtumasta samaan aikaan jne. Näin ollen olisi hyvin tärkeätä, että tässä aikataulussa pystyttäisiin etenemään, ja sen takia tietenkin toivon, että eduskunta voisi tämän lainsäädännön ripeästi täällä käsitellä ja hyväksyä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Aura kertoi tuossa, kuinka paljon meillä on mahdollisuus saada radio- ja televisiokanavia ja hän näki ehkä esteenä sen, että meillä taloudellisia resursseja pitää yllä näin paljon kanavia. Mutta hän ei sanallakaan maininnut toisesta puolesta. Minä tiedän nyt kyllä olevani sivistymätön enkä mitenkään nykyaikainen, mutta minä ajattelen sitä, mitä me teemme niin valtavalla määrällä kanavia. Eihän se muuta kuin hajottaa ihmisten ajatus- ja keskittymiskyvyn, jos selaa esimerkiksi viittätoista televisiokanavaa koko illan keskittymättä niistä yhteenkään. Tuolla Yhdysvalloissa — minäkin olen käynyt ulkomailla — minä selasin koko illan kanavia enkä päässyt kuin kanavaan 64, kun täytyi jo mennä nukkumaan, enkä minä yhtään muista, mitä niissä sanottiin. Toisin sanoen liiallinen tarjonta hajottaa ihmisen keskittymis- ja vastaanottokyvyn, eikä tähän ole koskaan kiinnitetty huomiota.

Mutta ministeri Aura olisi voinut todeta, että laitetaan niistä kanavista yksi ruotsinkielisille ohjelmille, kun ne ruotsinkieliset ohjelmat sohlaavat nyt joka paikassa. 30 prosenttia ohjelmista on ruosinkielisiä. Miksi ruotsinkielisille ohjelmille ei laiteta yhtä kanavaa, että muut vapautuisivat suomenkieliseen käyttöön?

Puheenvuoroni päätarkoitus oli kysyä, mitä me teemme tällaisella kanavamäärällä. Valistakaa minua tyhmää, ministeri Aura, kun minä ajattelen tällä tavalla. Moni muu ajattelee samalla tavalla. Tarjonta on hirveä. Mitä sillä tarjontamäärällä tehdään?

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta joutui käsittelemään hallituksen esityksen televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi kohtuuttomassa aikataulussa.

Asiantuntijakuuleminen oli laaja. Esitystä punnittiin hyvin monelta eri kantilta. Varsinaiseen yleiskeskusteluun ei asiantuntijakuulemisen jälkeen jäänyt paljonkaan aikaa. Lakikokonaisuudessa tuotiin tämän päivän radio- ja televisiotoiminnalle pelisäännöt, jotka vastaavat kohtuullisen hyvin tämän päivän tarpeisiin. Sähköinen viestintä elää hyvin suuressa murroksessa. Selvää on, että tämä laki ei tule olemaan ajankohtainen montakaan vuotta. Pääsääntöisesti asiantuntijakuulemisessa lakiin oltiin tyytyväisiä.

Valiokunta katsoi, että Suomessa tulee selvittää, miten ratkaistaan radio- ja televisiotoiminnan digitalisoinnin rahoitukseen liittyvät kysymykset. Tärkeää on, että pysymme mukana kansainvälisessä sähköisen median kehityksessä. Digitaalisessa verkossa on monia mahdollisuuksia, mutta ratkaisuja siitä, miten Suomi siirtyy digitaaliseen viestintäympäristöön, on tehtävä.

Uuden lainsäännön voimaan tullessa toimilupamaksua kerätään kaikilta kaupallisilta radio- ja televisiotoimijoilta. Digitaaliseen jakeluun

siirtyminen on yhteinen intressi kaikille ohjelmantuottajille. Tässä tilanteessa tulisikin harkita sitä mahdollisuutta, että digitaaliset kaupalliset kanavat vapautettaisiin siirtymäkaudeksi toimilupamaksusta kokonaan. Täten uuteen teknologiaan siirtymistä voitaisiin nopeuttaa ilman valtion tukitoimia. Mielestäni tuleekin tehdä selvä päätös analogisten lähetysten lopettamisesta. Sillä vauhditettaisiin digitaaliseen tekniikkaan siirtymistä.

Yleisradion toiminta julkisen palvelun kanavana tulee turvata jatkossakin. Yleisradion rahoituksen perusta tullee olemaan tulevaisuudessakin televisiomaksut, mutta toimilupamaksurahoituksen sijaan erilaiset maksutelevisiosta kerättävät maksut muuttanevat rahoitusrakennetta. Digitaalitoimintaan siirtymisen myötä käyttöön otettavien uusien palvelujen maksutelevisiotulot muodostavat uudenlaisen rahoituskanavan. Esimerkiksi Englannissa BBC:n rahoitus muodostuu pääasiassa lupa- ja erilaisista pay-tv-maksuista. BBC myi verkon yksityiselle toimijalle 250 miljoonasta punnasta rahoittaen saadulla tulolla digitalisointia. Myös Suomessa Yleisradion verkkotoiminnat tulee yhtiöittää ja eriyttää Yleisradion toiminnasta.

Viime keväänä raporttinsa jättänyt digitaalityöryhmä toteaa verkkojen rakentamisesta ja digitaalisten palvelujen tuottamisesta koituvien kustannusten nousevan 1,5 miljardiin markkaan, mutta se ei kuitenkaan esittänyt mitään konkreettista ehdotusta rahoitusmalliksi. Lähitulevaisuudessa on rahoituksesta kuitenkin tehtävä päätös. En usko laisser faire -politiikkaan eli puhtaasti markkinamekanismiin, vaan tarvitaan myös yhteiskunnan päätöksiä digitalisoinnin vauhdittamiseksi. Suuria suunnitelmia ei voida toteuttaa ilman valtioneuvoston viitoittamaa linjaa verkon rahoittamiseksi. Sen ei kuitenkaan tarvitse merkitä veronmaksajien rahojen käyttöä digitalisoinnin toteuttamiseksi.

Eniten kritiikkiä asiantuntijakuulemisessa sai televisio- ja radiotoiminnan toimilupamaksu. Sitä pidettiin muun muassa kilpailua vääristävänä. Lain lähtökohtana kuitenkin on Yleisradion rahoituksen turvaaminen. Valiokunta, aivan oikein mielestäni, halusi saada televisiotoiminnan lupamaksuun mahdollisimman oikeudenmukaisen ratkaisun. Progression ylärajaa pudotettiin rajusti: Liikevaihdoltaan yli 60 miljoonan markan toimijalla on sama maksuprosentti kuin suuremmalla toimijalla. Näin pyritään estämään kilpailun vääristyminen vakiintuneiden toimijoiden keskuudessa. Progressio takaa kohtuullisuuden tässäkin tilanteessa. Taulukossa haluttiin myös estää niin sanottu kermankuorinta pääkaupunkiseudulla paikallistelevisiotoiminnassa ja liikevaihdon alaraja haluttiin riittävän alhaalle.

Onko tämä oikea malli Yleisradion rahoituksen turvaamiseksi, on kysymys, johon varmaankin löytyy monenlaisia vastauksia. Tässä tilanteessa tämä on kuitenkin ehkä ainut mahdollinen. Tulevaisuuden digitelevision maailmassa tavoitteeksi tulee mielestäni asettaa se, että toimilupamaksusta voidaan luopua.

Asiantuntijat kritisoivat myös radiotoiminnan joutumista toimilupamaksun piiriin. Sähköisen viestinnän kohtelussa tulee olla tasapuolinen, mutta valiokunta katsoi mielestäni aivan oikein, että kaupallinen radiotoiminta Suomessa ei vielä ole riittävän vakaalla pohjalla toimilupamaksun kaltaisen veron keräämiseksi. Tällä hetkellä Suomessa toimii vain yksi kaupallinen valtakunnallinen radio. Ensi vuonna myönnettäneen lupa uudelle toimijalle. Kun toimilupamaksujärjestelmä astuu voimaan vasta vuonna 2004, radiotoimijat saavat riittävästi aikaa toiminnan saamiseen kestävälle pohjalle.

Tässä radio- ja televisiolaissa betonoidaan Yleisradion rahoitus vuosiksi eteenpäin. Vaikkakin toimilupamaksut kerätään Radiorahastoon, pääsääntöisesti ne tuloutetaan Yleisradion toimintaan. Mainostulojen kehityksestä voidaan esittää vain ennusteita. Malli Ylen toiminnan rahoittamiseksi on rakennettu hyvin pessimistiselle maailmankuvalle. Liikenneministeriön arvion mukaan mainosmarkkakakku ei paljonkaan tulevaisuudessa kasva. Näin toimilupamaksuprosentit saatiin korkeiksi.

Jatkossa myös tekstitelevisiotoiminnasta tulee maksaa toimilupamaksua. Tämäkin tuottaa jo kohtuullisen kokoisen potin Radiorahastoon. Radiorahastoon kerättävä rahasumma tulee todennäköisesti olemaan huomattavasti korkeampi kuin nyt ennustetaan. Kun esimerkiksi Iltalehti perustettiin, väitettiin silloin, ettei Suomessa ole tilaa kahdelle iltapäivälehdelle. Tänään tämä väite on osoittautunut aivan vääräksi. Uskon, että sähköisen viestinnän mainoskakku tulee tulevaisuudessa kasvamaan liikenneministeriön ennusteita enemmän.

Olen sitä mieltä, että tarvitsemme Ylen kaltaisen julkisen palvelun toimijan mediakenttäämme, mutta myös julkisen palvelun yhtiön tulee toimia samanlaisissa olosuhteissa kuin muut markkinoillaolijat, samalla tuloksellisuudella ja tehokkuudella.

Arvoisa puhemies! Uskon, että valiokunnan mietinnössä olisi laajemmin pohdittu radio- ja televisiotoiminnan syvempää sisintä, mutta kuten totesin, aikataulu oli aivan liian kireä. Mietinnön kirjoitimme hyvin vauhdikkaasti. Siirtyminen digiaikaan on jo käynnissä, ja valmistelut lainsäädännöksi, joka vastaa digitaalisen maailman tarpeisiin, on aloitettava. Seuraava eduskunta toivottavasti pohtiikin, millaisissa kehyksissä suomalainen viestintäympäristö toimii, ja saattaa lainsäädännön vastaamaan näitä tarpeita.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa rouva puhemies, fru talman! Haluaisin lyhyesti kommentoida lakiesitystä ja mietintöä sekä myös ed. Aittoniemen puheenvuoroa.

Euroopan unionin tv-direktiivin keskeinen tarkoitushan on Euroopan av-teollisuuden vahvistaminen ja av-tarjonnan monipuolistaminen. Kansainvälisen viestintäpolitiikan tavoitteena tulee olla vahva kotimainen viestintäteollisuus. Se on edellytys sille, että viestintätarjonta on monipuolinen ja korkeatasoinen. Meillä Yleisradion rooli suomalaisessa av-politiikassa on hyvin keskeinen. Tärkein asia lakipaketissa mielestäni on, että se hyvin turvaa Ylen rahoitusaseman.

Ed. Aittoniemi valitti, että Jenkeissä ei voi katsoa televisiota, ja hän surfaili vain kaikki 64 kanavaa läpi eikä saanut mitään tolkkua. Tietysti surfailukäyttäytyminen on vähän hermostuneisuuden merkki, jos ei muuta tekemistä New Yorkissa ole, mutta sanoisin, että se on hyvä esimerkki siitä, mihin kehitys johtaa, jos annetaan viestimet vapaiden markkinavoimien temmellyskentäksi. Minulla on sama kokemus USA:n televisiosta. On melkein mahdoton katsoa esimerkiksi elokuvia, koska siellä on enemmän mainoksia kuin filmiä, varsinkin elokuvan loppupuolella, kun katsoja on ensin saatu "kiinni".

Olof Lagercrantz 50-luvulla meni opiskelemaan televisiota USA:han ja kirjoitti siitä kirjan. Hänellä oli suuria odotuksia valinnanvapaudesta USA:n televisiossa, ja hän kertoi, että hän meni hotelliin ja pisti ensimmäisen kanavan päälle. Siellä näytettiin, miten mies ampui toista. Sitten hän vaihtoi kanavaa. Siellä näytettiin, miten ambulanssi kiiti hurjaa vauhtia kohti sairaalaa. Sitten hän vaihtoi kolmannelle kanavalle, ja siellä oli leikkaussali, missä leikattiin ammuttua miestä jne. Eli oikeastaan kaikilla kanavilla on sama ohjelma. Samaa voidaan todeta valitettavasti aika paljon meidänkin televisiotarjonnastamme edelleenkin, vaikka se on kovasti parantunut.

Mielestäni tämä laki luo myös hyvän perustan näkemykselliselle toimilupapolitiikalle. Lain 10 §:ssä asetetut velvollisuudet monipuolisuuden turvaamisesta ja erityisryhmien tarpeista huolehtimisesta ovat erittäin tärkeitä, ja niitä tulisi myös käytännössä noudattaa ja valvoa. Tässäkin voi sanoa, että kaupallinen logiikka ja markkinavoimat eivät saa yksin määrätä toimilupapolitiikkaa.

Onneksi Euroopan unionissa ja esimerkiksi kulttuuriministerineuvostossa oltiin kovasti yksimielisiä siitä, että jokainen EU:n jäsenmaa itse saa ja voi päättää, miten julkisen palvelun toiminta rahoitetaan. On otettu selkeä kanta, että kilpailun vääristämis- ja vääristymisväitteet, joita on esitetty ja joista on tehty myös valituksia EU-tuomioistuimelle, eivät saa vaikuttaa näihin asioihin. Myös Amsterdamin peruskirjaan otettiin kirjaus tästä asiasta, joten nyt on hyvin voimakkaasti ja hyvin legitiimisesti kirjattu oikeus tukea omaa public service -toimintaa, niin kuin parhaaksi kukin maa katsoo.

Julkisen palvelun tärkeys on siinä, että se antaa Ylelle mahdollisuuden ilman katsojamäärätyranniaa monipuolisesti tarjota ohjelmistoa erilaisille väestöryhmille, katsomatta, onko 100 000 vai 400 000 katsojaa. Tällä tavalla voidaan turvata myös vähemmistön legitiimit oikeudet ja vaatimukset. Tämä on tietysti elinehto sille, että meillä tulevaisuudessa myös on hyvä audiovisuaalinen tarjonta.

Mielestäni laki antaa myös hyvän perustan tv- ja radiotoiminnan digitalisoinnille. Digitalisoinnista on kehitettävä suomalaista kulttuuria vahvistava ja rikastava prosessi. Digitalisointi ei voi olla pelkästään kansainvälisen viestintäjättien uusi kiitorata. Yleisradiolle ja muille kotimaisille yrittäjille on turvattava taloudelliset mahdollisuudet investoida sisältötuotantoon, ja ne sitten vuorostaan vastaavat suomalaisuudesta ja suomalaisuuden asteesta.

Tärkeimpiä asioita lakipaketissa liittyy paitsi Ylen aseman turvaamiseen myös siihen, että pienten paikallisradioitten toimintaedellytysten turvaamiseksi toimilupamaksuja ei peritä, jos liikevaihto jää alle 20 miljoonan markan vuodessa. Se on tärkeää ja tarkoittaa käytännössä, että oikeastaan ainoastaan yksi kaupallinen radio joutuu jonkin verran maksamaan toimilupamaksua.

Myös kilpailun avaamisen helpottamiseksi maksu säädetään progressiiviseksi. Kaupallisen

radiotoiminnan maksutaulukko säädetään merkittävästi lievemmäksi kuin televisiotoiminnan, mikä myös mielestäni on oikein.

Mikä myös on tärkeää, on se, että kotimaisen ohjelmatuotannon edistämiseksi Yleisradio velvoitetaan erillisellä sopimuksella tilaamaan vähintään 10 prosenttia tuotannostaan riippumattomilta ohjelmatuottajilta, mikä on erittäin tärkeää kotimaisen av-tuotannon toiminnan ja työllistämisen kannalta.

Silloin kun myönnettiin uusi kaupallinen televisiotoimilupa, joka tänä päivänä on siis Neloskanava, valtioneuvosto päätti, että joka vuosi tästä irrotetaan 12—15 miljoonan markan siivu tukemaan kotimaista elokuva- ja av-tuotantoa. Tämän uudistuksen yhteydessä on nyt tärkeää valvoa sitä, että tämä siivu ei unohdu eikä jää pois, kun tulee uusi lainsäädäntö. Käsittääkseni tämä valtioneuvoston yksimielinen päätös pätee, vaikka nyt lainsäädäntö uudistuukin.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Andersson totesi, että lakiuudistus ei saisi johtaa pelkästään kansainvälisten yritysten kiitoradaksi muodostumiseen. Mutta toisaalta kun liikenneministeri itse epäilee omalta osaltaan, löytyykö tästä maasta riittävästi taloudellisia ja henkisiä resursseja ylläpitämään näin monia kanavia, niin eikö juuri ole tapahtumassa sillä tavalla, että uudistus johtaa siihen, että kansainväliset yritykset tulevat ja valtaavat merkittävältä osaltaan suomalaisen televisio- ja radiotarjonnan? Eli tämä uhkakuva itse asiassa tulee toteutumaan. Eikö tässä olisi ollut parempi se, että olisimme edenneen pienemmillä askeleilla ja tässä vaiheessa ottaneet vähemmän kanavia käyttöön? On toki hyvä, että otetaan uusia kanavia käyttöön sekä tv:n että radion osalta, mutta pienemmillä askelilla eteneminen olisi saattanut olla paikallaan, jotteivät nämä uhkakuvat siinä laajuudessa, kuin nyt näyttää, toteutuisi.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Andersson oli aivan oikeassa siinä, että Yleisradion on erityisesti taattava se, että erilaiset osakulttuurit, erityisryhmät ja suomalainen ohjelmatuotanto ovat kattavasti edustettuina. Yleisradio on aika hyvin vastannut tähän merkittävään haasteeseen.

Tässä tilanteessa, kun edelleenkin sinetöidään laintasoisesti Yleisradion rahoitus, voi vain korostaa Yleisradion tehtävää. Kaupalliset kanavathan joutuvat luonnollisesti kilpailemaan katsojaluvuista. Sen sijaan Yleisradion intressien pitäisi löytyä ihan muualta. Ylellä on erittäin merkittävä tehtävä, koska medialla on hyvin paljon vaikuttavuutta yhteiskunnassamme niin hyvässä kuin pahassakin. Yleisradio ei voi eikä sen pidäkään kilpailla katsojaluvuilla tai sen kaltaisilla mittareilla kaupallisten kanavien kanssa, koska jos näin olisi tai on, olisi myös koko toimilupamaksuperiaatteelta mennyt pohja pois.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kernaasti voin yhtyä siihen, mitä ed. Antvuori sanoi, mutta siitä huolimatta en näe sen olevan juuri oikeastaan lainkaan ristiriidassa sen kanssa, mitä ministeri Andersson äsken esille toi. Minusta oli tavattoman myönteistä kuulla hänen linjaustaan julkisen palvelun toiminnan periaatteisiin niissä muutoksissa, joiden kourissa eletään, ja siihen kansalliseen tehtävään, mikä Suomessa nimenomaan Yleisradiolla viestinnän kentässä yhtenä tärkeimmistä toimijoista on.

Minun huomioni ministerin puheenvuoron johdosta kuitenkin liittyy siihen, että tähän asti tämän keskustelun yhteydessä, myöskään lähetekeskustelussa, en erityisen paljon havainnut pohdittavan sitä, millä tavalla kansainvälinen kehitys tällä alalla kulkee, mitä mahdollisuuksia Suomella on turvata kansalliseen jakeluun sellaisia suomalaisten tärkeinä pitämiä kansainvälisiä lähetyksiä, jotka jonkinlaisen kansallisen mielenkiinnon, vaikkapa esimerkiksi urheiluun liittyvän, kannalta olisi tarpeen saattaa koko kansan, kaikkien suomalaisten, katsottaviksi. On vaara, että ollaan menossa aivan takaperoiseen suuntaan. Kun viimeisten 20—30 vuoden aikaan kaikki keskeiset maailman laajuiset suuret urheilutapahtumat ovat olleet periaatteessa kaikkien suomalaisten katsottavissa, niin kun kehitys kehittyy, ollaan tulossa tilanteeseen, jossa yhä useampi suuri kansainvälinen huippu-urheilutapahtuma jääkin entistä harvempien suomalaisten katseltavaksi.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että tässä asiassa hallitus osaltaan toimii ennen kaikkea sen toimijan kanssa yhteistyössä, joka on käypäinen toimija Suomen kannalta, ja se on Euroopan unioni ja Euroopan unionin komissio. Toivon ponnisteluja hallitukselta tässä asiassa ja nopeasti.

Ed. Filatov: Arvoisa puhemies! En malta olla sanomatta tässä aluksi, että esimerkiksi kansallisesti tärkeitä urheilukilpailuja halutaan kat-

soa, mutta Yleisradiota kritisoidaan juuri siitä, että se lähettää liikaa urheilua. On aina vähän veteen piirretty viiva, mikä on tärkeää ja mikä ei ja mitä kukakin haluaa katsoa.

Arvoisa puhemies! Englantilainen Alexander Pain patentoi 1843 televisiotekniikan perusajatuksen. Hänen mallinsa säilyi pitkään. Tuleva ja osin nykyinenkin digitalisoituva maailma puhuu aivan toisenlaisesta televisioteknologiasta ja mahdollistaa ennen rajallisen luonnonvaran, kanavien määrän, huikean kasvun. Tietokoneen ja television välinen ero on pienentymässä lähes olemattomiin, ja samalla joukkoviestinnän vanhat määritelmät saavat huutia.

Siirtyminen tietoyhteiskuntaan lisää sähköisen tiedonvälityksen määrää ja kasvattaa siihen liittyvää palvelutuotantoa. Esimerkiksi televerkkoa on ryhdytty käyttämään myös yleisölle suunnattuun viestintään, esimerkkinä puhelinpalvelut, joissa saman sisältöinen viesti toistetaan jokaiselle asiakkaalle. Tällainen uudenmuotoinen joukkoviestintä poikkeaa vanhasta siinä, että sitä ei lähetetä kenellekään, mutta se on yleisön saatavilla ja asiakas valitsee. Joukkoviestinnän käsite laajenee myös esimerkiksi maksullisiin palveluihin, joissa asiakas valitsee tarjolla olevista ohjelmista haluamansa ja maksaa vain kyseisestä ohjelmasta, ei siis enää koko ohjelmistosta. Järjestelmät kehittyvät, ja yksittäisen kuluttajan valinnanmahdollisuudet kasvavat ainakin periaatteessa, ellemme sitten ajaudu tilanteeseen, jota ministeri Anderssonkin täällä kuvasi ja jossa massayleisökilpailun takia yhä useammat toimijat tarjoavat yhä samanlaisempia palveluja ja ohjelmia tai ohjelmistoja.

Nykyisessä kilpailutilanteessa on hyvä säilyttää Yleisradion rooli julkisen palvelun ohjelmistojen, ei siis vain ohjelmien, tarjoajana. Usein kuulee kritiikkiä Yleisradiota kohtaan siitä, että se esittää samanlaisia ohjelmia kuin kaupallisetkin kanavat, ja tämä on totta, mutta se esittää myös niitä ohjelmia, joita kaupalliset kanavat eivät tuota, ohjelmia myös erityisyleisölle ja pienemmille ryhmille. Jos Yleisradio keskittyisi tarjoamaan ohjelmia ainoastaan ryhmille, joita kaupalliset kanavat eivät kiinnosta, koko toiminta kuihtuisi pitkällä aikavälillä pois. Meillä on hyvä ja laadukas yleisradiotoiminta, jolla on ihmisten laaja hyväksyntä, ja se lähtee liikkeelle nimenomaan ohjelmistotarjonnasta, mutta laajan suosion voi säilyttää vain jatkuvasti kehittyen ja parantuen.

Tätä ohjelmistoajattelua tukee muun muassa se, että Isossa-Britanniassa tehtiin tutkimus, jonka mukaan ihmiset lähes tuskastuvat valinnanmahdollisuuksien paljouteen, niin kuin ed. Aittoniemikin on tainnut tehdä, ja haluavat, että joku valitsisi heidän puolestaan sopivan ohjelmistopaketin. Tulevaisuus mahdollistaa molemmat, individualistisen surfaamisen ohjelmien paljoudessa, mutta myös tietyillä kriteereillä valitut ohjelmakokonaisuudet ja niiden löytämisen.

Arvoisa puhemies! Koko viestintäkenttä on ollut valtaisassa muutoksessa, joten on ollut välttämätöntä, että myös lainsäädäntöä saatetaan ajan tasalle. Nykyinen laki ei ole kuitenkaan vastaus kaikkiin tulevaisuuden haasteisiin. Laki on tehty enemmän tämän päivän tarpeisiin. Jatkossa on oltava valmiutta nopeallakin aikavälillä korjata, ajantasaistaa ja muuttaa lainsäädäntöä, jos kehitys niin vaatii.

Hallituksen esitys on muuttunut liikenne-valiokunnan mietinnössä muutamilta osin. Julkisuudessa suurimman huomion sai luonnollisesti nykyisen julkisen palvelun maksun muuttuminen toimilupamaksuksi, mutta nimenmuutos ei tätä kohua herättänyt, vaan maksun määräytymisperusteet.

Suomessa on varsin laajasti hyväksytty ajatus Yleisradiosta julkisena palveluna ja lupamaksutuloilla sekä toimilupamaksuilla rahoitettavana laitoksena. Tämä laki turvaa Yleisradion rahoituspohjan. Toimilupamaksu on hallituksen esityksessä rakennettu selkeän progressiiviseksi. Portaat muodostuivat matematiikasta, jolla ennakoitiin tulevia kertymiä, ja kertymän säilyminen ja progression purkaminen ei ollut matemaattisesti ihan niin helppo juttu, vaikka niin alun perin ajateltiin, koska olemassa olevat kaupalliset toimijat ovat hyvin erisuuruisia, ainakin vielä. Koska mainosmarkkoihin tukeutuva tv-toiminta on ollut lähes yhden toimijan monopoli pitkään, on tässä kilpailutilanteessa kohtuullista suosia aloittavia ja mittakaavaltaan selvästi pieniä televisioita, ja sen vuoksi valiokunta halusi säilyttää alussa tämän progressiivisen järjestelmän. Mutta tietyn tason tultua saavutetuksi on aivan oikein, että kilpailu tapahtuu samoilla ehdoilla.

Mielestäni valiokunnan rakentama malli täyttää nämä tärkeät perusehdot: helpottaa alalletuloa, takaa kertymän ja tasavertaistaa kilpailuedellytyksiä suurten toimijoiden kohdalla. Voisi sanoa, että ratkaisu jalosti hallituksen alkuperäistä esitystä hieman oikeudenmukaisempaan ja parempaankin suuntaan.

Valiokunnan mietintö on perusviritykseltään myös sosiaalisempi kuin hallituksen esitys tv-

lupamaksujen perinnän suhteen. Hallitus olisi halunnut laajentaa televisiomaksun koskemaan kaikkia televisioita, koska rajanveto esimerkiksi vanhainkodin ja palvelutalon ja asumisen suhteen on usein vaikeaa, mutta rajanvedon vaikeus ei voi olla peruste romuttaa oikeudenmukaisempaa järjestelmää ja siksi televisiomaksupohjaa ei tarvitse hallituksen esittämällä tavalla laajentaa. Voimme jatkaa nykykäytäntöä, mutta selkeyttää rajanvetokohteita.

Kokonaisuudessaan laki on hyvä, ja valiokuntatyöskentely on sitä vielä hieman parantanut. Valiokunnan aikataulu oli kohtuuttoman kireä, koska lain antaminen eduskunnalle lykkääntyi. Mutta täytyy rehellisyyden nimissä sanoa, että valiokunta valitsi itse aikataulunsa. Ei ollut mitään käskyä, määräystä tai ulkoista pakkoa, joka olisi pistänyt meidät tekemään mietinnön jo viime keväänä. Me olisimme hyvin voineet venyttää asian käsittelyä ja kuulemista tälle syksylle, mutta se ei olisi mielestäni ollut kohtuullista alan kaupallisia toimijoita kohtaan. Mainosrahoitteisten radioiden ja televisioiden täytyy voida edes ennakoida toimilupamaksunsa suuruusluokkaa. Eduskunta luonnollisesti vasta päättää maksusta, mutta valiokunnan keväällä valmistunut mietintö toimi kaupallisille tahoille hyvänä osviittana. Sitä paitsi erilainen lobbaustoiminta alkoi saada jossakin tilanteessa jo hieman kaoottisiakin piirteitä ja markkinahumun tuntua, joten oli perusteltua saattaa mietintö valmiiksi vielä, kun asiantuntijakuulemiset olivat tuoreessa muistissa.

Viestinnän omistuksen liikaa keskittymistä ja ohjelmatarjonnan monipuolisuutta valiokunta haluaa ohjata toimilupapolitiikalla. Viestinnän keskittymisen suhteen on kansainvälisiä esimerkkejä olemassa myös järeämmästä toiminnasta, ja Suomessakin niitä pitäisi pohtia, jos toimiluvilla ei pystytä liikaa keskittymiskehitystä torjumaan. On syytä miettiä esimerkiksi sähkömarkkinoilta tuttuja omistusosuuksien ylärajoja.

Me olemme eläneet aikoja, jolloin valtion ja kuntien monopoleja on pitänyt purkaa, koska on haluttu saada aikaan aitoa kilpailua ja tehokkuuden lisääntymistä, mutta nykyisin on syytä seurata sitä, etteivät suuret loputtomiin syö pieniä ja päädy kaupallisiksi monopoleiksi. Varsinkin viestintäalalla liika keskittyminen on selvä uhka sananvapauden toteutumiselle.

Toinen suuri kysymys viestintäpuolella on rikollisen materiaalin levittäminen, lapsipornon, rasismin ja törkeän väkivaltaisen materiaalin levittäminen. Toiminta on rikollista, mutta esimerkiksi Internet-maailmassa materiaali leviää ja valvonta on vaikeaa, lähes mahdotonta. Ongelman edessä ei sovi kuitenkaan antautua, vaan on etsittävä tehokkaampia jäljityskeinoja ja lisättävä eri toimijoiden itsesäätelyä. Jos hyväksymme sen perusajatuksen, että Internet-maailmassa kaikenlaisten rajojen asettaminen on mahdotonta, nostamme kätemme pystyyn myös monen muuhunkin kuin viestintään liittyvän asian kohdalla ja annamme mielestäni markkinamaailman mellastaa luvattoman vapaana.

Lopuksi vielä muutama kommentti ed. Suvi Lindénin puheenvuoroon. En pyytänyt vastauspuheenvuoroa, koska oletin olevani seuraava puhuja. Hän puhui analogisten lähetysten lopettamisesta. On tietysti kaikkien kannalta taloudellisempaa, että pääsemme mahdollisimman nopeasti digitaaliseen maailmaan. Kuluttajan kannalta, jos hänelle ei ole tarjolla kohtuuhintaista digitaaliseen maailmaan siirtymisen vaihtoehtoa, on väärin lopettaa nykyinen järjestelmä liian pian. Olisikin syytä etsiä yhteisiä ratkaisuja. Voi olla utopistista ajatella, että mainostoimijat ja Yleisradio yhdessä ykskaks päättäisivät ostaa kaikille suomalaisille set-up-boxin. Ne voisivat säästää omia kustannuksiaan siinä, että digitaalimaailmaan siirryttäisiin yhdellä rysäyksellä, ja kansantaloudellisesti nopea siirtymä saattaisi olla varsin järkevää.

Sitten esitettiin Iltalehti-esimerkki siitä, miten aikanaan epäiltiin, että markkinoille ei mahdu toista toimijaa. Uskon, että keskustelu silloin lähti tilanteesta, jossa oli totuttu vain yhteen iltapäivälehteen. Nyt elämme vähän samanlaisia aikoja. Yksi monopoli murtuu, ja siirrymme vapaampaan ja terveempään kilpailuun, mutta pitää muistaa, että markkinoilla on jossakin vaiheessa kyllästymispisteensä eikä niille loputtomasti mahdu tavaraa.

Vielä kansallisesta ajattelusta. Uskon, että suomen kieli on yksi tekijä, joka toimii meidän turvanamme liikaa kansainvälistymistä vastaan. Suurin osa meistä kuitenkin mieluummin välillä katsoo suomenkielistä ohjelmaa, vaikka ihmisten kielitaito on kasvanut ja vaikka tekstitystä olisikin.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Pohjoisessa elellyt savottamies Nätti-Jussi tokaisi kerran työväenlehden asiamiehelle, ettei hän välitä teidän lehteänne tilata, hän tilaa porvarilehden. Perustana savottamiehellä oli se, että porvarilehdessä ei ole köyhien jatkuvaa ruikutusta. Nätti-

Jussi saattaisi olla aika lailla tyytyväinen nykyisen televisio- ja radiokanavien toimintaan. Ei sieltäkään tarvitse köyhien ruikutusta ainakaan liikaa kuunnella. Huomion kohteina ovat pääsääntöisesti kauniit ja rohkeat, vallassa olevat tai sen liepeillä notkuvat tai valtaan ehkä piankin tulevat.

Esimerkiksi kelpaa vaikkapa eilisen budjettiesittelyn saama julkisuus. Työttömyys tuntui sen perusteella jo täysin voitetulta, kun maassa on "enää" vain 383 000 työtöntä. Valtiovarainministerin kehuskelu valtiontalouden hyvästä tilasta sai kritiikitöntä huomiota, mutta siihen, mitä kuudennen nousuvuoden budjetti vaikuttaa vaikkapa toimeentulotuella kituuttaviin puoleen miljoonaan suomalaiseen ja heidän elämäänsä, toimittajatkaan eivät kiinnittäneet huomiota sen enempää kuin valtiovarainministerikään, eli se huomio oli yhtä tyhjän kanssa, eli sitä ei ollut ollenkaan.

Myös maailma näyttäytyy mediassa nykyään kovin pinnallisesti. Tokihan uutisvälitys sinänsä toimii nykyään varsin kiitettävästi, reaaliajassa. Presidenttien tapaamiset, maanjäristykset, lentoonnettomuudet tai sodat tuottavat sellaista vaikuttavaa kuvaa, joka kyllä saa paikkansa televisioruudussa. Taloustoimittajat taas seuraavat pörssikurssien heilahtelua yhtä intensiivisesti kuin urheiluselostaja selostaa sadan metrin juoksua olympiakisoissa. Mutta miksi tällä planeetalla on yhtäällä hirmuista rikkautta ja toisaalla samaan aikaan suunnatonta köyhyyttä, nälkää, sairauksia ja sotia, se jää vähälle käsittelylle. (Ed. Karpio: Onko näin?) — Minusta jää liian vähälle sen ongelmatiikan käsittely. Pinnassa mennään ja pintaa mennään.

Minä en itse asiassa edes odota, että kaupallinen media menisikään kovin syvälle näitten suurten rakenteellisten ongelmien käsittelyssä, ja tämä minun ehkäpä kyyniseltä kuulostava kantani perustuu siihen analyysiin, että kaupallinen mediatoiminta on oman logiikkansa tuote. Siellä pohjalla on se raudankova lähtökohta, että kaupallisen televisio- tai radiotoiminnan pitää tuottaa voittoa. Se määrää toiminnan rajat. Ohjelmat eivät saa maksaa, ja jokaiselle ohjelmalle on koetettava saada mahdollisimman paljon yleisöä. Muutenhan ei saada niitä mainoksia, joiden tuottojen varassa koko kaupallinen sähköinen viestintä tietysti viime kädessä on.

Juuri tästä minun analyysistäni seuraa se, että minusta toivo on Yleisradiossa. Yleisradio voi ja sen tulee pitää perusfilosofianaan Suomen kansan tiedontarpeen tyydyttämistä. Yle ei tietenkään voi, tässä yhdyn ed. Filatoviin, jättää pois viihdeohjelmia tai jättää seuraamatta urheilutapahtumia. Ne ovat välttämätön osa nykyaikaista yleisradiotoimintaa, niin kuin ne ovat aina ennenkin olleet. Mutta Yleisradio voi ja sen tulee tavoitella sitä syvällisempää analyysia, ja se voi koettaa antaa aineksia ajatteluun sen ratkaisemiseksi, mitä tapahtuu maailmassa, Euroopassa, omassa maassa ja sen osissa, sekä aineksia myös analyysin tekoon, miksi kaikenlaista tällaista tapahtuu. Minä pidän tätä erittäin suurena kysymyksenä myös demokratian kannalta, sillä jos ei ole tiedon ja ajattelun aineksia, niin kyllä vaikuttamisen mahdollisuuskin on sitten heikko.

Rouva puhemies! Suuri kysymys on nyt ylikansallisen tv-viihteen vyöry. Amerikkalaiset viihdetuottajat, jättifirmat, suoltavat sarjaa sarjan perään teollisuusmaisesti, ja koska ne ovat saaneet käsiinsä jo kohta koko maailman markkina-alueen, ne voivat myydä tuotteitaan halvalla. Tästä seuraa se, että yhä useammat kaupalliset tv-ruudut ja vähän muutkin valitettavasti täyttyvät yhä suuremmassa määrin juuri amerikkalaisella ohjelmistolla.

Nyt uudessa laissa kysymystä lähestytään aika kiinnostavasti eurooppalaisuuden näkökulmasta. Vaatimuksenahan on, että merkittävän osan ohjelmistosta pitää olla eurooppalaista. Tätä vastaan en protestoi, koska onhan se jo askel eteenpäin, kun pyritään tätä amerikkalaisuuden ylivaltaa murtamaan.

Kysymys on kuitenkin minusta viime kädessä siitä, miten ruutuun ja eetteriin saadaan suomalaista hyvää ohjelmistoa riittävästi. Siinä voi hieman auttaa laissa oleva kiintiö pienille, niin sanotuille riippumattomille tuottajille. Viime kädessä kysymys on kuitenkin siitä, mitkä ovat Yleisradion resurssit. Palaan jälleen tähän kysymykseen. Minustahan Yleisradio voi tosielämässä olla se ainoa vastapooli, joka voidaan asettaa tätä ylikansallista viihdevyöryä ja -turrutustakin vastaan.

Kaupallisen, sähköisen mediatoimijan on, kuten jo totesin, pääsääntöisesti tähdättävä suuriin katsojamääriin. Siihen johtaa se mainosten varassa eläminen. Siksi vähemmistöjenkin palvelussa Yleisradiolla on valtava vastuu, ja se voi sen myös tehdä.

Meillä on tunnustettuja vähemmistöjä, kuten ruotsinkieliset, saamelaiset tai vaikkapa romanit, mutta pitää muistaa jatkossa yhä enemmän se, että nämä vähemmistötkin jakautuvat edelleen vähemmistöihin. Esimerkiksi saamelaisista

puhuttaessa tuon käsitteen sisälle hyvin yleisesti asetetaan koltat, jotka ovat kuitenkin ihan eri kieltäkin puhuva heimo, joka sekin tarvitsee omia palveluitaan.

Siis Yleisradion palveluvelvoitteet ovat erittäin laajat ja kasvavat, näin asian koen. Puhuimme liikennevaliokunnassa paljon esimerkiksi viittomakielen lisäämisen tarpeesta ja tekstityksestä kuulo-ongelmaisille. Pidän tällaista lähestymistapaa erittäin tärkeänä, sillä viime kädessähän me kaikki olemme jossain vähemmistössä. Jotkut ovat vähän isommassa vähemmistössä tai vähän pienemmässä, mutta loppujen lopuksi jokaisella on erityistarpeitaan.

Kansan tiedontarpeen aito arvostaminen ja, voipa sanoa, sen tiedontarpeen hereillesaaminenkin on Yleisradion tehtävä. On oltava sitten tietysti kykyä laadukkaan suomalaisen ohjelmiston tuottamiseen. Tämä koskee myös kulttuuritarjontaa. Se on erittäin kallista, mutta siihen pitää resursseja olla. Sitten on vielä mainitsemani erilaisten vähemmistöjen palvelu.

Tässä ne perusteet, miksi pidän Yleisradion asemaa niin tärkeänä. Jotta Yleisradio voi näistä suurista haasteistaan selvitä, sillä pitää olla riittävät resurssit. Nyt tässä televisio- ja radiorahastolaissa määritellään sitten pitkäksi aikaa, niin arvelen, ne resurssit, joita Yleisradiolla jatkossa on.

Hallituksen esityksessä oleva ja liikennevaliokunnan käsittelyssä täsmentynyt ja osin muuttunutkin toimilupamaksujärjestelmä, rahoitusmalli Yleisradiolle, on minusta tyydyttävä. Se syntyi liikennevaliokunnassa, voipa sanoa, tiukankin väännön jälkeen. Liikennevaliokunnan moniin jäseniin näytti kohdistuvan melkoisen kova painostuskin. Näiden vaikuttajien tavoitteena oli tietysti se, että omaa maksua saisi alemmaksi. Se on minusta aivan ymmärrettävää, kun jokin liikeyritys tuo omaa näkemystään esille. Siinä oli kuitenkin joiltakin unohtumassa se, että jos näitä maksuprosentteja alennetaan ilman, että joitakin toisia korotetaan, niin Yleisradiohan siinä sitten miinukselle jää. Minusta oli hieman yllättävääkin jopa huomata, miten esimerkiksi kokoomuksen taholla otettiin huomioon kaupallisen tahon toiveita ja miten vähällä huomiolla sillä taholla sitten ohitettiin Yleisradion tarpeet.

Lopputulos on kuitenkin tärkeintä. Esitys on yksimielinen. Näen tosiaan niin, että Yleisradio voi tällä rahoitusjärjestetyllä selvitä. Nyt on luotu edellytykset, mutta tietysti on sitten seurattava myös sitä, miten hyvin luotuja edellytyksiä käytetään. Se on minusta myös eduskunnan tehtävä. Me emme tietenkään suoraan lähde määräilemään radio- ja televisiotoiminnasta, mutta meillä on minusta tietty asemamme, onhan Yleisradio kuitenkin loppujen lopuksi eduskunnan radio. Yleisradion osana on ollut vastata jo aiemminkin siihen haasteeseen, lähteekö se kilpailemaan kaupallisen toiminnan kanssa kaupallisen toiminnan ehdoilla vai onko sillä jokin muu tie. Minusta sillä pitää olla sen oma tie, joka on todella sitä, että se on suomalainen ja että se pyrkii syvällisen ja tärkeän informaation välittämiseen unohtamatta tietenkään myöskään muita, normaaleja ja asiaan kuuluvia yleisradiotoimintoja.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ymmärsin hyvin, mitä ed. Tennilä tarkoitti, kun hän puhui siitä, että Yleisradion sijasta porvarillisella puolella kiinnitettiin niin paljon huomiota kaupallisiin intresseihin. Ymmärsin hyvin hänen lähtökohdistaan, mutta minusta tämän lainsäädännön perusperiaate oikeastaan on ollut Yleisradion aseman säilyttäminen, myös sen vahvistaminen, mutta niin, että kaupalliselle painotukselle, kaupallisille yrittäjille, ylipäänsä sille, mitä kilpailuksi sanotaan, jää sellainen sija, että se voi käydä sitä omaa kilpailuansa kutakuinkin tasa-arvoisin lähtökohdin. Minusta tässä sinänsä ei ole mitään pahaa, ja vallankin kun me katsomme, miten EU tähän maailmanaikaan suhtautuu kaupalliseen viestintään ja ylipäätään sähköiseen viestintään, minusta tämä on aika tasapainoinen kokonaisuus.

Toisin kuin ed. Tennilä näkisin hyvin tärkeänä sen, että tässä on myöskin se eurooppalainen valtavirta mukana, joka valtavirta on ruvennut ymmärtämään julkisen palvelun merkitystä myöskin viestinnän alueella.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä tietysti kannoin liikennevaliokunnassa ja kannan tässä salissa ja kannan kaikkialla muuallakin pääsääntöisesti vastuuta siitä, että Yleisradiolla on riittävät resurssit. Ei tässä kukaan ollut kaatamassa yhtäkään kaupallista toimijaa. Kysymys oli itse asiassa viime kädessä siitä, että Yleisradiolle turvataan entiset resurssit uudessa järjestelmässä, ja tässä loppujen lopuksi onnistuttiin varsin hyvin. Näin asian ymmärrän. Siellä oli kuitenkin välillä sellaista mielialaa, kun tätä asiaa käsiteltiin, että kaikki eivät Yleisradion asemasta huolta kantaneet.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin kytken ensimmäiseksi yhteyden ed. Tennilän lausumaan ja hänen pelkoonsa kaupallisuuden uhkakuvista ja ennen kaikkea hänen tapaansa pelätä ikivanhaa ja vääristynyttä voitto-käsitettä, samaan, mihin myöskin ed. Kekkonen kiinnitti tavallaan mutkan kautta huomiota.

Minä arvostan ed. Tennilän käsitystä voitosta, koska hän puhuu suuren suomalaisjoukon, äänestäjäjoukon, kansalaisjoukon puolesta, mutta toivoisin silti, että ed. Tennilä ei enää toisi esille tällaisia 50-luvun sosialistisen harhan kaikuja voitto-käsityksestä vaan opastaisi omiakin kannattajiaan. Tämä voitto-käsityshän perustuu kuvitelmaan, että voitto on jotain, mitä rikkaat pohatat käärivät taskuihinsa. Minusta olisi yleissivistyksen kannalta hyvä, jos ed. Tenniläkin ryhtyisi jo käyttämään oikeita käsitteitä. Katetuotosta puhutaan tänä päivänä, on kate 1, kate 2 ja kate 3. Niin sanottu voitto menee ensisijaisesti yrityksen toimintapohjan varmistamiseen, yrityksen kilpailukyvyn parantamiseen ja kaiken kaikkiaan työpaikkojen varmistamiseen ja työllistämiskyvyn parantamiseen yrityksessä. Näin ollen on ihan väärin esittää tällaisia vanhanaikaisia käsityksiä jostain voitosta, joka ikään kuin kääritään taskuun ja lähdetään Bahama-saarille ja poltetaan sikaria siellä. Se ei pidä paikkaansa normaalissa liiketoiminnassa.

Erityisesti liikennevaliokunnan käsittelyn eri toiminnoista ja vaiheista haluaisin kiittää edustajia Filatovia ja Lindéniä, jotka tekivät suurenmoisen työn selvittäessään toimilupamaksuja ja konpromisseja, joita siinä oli tehtävä. Se oli suurenmoinen työ ja saavutus, kenties parempi osasuoritus, kuin mihin kukaan muu siellä liikennevaliokunnassa pystyi.

Ministerin suulla täällä on kiitetty nopeaa valmistelua liikennevaliokunnassa. Ed. Filatov puolestaan totesi, että liikennevaliokunta kyllä olisi voinut venyttää käsittelyaikaa. Minusta liikennevaliokunnan vastuunkantoon kuului se, että se ei voinut pidentää käsittelyaikaa. Sen piti saada kaupallisten toimijoiden tilanteen takia käsittely valmiiksi ennen kesätaukoa. Siihen nähden kyllä annettu valmisteluaika, ottaen huomioon että kysymyksessä oli liikennevaliokunnan koko eduskuntatoiminnan ajan suurin lakipaketti, oli siivottoman lyhyt kerta kaikkiaan. Esitys olisi voitu antaa huomattavasti aikaisemmin. Tuskin kukaan osaa selittää, mistä syystä liikenneministeriö venytti ja viivästytti sen antamista. Kenties ministeri Aura on oikea henkilö kertomaan siitä. Joka tapauksessa valmisteluaika oli siivottoman lyhyt, niin kuin täällä on jo todettu sekä ed. Lindénin että ed. Filatovin suulla.

Lisäksi oli täysin anteeksiantamatonta, että kun 39:ää lausunnonantajaa kuultiin ennätysajassa, kaiken kaikkiaan 50:tä asiantuntijaa kuultiin, näistä kaikista ei kiireessä saatu minkäänlaista yhteenvetoa liikenneministeriöltä, sellaista yhteenvetoa, joka olisi antanut mahdollisuuden luoda kokonaiskäsityksen lausunnonantajien ja lausuntotahojen mielipiteistä. Ei myöskään annettu mahdollisuutta kuulla liikenneministeriön kommentteja näistä lausunnoista. Se oli kerta kaikkiaan sellainen käsittely, jota en ole tänä lyhyenä aikana, jonka täällä olen ollut, kolme vuotta, koskaan ennen kokenut. Siinä liikenneministeriö on suuren selityksen velkaa. Toivon, että ministeri Aura kertoo meille, mistä syystä huolimatta kahdesta liikennevaliokunnan kehotuksesta saada jonkinlainen yleisnäkymä koko lausuntokentästä sitä ei koskaan tullut.

Näin ollen liikennevaliokunnalla ei ollut liioin mitään mahdollisuuksia tarkistaa ja huomioida erittäin hyvinkin perusteltuja muutosehdotuksia. Näistä syistä myöskin tulos mielestäni on jäänyt aika keskinkertaiseksi.

Toimilupamaksujen perusta televisiotoiminnassa on täysin petollinen. Ed. Lindén sanoi sen vähän kauniimmalla sanalla täällä, mutta tarkoitti ihan samaa. Käsitykseni mukaan perustan on luonut liikenneministeriön virkamies, joka on Ylen hallintoneuvoston jäsen. Se on ihan tahallisesti aliarvioiva. Se aliarvioi kaupalliset kehitysmahdollisuudet, joiden perusteella määritellään toimilupamaksuprosentti. Kun kaupallinen kehitys on aliarvoitu, prosentti on vastaavasti korkeampi. Sitten, kun kaupallinen kehitys mitä suurimmalla varmuudella tulee olemaan paljon tuottoisampi, Yleisradio myös sillä väärin arvioidulla, väärin perustellulla prosentilla tulee samaan huomattavasti enemmän tuloja kuin se on edes pyytänyt.

Tästä mielestäni aika petollisesta lähtökohdasta on esitetty liikennevaliokunnan mietinnössä lausuma, jossa halutaan varmistaa se, että mikäli toimilupamaksujen kertymä on pienempi kuin on oletettu, sitä pitää korjata. Mielestäni kilpailunäkökohdat ja tasaväkiset lähtökohdat kaupallisessa kilpailussa edellyttäisivät sanontaa, että mikäli toimilupamaksujen kertymä muuttuu joko pienemmäksi tai suuremmaksi, niin toimilupamaksuprosenttia on muutettava vastaavasti. Tulen tällaisen lausumaehdotuksen tekemään kolmannessa käsittelyssä.

Toimilupakertymää Yleisradiolle perustellaan sillä, että Yleisradio antaa julkista palvelua. Missään muussa toiminnassa ei julkisella palvelulla ole niin helppo saada rahaa kuin tässä, kun perustellaan määrittelemättä tarkalleen, mitä se julkinen palvelu pitää sisällään. Jälleen ihan normaalin elinkeinoelämän rehdin pelin sääntöjen mukaan pitäisi kyllä julkisen palvelun vastineena saatavalle rahalle Yleisradion myös tarjota selkeää selvitystä siitä, mikä se julkinen palvelu on, jota vastaan se saa tätä rahaa. Tässä suhteessa julkisen palvelun määrittely on hyvin puutteellinen yleisradiolaissa.

Mielestäni olisi kyllä syytä avata yleisradiolaki ja varmistaa se, että Yleisradio antaa muutakin kuin samanlaisia hömppäsarjoja kuin kaupallinen televisio. Yleisradio on velkaa huomattavasti parempia uutisia kansalle kuin tällä hetkellä annetaan. (Ed. Kokkonen: Jos ei ole kuin huonoja uutisia!) Siellä on juuri tehty gallupkysely kentällä, jossa on todettu, että Mainosteeveen uutisia pidetään luotettavampina kuin Yleisradion. Itse en allekirjoita tätä, en ole samaa mieltä. Minusta kyllä Yleisradion uutiset ovat parempia kuin kaupallisten televisioyhtiöiden uutiset. Siitä huolimatta toimittajana ja julkisen sanan edustajana siviilissä olen sitä mieltä, että verrattuna esimerkiksi CBN:ään, CNN:ään tai BBC:hin Yleisradion uutistarjontaa ja laatutasoa voidaan parantaa huomattavasti vastineena julkisen palvelun rahalle.

Edelleen, julkisen palvelun tarve Suomessa tällä hetkellä, kun ollaan menossa kovaan kilpailutilanteeseen EU:ssa, merkitsee sitä, että tarvitaan huomattavasti terävöitettyä koulutustoimintaa, siis television ja Yleisradion koulutustoimintaa kieliopetuksesta alkaen. Tätä peräänkuulutan ja tässä mielessä uudistan toivomukseni, että julkisen palvelun käsite määritellään, avataan yleisradiolaki ja määritellään käsite huomattavasti tarkemmin ja velvoittavammin.

Lopuksi radioiden toimilupamaksut. Siinä jätettiin nyt Novalle, maan johtavassa markkina-asemassa olevalle niin kutsutulle paikallisradiolle, joka on jo valtakunnallinen, armonaikaa useita vuosia. Tässäkin on moraalittomuutta mielestäni, siivottomuutta siinä mielessä, että poliittiset puolueet päättävät hallitsevassa asemassa olevan Novan markkina-asemasta, kun itse ovat omistajia Novassa. Se on moraalisesti kestämätön lähtökohta kaupallisessa toiminnassa. Jolleivät kokoomuksen ministerit näe tässä tervettä elinkeinokilpailua loukkaavia piirteitä, kysyn vain, kuka sitten täällä näkisi.

Liikenneministeri A u r a : Arvoisa puhemies! Ed. Bremer otti esille lain käsittelyssä tulleen kiireen. En halua sitä selitellä. Oma kokemukseni kyllä kertoo, että kaikkien isojen lakiesitysten kanssa tulee aina kiire; ministeriössä tulee, valtioneuvostossa tulee, valiokunnassa ja tulee useimmiten eduskunnassakin. Se on valitettavaa. Vaikka kuinka hyvissä ajoin koetetaan lähteä liikkeelle, sittenkin aika tahtoo käydä vähiin.

Valitan, jos liikenneministeriö ei ole pystynyt antamaan liikennevaliokunnalle sitä apua, jota liikennevaliokunta olisi toivonut. Toivon, että seuraavan kerran pystymme liikennevaliokuntaa paremmin palvelemaan.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Julkisen palvelun tehtävää on yritetty Ylen hallintoneuvostossakin nyt ainakin viimeisten kolmen ja puolen vuoden aikana määritellä moneen otteeseen. Se ei ole aivan helppoa, mutta eteenpäin on päästy.

Ed. Bremer, kuten eräät muutkin, valitteli ohjelmien laatua. Katsojat kuitenkin katsovat niitä varsin kiitettävästi. Voiko kansa olla väärässä? Tämä on vähän kuin eduskuntavaalit: Jos eduskunta ei ole sen näköinen kuin me toivoisimme, se on kansan asia.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Bremerin suurimpana huolenaiheena tuntuu olevan se, että Yleisradio saa enemmän rahaa kuin on arvioitu. Näinhän käy vain siinä tapauksessa, että talouskasvu on isompi kuin on ennustettu, sillä mainostulothan seuraavat ihan suoraan talouskasvun tasoa. Siis te kannatte huolta jostakin omituisesta asiasta, ed. Bremer, ainakin täällä julkisuudessa. Todennäköisesti te tarkoitatte sitä, että näitä prosentteja olisi pitänyt muuttaa ja esimerkiksi ruotsinkieliselle väestölle olisi pitänyt antaa vähemmän julkista palvelua. Asia alkaa mennä varmaan vähän nyt omituiseksi, kun me Lapin ihmiset joudumme puolustamaan ruotsinkielisiä enemmän kuin ruotsinkielisen eduskuntaryhmän ihmiset. Mutta olkoon näin ja näin tehdään.

Mitä tulee voitto-käsitteeseen, toisten toimialojen pitää tuottaa voittoa, mutta on aloja, joilla voitto ei voi olla lähtökohta. Niitä ovat, ed. Bremer, esimerkiksi sellaiset asiat kuin lasten päivähoito tai koulutus, sivistys yleensä, terveydenhoito tai maanpuolustus tai tiedonvälitys silloin, kun siinä lähdetään siitä ajatuksesta, että koko kansa saa tietoa. Kaikkeen ei yksinkertaisesti voi bisnesajattelua ulottaa.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremer arvosteli kovasti sitä, että valiokuntakäsittely oli kiiristä. Kun katsoin vastalausetta, minkä hän oli jättänyt, niin ilmeisesti siinäkin on hivenen kiire ollut. Kun sitä tutkii, niin hän kovasti kritisoi toimilupamaksuja, että niistä Yleisradiolle kertyisi tuloja oletettua enemmän. Kun mietintöä tutkii, siinähän on 20 miljoonan raja, että yleensä kaupallinen yritys joutuu maksamaan. Tällä hetkellä se taitaa koskea yksinomaan MTV:tä ja Nelosta.

Yleisradiolla on myös monia velvollisuuksia, mitä ed. Bremer tuntui vähättelevän. Jos budjetista 13 prosenttia menee ruotsinkielisten ohjelmien tukemiseen ja niitten ylläpitämiseen, niin voidaan hyvin myös kysyä, tarkoittaako ed. Bremer sitä, että myös niitä voidaan vähentää.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karpio ei ymmärtänyt alkuunkaan, mistä oli kysymys. Yritin hänelle teroittaa sitä, että velvoitteet pitäisi määritellä eikä niin, että ne ovat itse otettuja velvoitteita.

Ed. Tennilä, uudistan toivomukseni, että luovutte tästä yksinkertaisesta ja yksinkertaistavasta voitto-käsitteestä ja ryhdytte puhumaan ihan liiketaloudellisilla termeillä niin, että ymmärretään, mistä on kysymys.

Edelleen, ed. Tennilä, yritin sanoa, että ne ennusteet, joihin prosentit pohjautuvat, on tahallisesti tehty vääriksi. Sitä te ette ymmärtänyt.

Ed. Kokkoselle: Kansa voi olla todella väärässä siinä, että se näkee vain sen, mitä tarjotaan. Silloin sillä ei ole käsitystä siitä, miten hyvää ohjelma voisi olla. Kun katselee BBC:tä tai CNN:ää, esimerkiksi niiden uutisreferointeja, siitä saa käsityksen, miten hyvää ohjelma voisi olla. Epäilen, että Suomessa ei kovin paljoa niitä katsota, mutta on olemassa tieto siitä, että ohjelmat voivat olla huomattavasti parempia Suomessakin, kuin mitä nyt tarjotaan.

Ed. H u r s k a i n e n: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys uudeksi televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi on mielestäni onnistunut. Edellinen lakihan oli vuodelta 1927.

Nyt käsittelyssä olevassa lakiesityksessä lähdetään siitä, että yleisradiotoimintaa rahoitettaisiin jatkossakin pääosin televisiomaksuista saaduilla tuloilla, jotka ovat vajaat 80 prosenttia yhtiön kokonaistuloista. Viime vuonna lupamaksuilla kerättiin noin 1,5 miljardia markkaa. Toiseksi rahoituslähteeksi muodostui eri televisio- ja radiotoimintaa harjoittavilta yhtiöiltä perittävä toimilupamaksu, jota vastaavan julkisen palvelun maksun tuotto oli viime vuonna 280 miljoonaa markkaa.

Lakiesityksen mukaan toimilupamaksu vastaisi nykyisin perittävää niin sanottua julkisen palvelun maksua ja sitä perittäisiin 20 miljoonan markan liikevaihdosta alkaen. Toimilupamaksu kasvaisi progressiivisesti siten, että maksu olisi alarajalla 15 prosenttia liikevaihdosta ja enimmillään 24,5 prosenttia, jolloin liikutaan jo 60 miljoonan tai sitä korkeamman liikevaihdon tasolla.

Mielestäni uusi toimilupamaksu asettaa kaupalliset televisio- ja radioyhtiöt tasavertaisempaan asemaan keskenään. Esimerkiksi Mainostelevisio-3 maksaa tänä vuonna noin miljardin markan liikevaihdostaan vajaan neljänneksen suuruista julkisen palvelun maksua, mutta tulevina vuosina sekin hyötyy uudesta laskentatavasta. Vastaavasti esimerkiksi uuden Neloskanavan maksuosuus nousee kasvavan liikevaihdon myötä.

Esityksen mukaan televisio- ja toimilupamaksut kerättäisiin valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastoon, jonka varojen käytöstä valtioneuvosto päättäisi. Lupamaksurahoitus on siten myös tulevaisuudessa yhtiön talouden tärkein tulonlähde ja turvaa sen, että yhtiön taloudellinen riippumattomuus säilyy.

Yleisradio on täyttänyt sille laissa asetetut tavoitteet tarjoamalla myös lisääntyvän sähköisen viestinnän kilpailutilanteessa monipuolista ja kattavaa radio- ja televisio-ohjelmaa kanavillaan. Yleisradion televisiokanavien ohjelma-aika on lisääntynyt kuluneen vuosikymmenen aikana lähes 90 prosentilla ja yhtiön radiokanavien käyttämä ohjelma-aika noin 50 prosentilla.

Samanaikaisesti kun yhtiö on toteuttanut lisääntyneet ohjelmatavoitteensa, on esimerkiksi yhtiön kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä kuitenkin laskenut ja sen eri toimintojen tehokkuus ja laatu samanaikaisesti kasvanut. Yhtiön valtakunnallisten televisiokanavien ohjelmisto on osoittautunut kansainvälisessä vertailussa jopa poikkeuksellisen monipuoliseksi. Yleisradion täyden palvelun tehtävä ja sille asetetut erityistehtävät sekä jatkuva vaihtoehtojen tarjoaminen ovat edellyttäneet laajamittaista ja monipuolista ohjelmapalvelua niin radiossa kuin televisiossa. Yleisradio turvaakin laadukkaan radio- ja televisio-ohjelmien tarjonnan kaikille suomalaisille asuinpaikasta, varallisuudesta tai muista vastaavista tekijöistä riippumatta.

Silti tarvitsemme yleisradiotoiminnan rinnalle myös muuta televisio- ja radiotoimintaa. Myönnettäessä toimilupia televisio- ja radiotoiminnan harjoittamiseen onkin lähdettävä siitä, että toimilupapäätösten avulla varmistetaan ja ylläpidetään ohjelmatarjonnan monipuolisuutta ja otetaan huomioon myös erityisryhmien tarpeita niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Tästä on maininta myös valiokunnan mietinnössä.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva laki on tulevaisuuden kannalta merkittävä, sillä se turvaa mahdollisuuden viedä suomalainen yleisradiotoiminta kohti tietoyhteiskuntaa. Suomalaisen tietoyhteiskunnan rakentamisessa on tärkeätä, että tarjoamme kaikille kansalaisille mahdollisuudet ja pääsyn tiedon lähteille sen eri muodoissa. Tasa-arvoisen ja kilpailukykyämme vahvistavan tietoyhteiskunnan kehityksen rakentamisessa Yleisradiolla on keskeinen rooli. Se tulee rakentamaan koko maahan tarvittavan digitaalisen radio- ja tv-palvelujen infrastruktuurin yhteistyössä valtiovallan ja alan muiden toimijoiden kanssa.

Tulevilla digitaalisilla julkisen palvelun ohjelmapalveluillaan Yleisradio varmistaa osaltaan sen, että kaikki kansalaiset saavat mahdollisuuden käyttää tietoyhteiskunnan eri mahdollisuuksia, ja varmistaa osaltaan sen, ettei kansakunta uudessa kehitysvaiheessa jakaudu varakkuuden perusteella kahtia: tietorikkaisiin ja tietoköyhiin. Yleisradion toiminta saa näin entistäkin tukevamman perustan, joka mahdollistaa Yleisradion julkisen palvelun tehtävän toteuttamisen myös tulevaisuudessa.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hurskainen kiinnitti huomiota siihen, että lupamaksut ovat toinen Ylen tärkeimmistä tulolähteistä ja osaltaan turvaavat Yleisradion riippumattomuuden. Voin yhtyä tähän hänen näkemykseensä. Mutta entä siinä tapauksessa, jos lupamaksut jätetään maksamatta tai televisiota muuten katsellaan luvattomasti?

Minusta tähän kohtaan sisältyy kansalaisten kannalta yksi merkittävä uudistus. Nimittäin tällaisissa tapauksissa on asiat viety raastuvanoikeuteen aikaisemmin ja nykyisin käräjäoikeuteen ja virallisen syyttäjän toimesta vaadittu kansalaiselle rangaistusta siitä, että on luvattomasti katseltu televisiota. Tämä prosessi on sekä rasittanut tuomioistuinta että tuntunut kansalaisista täysin kohtuuttomalta. Nyt tästä käytännöstä luovutaan ja siirrytään tarkastusmaksuihin, jotka ovat sellaisinaan suoraan täytäntöön pantavissa ulosottoteitse ilman raskasta tuomioistuinprosessia. Minusta tämä on askel kansalaisyhteiskunnan suuntaan ja hyvä uudistus.

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta on tv- ja radiotoimintalain käsittelyssä tehnyt hyvää työtä. Alkuperäinenkään hallituksen esitys ei ollut huono, mutta valiokunta on sitä edelleen parantanut. On tasapuolisempaa ja selkeämpää, että yksityisiltä tv- ja radiotoiminnan harjoittajilta perittävä toimilupamaksu on tasamaksun luonteinen eikä hallituksen esittämään tapaan progressiivinen. Alkuperäinen malli olisi voinut aiheuttaa kilpailun vääristymistä. Pienet toimijat on maksusta vapautettu, jolloin ei ole sitä ongelmaa, että maksu hidastaisi uusien yrittäjien tulemista alalle.

Tämä laki on hyvä jatko niille linjauksille, joita otettiin, kun vuonna 94 voimaan tullut yleisradiolaki säädettiin. Jo sen valmistelun yhteydessä keskusteltiin toimilupamaksusta tai julkisen palvelun maksusta. Silloin ilmapiiri ei ollut lainsäädännölle vielä kypsä. Nyt kuitenkin alalle on tulossa uuden teknologian myötä uusia toimijoita, mikä on vauhdittanut asian saamista järjestykseen. Olen erittäin tyytyväinen siihen, että Yleisradion rahoitus nyt saatetaan vakaalle pohjalle.

Toimilupamaksua on myös arvosteltu. Ed. Lindén esitti, että se tulevaisuudessa poistettaisiin. En kannata hänen esitystään. Edes tv-markkinoiden luvatussa maassa Yhdysvalloissa valtio ei anna taajuuksia ja toimilupia yrityksille ilmaiseksi vaan huutokauppaa ne ja rahastaa sitä kautta. Suomeen soveltuu toimilupamaksu, jonka tuotto ohjataan pääosin Yleisradion toiminnan rahoittamiseen. Tämä on perusteltua, koska muutenhan kansalaisilta perittävien tv-maksujen eli entisten lupamaksujen pitäisi todennäköisesti olla paljon korkeammat kuin ne nyt ovat. Tv-maksu on Suomessa erittäin kohtuullinen tasoltaan muihin maihin verrattuna.

Joissakin Euroopan maissa niin sanotut julkisen palvelun yhtiöt tosin myös mainostavat ja siten hankkivat lisätuloja. Suomalainen malli on parempi ja selkeämpi, kun se pitää mainosrahoitteisen ja muun yleisradiotoiminnan erillään. Näin pitää ollakin.

Yleisradion toiminta puolestaan on perusteltua siksi, että tarvitaan jokaiselle suomalaiselle yhtäläisin ehdoin saatavilla oleva täyden palvelun ohjelmisto. Siellä tietysti on oltava myös suosittuja ohjelmia. Katselijaluvuilla on merkitystä, mutta samalla kielivähemmistöjen kannalta

Yleisradio on välttämätön. Tätä asiaahan myös liikennevaliokunta korostaa. Eduskunta on myös jo aiemmissa vaiheissa edellyttänyt muun muassa saamenkielisen tv-toiminnan aloittamista mahdollisimman pian.

Radiorahastoon kertyviä varoja on hyvä käyttää myös itsenäisten kotimaisten ohjelmatuottajien tuotannon vauhdittamiseen. Tätä kautta saadaan uusille kanaville suomalaista sisältöä. En usko, että meillä olisi tv-tuotannossa, sisältötuotannossa, mitään ylärajaa vielä saavutettu tässä suhteessa.

Yleisradion rooli tulee yhä tärkeämmäksi, kun siirrytään tv-toiminnan digitaaliseen jakeluun. Olen tässä yhtä mieltä ed. Hurskaisen kanssa. Yleisradion on toimittava veturina siinä, että koko kansa ja koko maa siirtyy uusien mahdollisuuksien aikaan. Paljonhan on puhuttu erityisesti siitä, että tietoyhteiskunta voi pienentää etäisyyksien syrjäseuduille aiheuttamia haittoja.

Digitaalisen tv-toiminnan myötä se voi todella ollakin mahdollista, koska tv:hen voidaan liittää uusia vuorovaikutteisia toimintoja. Tv voi toimia tavallaan mikrotietokoneen korvikkeena. Sitä kautta voidaan käyttää vaikka pankki- tai kauppapalveluita sekä hakea tietoa. Samoin alueelliselle tv-toiminnalle ja tv:n käytölle opiskelussa uusi teknologia antaa väyliä. Tämän digitaalisen maailman uusien sisältöjen kehittäminen vaatii sekin Yleisradiolta paljon voimavaroja.

Mutta jotta koko Suomi voisi näitä uusia mahdollisuuksia käyttää, tietysti digitaalisen tv-verkon lähettimet on rakennettava mahdollisimman pian koko maahan. Nyt on ehdotettu, että varsinainen lähetystoiminta uudella teknologialla alkaisi vuonna 2000, ja liikenneministeriön selvityksien mukaan 2000-luvun alkuvuosina 70 prosenttia maasta tulisi olla uuden verkon piirissä. Se tarkoittaa Helsingin, Turun, Tampereen, Seinäjoen, Kuopion ja Oulun alueita. Huomattava osa Suomea, kuten koko Lapin lääni ja suuri osa itäistä Suomea, olisi vielä silloin verkon ulkopuolella.

Liikenneministeriön kaavailuissa on esitetty, että maan koko tv-toiminta siirtyy asteittain digitaaliseen järjestelmään runsaan vuosikymmenen kuluessa eli vuoteen 2010 mennessä. Tämä aikataulu on aivan liian hidas ja epämääräinen. Liikenneministeriön, Yleisradion ja muiden alan toimijoiden on sitouduttava siihen, että koko maa saadaan nopeammin digitaalisen televisiotekniikan lähetystoiminnan piiriin. Mielestäni esimerkiksi Soneran eli entisen Telen yksityistämisestä saatavia rahoja tulee voida tarvittaessa käyttää näiden uusien tiedon valtaväylien rakentamiseen koko maahan tasapuolisesti. Muutenhan syrjäseutujen suhteelliset haitat pikemminkin pahenevat pitkän siirtymäkauden aikana. Yritystoiminta tietenkin hakee ensisijaisesti sellaisia alueita, joilla tietoyhteiskunnan infrastruktuuri on kunnossa.

Ed. Lindén esitti, että kaupallisille yhtiöille annettaisiin vapautus toimilupamaksusta tämän siirtymän helpottamiseksi. En kannata sitä, koska se taas verottaisi Yleisradion rahoitusta ja Yleisradio on hyvin keskeinen toimija digitaaliseen tekniikkaan siirryttäessä. Sen takia pidän parempana ulkopuolelta tulevaa rahoitusta, kuten vaikka Soneran yksityistämisestä saatavia rahoituksia.

Ed. Lindén kiirehti myös Yleisradion jakeluverkon yhtiöittämistä. Siitähän ovat suunnitelmat jo pitkällä, ja näitähän on myös Yleisradion hallintoneuvostossa käsitelty, ja hallintoneuvosto on antanut mahdollisuuden selvitellä myös alan muiden toimijoiden halukkuutta tulla mukaan. Minusta nämä halukkuudet on hyvä olla selvillä, ennen kuin näitä päätöksiä tehdään.

Nyt käsillä oleva laki muuttaa hieman myös Yleisradion sisäisiä vastuusuhteita. Yhtiöön voidaan valita täysin ulkopuolisista jäsenistä koostuva hallitus, kun nyt hallituksen ovat muodostaneet yhtiön johtajat. Lakiehdotuksen perusteluissa on mielestäni yliarvioitu sitä, että Yleisradion johto ei olisi ollut tällä vuosikymmenellä kenenkään valvonnassa, kun hallitus on ollut sisäisesti valittu. Vuosikymmenen alun päätökset eivät ainakaan sitä todista. Hallintoneuvosto ja sen työjaosto ovat käytännössä hoitaneet muista valtionyhtiöistä poiketen osin myös tehtäviä, jotka muissa yhtiöissä ovat kuuluneet yhtiöiden hallituksille. Samalla on kuitenkin yhtiön johtovalintoihin liittyvää poliittisuutta saatu onnistuneella tavalla lievennettyä, ja sikäli myös Yleisradio on lähentynyt muuta tavanomaista yritystoimintaa. Tällä tiellä pitää jatkaa.

Uuden lain antamia mahdollisuuksia kannattaa kuitenkin käyttää hyväksi vaikkapa niin, että Yleisradion hallitukseen valittaisiin esimerkiksi kolme ulkopuolista jäsentä täydentämään yhtiön sisältä valittua hallitusta. En kannata kokonaan ulkopuolista hallitusta, koska se edellyttäisi myös nykyiseen hallintoneuvostojärjestelmään muutoksia. Mielestäni ulkopuolisten jäsenten pitäisi edustaa ammattitaitoa ja asiantuntemusta vaikkapa opetuksen ja sivistyksen, kulttuurin, teknologian kehityksen, liikkeenjohdon tai viestintätalouden aloilta.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi muistuttaa siitä, että vieläkään ei tv- ja radiotoiminnan arkistointia ole järjestetty asianmukaiselle tolalle. Digitalisoinnin edetessä tämä asia tulee entistäkin tärkeämmäksi. Ensimmäisen kerran jo tämän vuosikymmenen alussa viestintäkulttuuritoimikunta ehdotti radio- ja tv-arkiston perustamista. Arkistolakia käsitellessään eduskunta taas kiirehti asiaa. Ministeriön oma, viime vuonna julkaistu kulttuurinen tietoyhteiskuntaohjelma jälleen ehdottaa arkistoinnin järjestämistä. Kuitenkaan opetusministeriö ei näiden vuosien aikana ole tehnyt mitään konkreettista asian hyväksi. Suurin osa nykyisistä ohjelmaarkistoista on tietysti Yleisradion hallussa, ja se hoitaa niitä asiallisesti ja hyvin omista ohjelmatoiminnan tarpeistaan lähtien. Parhaillaan näitä arkistoja digitalisoidaan, mikä on sekin erittäin hyvä asia. Tässä vaiheessa on kuitenkin opetusministeriöllä viimeinen hetki aktivoitua, jotta uudet järjestelmät saadaan sellaisiksi, että myös alan tutkimus ja koulutus voivat sujuvasti käyttää arkistoja ja että myös alan uusien toimijoiden tuotantoa arkistoidaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Virtanen: Arvoisa rouva puhemies! Ministeri, pakkokollegat ja kansalaiset! Kyseinen laki on sinänsä hyvä, nykypäivään sopiva laki, koska siinä yhtenäistetään ja ajanmukaistetaan sekä ennakoidaan tärkeän sektorin asioita. Minun kommentointini on aika pitkälle ed. Bremerin liikennevaliokunnan mietintöön liittämän vastalauseen pohjalta.

Ensinnäkin kehotan huomioimaan ed. Bremerin huomautukset kiireestä ja hutiloinnista, mutta ennen kaikkea haluaisin pohtia ja haluaisin muiden pohtivan koko asiaa ja asian psykologista, filosofista ja poliittista sisältöä, ja tähän ed. Bremerin vastalauseen loppuosa tarjoaa oivan lähtökohdan. Mitä tällainen psykologia ja filosofia ja politiikka yleensä tarkoittaa tässä asiassa?

Minusta surkuhupaisinta oli kuulla ed. Lindénin muuten ansiokkaassa esityksessä se, että tästä pitäisi keskustella syvällisemmin ja kaikkea muuta. Noin vuosi sitten muistaakseni, harvinaislaatuista kyllä, pieni eduskuntaryhmä sai läpi yleiskeskustelun kyseisestä aiheesta, Yleisradion asemasta. Taidan muistaa senkin, että en ollut ainoa, joka sen jälkeen suhtautui kyseiseen yleiskeskusteluun tragikoomisesti. Myös ministeri Aura taisi viitata siihen ainakin minua huvittavasti. Kun keskusteltiin erittäin vakavasta ja tulevaisuudellemme tärkeästä asiasta, Yleisradiosta, ei syntynyt minkäänlaista keskustelua. Muutama puoluepukari kävi paapattamassa pari fraasia. En muista, oliko ed. Lindén niitä, mutta se oli todellakin aivan kuin ei olisi tiedetty, puhumattakaan mistään psykologisesta ja filosofisesta edes sen tason pohdinnasta, mitä ed. Aittoniemi kanavien lukumäärän kautta esitti. Siihen palaan myöhemmin. (Ed. Kekkonen: Ed. Aittoniemelle kaikki on psykologiaa!) — Pikkuhiljaa jokainen meistä kehittyy. Seura tekee kaltaisekseen. — Tämä oli välikommentti. Anteeksi, arvoisa puhemies! Jatkan varsinaista esitelmää. Koska olen pannut vähän paperillekin tärkeää juttua sihteerini kanssa, saatte kuulla kerrankin jo vähän ylöskirjoitettuakin, kun loppukiri kuulemma alkaa tässä vaiheessa.

Tunnettuna yksityisyrittäjänä ed. Bremer on huolissaan siitä, että laki televisio- ja radiotoiminnasta suosii alan isoa pahaa sutta eli Yleisradiota sen yksityisten kilpailijoiden kustannuksella. Fraasi Yleisradion vaatimasta rahoitustuesta kuvaa hyvin sekä ed. Bremerin että koko nykyisen markkinavoimakeskustelun asennetta. Vaikka vaatimus markkinavoimien ehdoilla toimimisesta nykyään ulotetaan suurin piirtein alalle kuin alalle, haluan muistuttaa viimevuotisesta jutusta. Pidin tärkeänä sitä, että eduskunta kävisi yleiskeskustelun Yleisradiosta. Keskustelun antama viesti oli selkeästi se, mitä halusinkin ja odotinkin, ei fraasimielessä mutta toisessa mielessä.

Ensinnäkin radio- ja televisiotoimintaan kohdistuu hyvin monenlaisia odotuksia, muun muassa maakunta- ja paikkakuntakohtaisia vaatimuksia niin sanotun täyden palvelun saatavuudesta siellä, missä kaupalliset yrittäjät eivät ole katsoneet toimintaa kannattavaksi. Toisaalta tuli selväksi, että on olemassa ainakin yksi ala, johon "markkinavoimien" — voisi laittaa nämä sitaateissa, kun meikäläinen on nykyään kirjavan puolueen puheenjohtaja, se on puolue sitaateissa muille puolueille — ideaa ei ehkä haluta lainkaan soveltaa.

Itse asiassa on käynyt selväksi, että tällaisia asioita on useampiakin, sillä napina esimerkiksi Posti-Telen — tai anteeksi, nykyään Posti-Soneran — yksityistämisen seurauksista on ollut huomiota herättävän ankaraa. Eli se, mistä ehkä käytiin eniten jonkinlaista, voisi sanoa, keskustelua, oli se, että kilpailun ulottaminen tietyille

eduskunnan ja parlamentarismin ja kansan kannalta tärkeille alueille on niin nurinkurista, että sitä ei voi oikeastaan käsitellä näin ohuesti kuin tätä on käsitelty, mutta minä tulen kohta siihen. Minä pohdin omaa lukemaani vähän ajan päästä paremmin.

Mutta nimenomaan radio- ja televisiotoiminta, jos mikä, on ala, jota puntaroidessaan eduskunnan täytyy asettaa yleinen etu kilpailuedun edelle, koska eduskunta yksiselitteisesti kontrolloi tätä alaa totaalisesti tai ainakin voisi kontrolloida. Eduskunta ensinnäkin valvoo yhteiskunnan omistamaa Yleisradiota ja toisaalta eduskunta on aikanaan itse päättänyt siitä, sallitaanko alalla yksityistä kilpailua lainkaan. Eli siis kansa, me kansanedustajina ja yhteiskuntana olemme päättäneet, että tälle alalle on tuotu kilpailu. Me pikkuhiljaa päätämme ja päätämme ja pirstomme ja pirstomme ja viemme ja annamme kaikki, ja sitten ovat kaikki kansalaiset tasa-arvoisia eli jokainen saa yksityisesti perustaa oman asemansa ja sananvapaus toteutuu täydellisesti, kun kaikilla on yhtä paljon digitaaliaaltoja, vähän yli viis miljoonaa televisiokanavaa. Jokainen saa sitten katsella itseänsä televisiosta. Ed. Aittoniemelle tämä tässä kevennykseksi! (Ed. Kekkonen: Loppukevennys vai?) — Ei ollut vielä.

Vaikka lakiin on kirjattu se, kuinka tärkeää eduskunnan mielestä on, että Suomessa toimii Yleisradio Oy:n kaltainen julkisen palvelun viestintäyritys, laki kokonaisuudessaan painottuu yksityisen sektorin oikeuksien ja vapauksien määrittelyyn jopa niin, että huolenaiheeksi nousee esimerkiksi julkisen palvelun maksun käsitteen hämärryttäminen. Olisin pitänyt suotavana, että tämä käsite ja periaate olisi edelleen säilytetty laissa, koska jo ed. Bremerin vastalause oirehtii siitä vaarasta, että koko periaate kyseenalaistetaan. Siksi yhdyn ed. Bremerin vaatimukseen julkisen palvelun täsmentämisestä, mutta päinvastaisesta syystä. Tämä on sitä filosofiaa! Tai voi tätä pitää politiikkanakin!

Kaupallisen eli käytännössä pienimpiä yhteisiä nimittäjiä etsivän radio- ja televisiotoiminnan edellytysten sijaan olen edelleen huolissani julkisen palvelun idean toteutumisesta muun muassa erityisryhmille tähdätyssä ja niin sanotusta eikaupallisesta kulttuurista huolta kantavassa ohjelmatoiminnassa. muodossa. Sananvapauden idea ei saisi enää enempää lähestyä rahanteon vapauden ideaa. Tässähän nyt sitten alkaisi julmettu filosofinen pohdiskelu rahanteon vapaudesta. Täällä on puhuttu jo voitosta ja mistä täällä puhuttiinkaan äsken, voiton käsitteestä ja kiireestä. (Ed. Kekkonen: Mikä on tappion käsite?) — Tappion käsitteestä. Ilmeisesti sitä ei politiikassa, kun minä olen katsellut viime vaalien tuloskeskusteluja tai edellisten ja edellisten, sitä tappion käsitettä ei tunneta ollenkaan.

Tuli tuossa mieleen ed. Bremerin vertaus siitä, että kääritään taskuihin nämä rahat. Se symboliikka jäi siinä kummallisen ohuesti kesken, koska digitaalibittiaikana kyllä tasku on jo äärimmäisen vanhanaikainen. Tämä "kääriä taskuun", eikö sen pitäisi olla jotain "surfauttaa" tai "sähköistää", "näpelöidä äärirajoille tai -paloille". Digitaali-sanahan tulee latinan sormi-sanasta. Eli sinnehän ne rahat menevät, niin että kyllä se tietysti vähän vanhanaikaista on, jos joku luulee, että kääritään taskuihin näin isoja rahoja, mitä näillä nykymerkityksillä kääritään.

Mutta siitä syvemmästä merkityksestä, että me saamme tulevaisuudessa äkkiä kaksitoista tv-kanavaa, totta kai minullakin on eräänlaisia unelmia. Minä olen sitä mieltä, että olisi ollut hienoa, jos Neloskanavakin olisi mennyt eri tahoille kuin meni. Mutta jos tulee viitos- ja kuutoskanavat, niin olisi hienoa, jos sitten tulisi näitä eri kanavia, jotka voivat tarjota todellisia vaihtoehtoja sille, mitä me nykyisin saamme. Mutta kaksitoista kanavaa Suomessa tuntuu kyllä siltä, että siinä ovat sitten tietyt puolueet ja tietyt taustatahot aika vahvasti, voisiko sanoa, yksinkertaistamassa suomalaisen ihmisen ilta- ja perhe-elämää.

Hälyttävimmillähän tämä näykyy nyt jo siinä, vaikka me unelmoimme tiedonvälityksen vapautuksella ja vapautumisella, että tänä päivänä tutkimusten mukaan koululaiset, olette nähneet, ovat harvinaisen väsyneitä, masentuneita, välinpitämättömiä. Se on muutamassa vuodessa tapahtunut ilmiö. Itse olen alan ihmisenä nuorisopsykologiassa ja muussa vastaavassa ollut viisitoista vuotta mukana ja pitänyt kaiken näköistä esitelmää ja käynyt erilaisilla kursseilla ja ryhmissä, ja viime aikoina selkeästi esille tullut juttu on tietysti se, että koululaiset nukkuvat liian vähän. Se on taas johtunut hyvin pitkälle tästä meidän vapautuneesta kilpailustamme tällä alalla eli siitä, että elokuvat sijoitetaan aina vain myöhempään ja myöhempään yöhön.

Koululaisten ikäjakaantumassa murrosikä alkaa jostain ikävuosista yhdeksän tai kymmenen, ja monet ovat alkaneet leikkiä aikuista jo paljon aikaisemmin, ja se kestää aika pitkälle. Kaikki tämmöiset vähän vaarallisemmat, eroottisemmat ja pornahtavammat, jutut — ennen me nuorina miehinä saatoimme selailla jotain lehteä jos-

kus jossain — tulee aina, voisiko sanoa, todella myöhään yöllä. Kasvattajat ovat huolissaan. Pornon tyylinen pehmotarjonta on halvinta viihdettä maailmassa, ja kun se sijoitetaan aina vain myöhäisempään ja myöhäisempään aikaan ja koululaiset ovat siinä tietyssä iässä, että se kiinnostaa, niin eiväthän he nuku. Ja varsinkaan sen jälkeen, kun on vielä katseltu niitä juttuja, ei nukuta kovin helposti. (Ed. Kekkonen: Pitäisikö ne sijoittaa aikaisempaan?) — No pitäisi, heti lastenohjelmien paikalle.

Tämä on yksi esimerkki siitä kilpailun äärimmäisen selkeästä, näkyvästä haitasta tällä alueella, kun kanavat on vapautettu. Me eduskunnassa emme ole pystyneet lainsäädännöllisesti määrittelemään kunnolla edes tällaisia erotiikkaan, seksuaalisuuteen ja, voisiko sanoa, initiaatioon kuuluvia asioita eli sitä, milloin ihminen tulee täysivaltaiseksi kansalaiseksi ja saa katsella tietynlaisia elokuvia ja ohjelmia. Me emme ole pystyneet sitä yhdistämään tämän kaltaiseen päätökseen, jolloin meillä tulee tällainen paradoksaalinen tilanne, jossa meillä on yhtäkkiä koululaisia, jotka tekevät, mitä huvittaa.

Totta kai, ja nämä ovat vanhanaikaisia tutkimuksia, aina olleet: Jos karkkia antaa tarpeeksi kauan tai jos taas tyhmistyy, jää tietylle tasolle erotiikankin suhteen, sitten se on loputonta kierrettä. Ihmiset narkomanisoituvat, jos ei heillä ole kunnon kasvatusta, kunnon esikuvia. Kansanedustajienkin arvostus todistaa, että ei esikuvia ole ainakaan poliittisesti. Tiedotusvälineethän sen ovat kyllä hoitaneet enemmän kuin kansanedustajat itse.

Me tulemme ansoihin, joissa me emme tee mitään tällä vapaudella. Siinä mielessä ed. Aittoniemen esiin tuoma näkökohta on aiheellinen, puhumattakaan ex-ministeri Anderssonin jutusta, että kaupallisuus sitten vielä tukahduttaa lopullisesti jopa elämänjuonen käsitteen. Kun rupeat katsomaan jotain elokuvaa ja jäät siihen koukkuun, sen jälkeen se on vain täynnä mainosta, kaupallisuutta ja kaikkea muuta, jolloin sinulta hajoaa jopa, voisiko sanoa, elämän tärkeyden tai tarkoituksen tai päämäärän käsite. En minä usko, että tässä nyt mentäisiin sillä jaolla, että oikeistolaiset tai kokoomuslaiset tai äärikokoomuslaiset olisivat niin tyhmiä, että he haluavat tehdä täysin skitsofreenisen ihmisen, joka sitten vain on rahastettavissa. En minä siihen usko.

Kaikki tällaiset asiat usein tapahtuu juuri kaoottisesti. Lainsäädäntö, joka on meidän päätehtävämme täällä, on toisistaan riippumatonta. Sitten yhtäkkiä me annamme tilaa jollekin hirviölle, joka omaehtoisesti sitten vain lisääntyy ja jakaantuu, ja näin sen koukussa ovatkin kaikkien lapset, kaikki koululaiset. Sitten yhtäkkiä me itse olemme väsyneitä, masentuneita ja kaikkea muuta, aikuisetkin. (Ed. Sasi: Onkos Virtanen katsonut mainoksia ja erotiikkaa?) — Kyllä minä aika paljon olen niitä silmäillyt.

Katsotaanpa, oliko muistiinpanoissa vielä jotain. Siitä kiireestä vielä. Mikä johtaa siihen? Ihmisen tajunta on sen laatuinen, että sitten kun meillä on kanavia, radiokanavia ja tv-kanavia ja muuta ... Niin kuin sanoin ja kuulitte varmaan, laki on aika oikean ja hyvän suuntainen, mutta kuitenkin se syvemmän keskustelun aika tulee joskus ensi eduskunnan aikana kuulemma, kun sitä on niin kovasti vaadittu. Minkä takia näissä valiokunnissa on niin hirveä kiire tässäkin asiassa? Onko meidän taas lähdettävä siitä ajattelusta, että siellä keskitytään täysin epäolennaisiin asioihin ja takana on kuitenkin se niin sanottu eijulkinen palvelija eli se iso käsi, se suuri rahan tekijä, joka kansanedustajia pompottelee marionettinarustossa? Käsittelemmekö me valiokunnissa koko ajan, jatkuvasti, kaikkea toisarvoista? Puhutaan hienoja, mutta lopulta runttautetaan täällä läpi sittenkin aika karkea mustavalkoinen juttu, jonka toimivuus mitataan juuri koululaisten pöhköpäisyydessä? Näin se aika pitkälle tapahtuu.

Tämän lain ja viitekehyksen puitteissa uskallan puhua tällä tavalla, koska mielestäni tässä tullaan siihen juuri, että jos maailma ja ihmisen elämänsisältö tyhjenevät ja niistä merkitys katoaa ja henkisempien ulottuvuuksien tarjonta typistyy, me saamme kyllä hyvin äkkiä lapsista ja yksinkertaisista ihmisistä televisionarkomaaneja, radionarkomaaneja, erotiikkanarkomaaneja. Kyllä siitä kokeita löytyy. Joskus aikoinaan sanottiin, että kaikkein pahin yhdistelmä on sellainen, etten minä viitsi edes sanoa teille ääneen sitä. Mutta viittasin sinnepäin, että tätä on joku kuitenkin ajatellut myös psykologisesti ja filosofisesti ja toivottavasti myös poliittisesti, että tämäkin kannanotto näkyy tulevien vaalien luvuissa.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En ole lainkaan huolissani siitä, että iso paha susi Yle menestyy yksityisten kilpailijoiden kustannuksella. Peräsin vain tasavertaista lähtökohtaa, että 0 — 0-tilanteesta lähdettäisiin.

Ed. Virtanen on jääkiekkomiehiä. Ei hänkään hyväksy, että jääkiekko-ottelu alkaa 0—5-tilanteesta tai 5—0-tilanteesta. Tämä kuvaannollinen

0—0-tilanne oli silloin, kun Yle sai julkisen palvelun puolesta rahaa toimilupamaksuina ja kilpailijat saivat mainosmyynnistä. Mutta nythän Yle on jo kahdella kaistalla. Se saa myöskin mainostuloja urheilukilpailuista. Urheilukilpailujen käsite on hyvin venyvä. Se voi mennä jopa hyttystentappokilpailuun tai oluttuopin tyhjentämiseen — sen tietää nyt jokainen. Eli sillä on jalka oven välissä myöskin sinne mainosmarkkoihin.

Tästä syystä peräänkuulutan tarkempaa täsmennystä julkisen palvelun vastineisiin. Peräänkuulutan myöskin sitä, miksi Ylen pitää osallistua tähän hömppäkilpailuun. Miksi se ei voi enemmän keskittyä julkisen palvelun vastineen antamiseen?

Ed. V i r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremerin kanssa olen samaa mieltä aika pitkälle tai täysin. Sanoinkin täällä, että yhdyn ed. Bremerin vaatimukseen julkisen palvelun täsmentämisestä, vaikka päinvastaisesta syystä; tarkoitan julkista ja yleistä tehtävää. Kun täällä elämässä ollaan käymässä, vastustan tässä yleisessä käymälässä tapahtuvaa hömppäkilpailua.

Me emme voi lähteä kesken reissun, kun meillä on tämä vauhti päällä, mistään 0—0-kilpailutilanteesta. Jos minulla on, voisiko sanoa, ihmisyyden korkeimpiin ihanteisiin perustuva kasvatusihanne, että lapset kasvavat, oppivat sisäistä kuria, näkemystä, henkisesti kehittyvät, ja minä olen siltä pohjalta rakentanut itselleni laitoksen ja tehnyt siinä kaiken näköistä hyvää työtä ja jos toisaalla on pelkkiä namusetiä, pelkkiä karkintarjoajia ja pelkkiä hävyttömien kuvien vilauttajia, minä olen todella heikoilla yksinäni siinä, jos me lähdemme 0—0-tilanteesta siinä vaiheessa, kun ehkä murrosiän tai uhmaiän kaikkein kovimmat tilanteet vaativat juuri sitä selkärankaa ja rohkeutta juuri siltä kasvattajalta, ettei hän sorru mihinkään poliittiseen populismiin sillä hetkellä ja anna periksi lapselle tai kasvatettavalle.

Me emme voi lähteä mielestäni julkisessa palvelussa — siis Yleisradiolla on myös se kasvatustehtävä ja ne uutiset ovat joskus myös kasvattavia 0—0-tilanteesta. Mielestäni kansa ja yhteiskunta tarvitsevat ja me ihmiset ja lapset tarvitsemme puolustajaa, koska markkinavoimista, vaikka sieltä ei löydy sitä isoa pahaa sutta eikä ministeri Aura ole peto edes missään kristillisen kielenkäytön mielessä, tahtomattaan vapautuu voimia, jotka käyttäytyvät äärimmäisen itsekkään, ahneen pedon kaltaisesti. Mutta niitä ei voi yksilöidä.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ihan ensimmäiseksi ed. Bremerille. Hän ihmetteli, miksi Yleisradion pitää mennä mukaan hömppäkilpailuun. Sitä samaa kyllä ihmettelen minäkin. Minusta se keskustelu, jota täällä tänään on käyty, puhuisi sen puolesta, että Yleisradio tällaiseen hömppäkilpailuun ei menisi, vaan sen tehtävä on verrattomasti laajempi, mitä laajaa tehtävää se kyllä omalta osaltansa on varsin hyvin myös hoitanut, pois lukien tämän hömppäkilpailun.

Arvoisa rouva puhemies! Ihan pikku tarkennus ed. Virtaselle. Hän puhui Posti-Sonerasta. Sellaista firmaa ei ole olemassa. Posti on Posti ja Sonera on Sonera, eikä niillä ole tällä erää mitään tekemistä toistensa kanssa, tokko tulevaisuudessakaan.

Kun ed. Virtanen kaipasi eduskunnan kontrollia, sitä hivenen ihmettelen. Ei kai viestintävälineistö tarvitse sellaista parlamentaarista kontrollia, joka kohdistuisi siihen tuotteeseen, mitä se tekee, koska ei poliittinen päätöksentekijä voi olla sensuuriviranomainen, ei tietenkään.

Mutta jos ed. Virtanen tarkoitti eduskunnan kontrollia sillä lailla, että lainsäädännöllisesti Yleisradio on eduskunnan alainen laitos, sen tietenkin ymmärrän. Mutta toivon, että tulkitsin ed. Virtasta väärin, kun hän kaipasi kontrollia siinä mielessä, että me olisimme eräänlainen ohjelmaneuvosto täällä, ei suinkaan.

Tässä mielessä vähän kauhistuneena kuuntelin myös ed. Aittoniemen alkuiltapäivästä käyttämää puheenvuoroa, jossa hän valinnanvarasta lausui, mitä lausui. Ei kai enää voida ajatella niin, että kahlitaan tarjontaa. Kyllä kai on enemmänkin ajateltava niin, että vastaanottaja pitää huolen siitä, mitä katsoo, mutta sillä edellytyksellä, aivan niin kuin ed. Virtanen sanoi, että ihmisiä, varsinkin nuoria, suojellaan. Kun ed. Virtanen sanoi murrosiän alkavan yhdeksästä vuodesta, tulen häneltä joskus kysymään, milloin hän arvelee sen päättyvän.

Kun ed. Virtanen myös sanoi, että näistä asioista keskustellaan kovin ohuesti nykyisin, se pitää paikkansa. Mutta kai tässä myös käsitteitä täytyisi selventää sillä tavalla, että kun me puhumme ohuesti tai jotenkin muuten, puhummeko me silloin ohjelmista, siis siitä tuotannosta, mitä meille tarjotaan, vai puhummeko me sellaisesta lakikokonaisuudesta, mikä meillä nyt on käsittelyssämme. Minusta tässä keskustelussa on

vähän hankalalla tavalla mennyt sekaisin se, mitä me televisiostamme näemme, radiostamme kuulemme, ja sitten se, mikä on se kokonaisuus, jolla tämä järjestelmä toimii.

Nimittäin se lakikokonaisuus, mitä me nyt juuri käsittelemme, muodostuu laista televisio- ja radiotoiminnasta, laista Valtion televisio- ja radiorahastosta, laista Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta, laista telehallinnosta annetun lain muuttamisesta sekä laista tekijänoikeuslain muuttamisesta. Kyseessä on siis iso hallinnollinen kokonaisuus, johon en kernaasti sekoittaisi yksittäisiä mielipiteitä, mielikuvia, saati kuulopuheita siitä, mitä joku joskus on sattunut televisiostansa näkemään tahi radiostansa kuulemaan.

Sanoin jo aikaisemmin, että julkisen palvelun ajatus, joka oli tavattoman suuressa vastatuulessa Euroopassa vielä 90-luvun alussa, näyttäisi ihan kansainvälisesti EU:n piirissä olevan ottamassa tulta. Englanti on hyvä esimerkki tässä mielessä. Julkisen palvelun ajatus on jäänyt Thatcherin jälkeen ja Thatcherista huolimatta englantilaiseen yleisradiotoimintaan, ja se on erinomaisen hyvä asia. Virtaukset ovat saman suuntaisia kaikkialla muuallakin. Tästä lainsäädännöstä havaitsen, että sellainen virtaus on olemassa aika voimakkaana myös Suomessa.

Tällä lakikokonaisuudella ollaan luomassa Suomeen modernia ja ajanmukaista radio- ja tv-lainsäädäntöä kokoamalla yhteen sekä uudistamalla aiemmin hajanainen ja vanhentunut tahi puutteellinenkin lainsäädäntö sekä uudistamalla Yleisradion rahoitus sille pohjalle, mille se tällä lakikokonaisuudella ollaan luomassa. Uudistettu kokonaisuus vastaa aikaisempaa paremmin viestintäalalla tapahtuvaa äärimmäisen nopeata teknologia-, kilpailu- ja yritysympäristön muutosta sekä antaa suomalaiselle sähköiselle viestinnälle perustan, jolta se voi lähteä rakentamaan ensi vuosituhannen alun jälkeistä elämäänsä.

Lakiesityksessä televisio- ja radiotoiminnasta EU:n tv-direktiivin säännökset siirretään osaksi suomalaista lainsäädäntöä, mikä on hyvä yleisen logiikan kannalta ja hyvä myös yleisten eurooppalaisten arvojen kannalta. Mukana on lähettäjämaaperiaate, missä tapauksissa sovelletaan Suomen lainsäädäntöä. Mukana on ohjelmiston eurooppalaisuuskiintiö, 50 prosenttia. Mukana on riippumattomien tuottajien kiintiö 10 prosenttia, minusta periaatteellisesti aika iso muutos. Lasten ja nuorten suojelua koskevat säännökset ovat tässä mukana, niin kuin puhetta oli. Yksinoikeuksien käyttö säädellään, eli tietyt merkittävät urheiluohjelmat säilyvät vapailla kanavilla ja valtioneuvostolla on mahdollisuus päättää, mitkä. Sekin on tietynlainen asian legitimointi, sellaisen asian, joka, jos mikä, kiinnittää suuren yleisön huomiota. Mukana on mainontaa sekä teleostotoimintaa koskevat säännökset koskien määrää ja sijoittelua, kiellettyä mainontaa, alaikäisten suojelua, sponsorointia sekä kiellettyä sponsorointia ja edelleen lähettämisen keskeyttämistä koskevat säännökset. Nämä kaikki tulevat aika suoraan eurooppalaisesta käytännöstä, ja hyvä on, kun tulevat.

Lakiesityksessä Valtion televisio- ja radiorahastosta säännellään Yleisradion rahoituksen järjestäminen, niin kuin puhe on ollut. Kerätään televisiomaksut ja toimilupamaksut valtion talousarvion ulkopuoliseen rahastoon. Luovutaan laitteen hallussapidossa tarvittavasta luvasta muuttamalla se paremmin ajan henkeen sopivaksi televisiomaksuksi sekä muuttamalla aiemmin yritysten keskinäisin sopimuksin sovittu julkisen palvelun maksu toimilupamaksuksi koottavaksi siis Radiorahastoon. Televisiomaksun suuruuden määrää valtioneuvosto, mikä on ihan oikea paikka siihen, säätäen, miten velvollisuus maksaa televisiomaksu määräytyy, sekä määritetään velvollisuus ja liikevaihtoasteikko toimilupamaksulle. Nämäkin ovat ihan laatuunkäypiä asioita, jotka on ollut hyvä kirjata.

Keskeisin muutos lakiesityksessä koskien Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamista koskee yhtiön hallituksen valintatapaa ja kokoonpanoa. Esityksen mukaan yhtiön hallintoneuvoston tehtävänä on valita yhtiön hallitus siten, että se edustaa molempia kieliryhmiä ja riittävää asiantuntemusta laissa määriteltyjen julkisen palvelun tehtävien hoitamisessa. Esitys mahdollistaa myös ulkopuolisen hallituksen valitsemisen tai osin ulkopuolisten jäsenten valitsemisen hallitukseen jättäen kuitenkin harkintavallan asiassa eduskunnan valitsemalle hallintoneuvostolle. Minusta tässä voisi olla yksi kipupiste asiakokonaisuudessa.

Jos yhtiön ulkopuolinen hallitus muodostuu esimerkiksi, tämä on nyt vain teoreettinen esimerkki, kivenkovista talousmiehistä, ei ole ihan varmaa, että kehitys kulkee oikeaan suuntaan Yleisradion varsinainen tehtävä huomioon ottaen. Sinänsä en vastusta ulkopuolista hallitusta, en, mutta laatuvaatimusten, kriteerien, täytyy olla äärimmäisen kovat yksinkertaisesti sen takia, että sähköinen viestintä yleensä ja Yleisradio erityisesti ei tuota makkaraa tahi ratakiskoja tahi muuta vastaavaa hyödykettä, vaan se tuottaa

askartelua aivoille, virikkeitä, mielikuvia, maailmankuvia, toivon utopioita, pelon utopioita jne. Se on ammattimiesten hommaa, enkä ole ihan varma, löytyvätkö sen alan ammattimiehet esimerkiksi kaikkein kovimmasta bisnesmaailmasta. Hallitus on ymmärtääkseni vielä nimeämättä, mutta toivon vilpittömästi, että kriteerit, jotka liittyvät tieteisiin, taiteisiin, kulttuuriin yleensä, olisivat ihan keskeisiä silloin, kun ulkopuolista hallitusta valitaan.

Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen televisio- ja radiolainsäädäntöä koskeva uudistus on kutakuinkin onnistunut kokonaisuus. Samalla on kuitenkin muistettava, että tällä maailman nopeimmin kasvavalla teollisuudenalalla sääntelyn tulee olla joustavaa ja kehitystä aina oikealla tavalla kulloisissakin olosuhteissa edistävää. Tällä lainsäädäntökokonaisuudella päästään melko hyvin liikkeelle kohti digitaalisen viestinnän aikakautta, mikä antaa ihan kelpo pohjan niin Yleisradion kuin kaupallistenkin toimijoiden työlle.

Uuteen aikakauteen ja sen myötä kehitettäviin digitaalisiin viestintäpalveluihin siirtymisen vauhdittamiseksi on tarpeen varata Yleisradiolle laadittavassa taajuussuunnitelmassa myös riittävä määrä taajuuskapasiteettia yhtiön julkisen palvelun tehtävän asianmukaisen hoitamisen mahdollistamiseksi ja yhteiskunnan kokonaiskehitystä tukevan digitaalisen viestintärakenteen aikaansaamiseksi Suomeen.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ihan mielenkiintoista tällaisessa yhteydessä alan todellisten ammattilaisten puheenvuorojen kuunteleminen. Minä aivan erikoisesti tulin kuuntelemaan ed. Kekkosen, tunnetun tv-kasvon, puheenvuoroa tässä yhteydessä.

Ensinnäkin totean hyvin mielenkiintoisen havainnon, sen, millä tavalla tämä eduskunta muuttaa ihmistä. Kun tutustun ed. Kekkoseen tässä laitoksessa, hän tässä yhteydessä aina mainitsi, että tv:tä katsellaan ja kuunnellaan, siis kuullaankin eikä vain katsota. Nyt hän oli unohtanut kuulemisfunktion kokonaan pois eli siirtynyt ehdottoman passiiviseen suuntaan.

Äskeinen puheenvuoro oli hyvin mielenkiintoinen siinäkin katsannossa, kun hän arvioi ed. Aittoniemen aikaisempaa puheenvuoroa, jossa oli kysymys tv-kanavasurfailusta mahdollisesti digitaalisessa järjestelmässä, ja hyväksyi sen, että ihmiset tulevat näin hajalle revityiksi henkisesti. Se lausunto tuli poliitikolta. Toisin sanoen hän hyväksyi sen sinänsä aika "ihanan" ajatuksen, että toisaalta hajalle revittyjä ja toisaalta myös eräällä tavalla huumattuja on helpompi hallita kuin ehjällä henkisellä rakenteella olevia ihmisiä. Aika mielenkiintoinen asia noin kokonaisuudessaan. Silloin ei edes tarvitse välittää siitä, arvostetaanko politiikantekoa vai ei, jos se on muuten helppoa.

Kuitenkin hän ikään kuin paransi juoksuaan puheenvuoronsa loppuosassa, kun oli kysymys uuden Ylen hallituksesta. Siinä hän sanoi, että pitää vaalia sitä, että "kehitys kulkee oikeaan suuntaan". Tämä on tarkka siteeraus.

Ed. V i r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka tiedänkin, että ed. Kekkonen palaa halusta vastata jo, sanon itsekin vielä ed. Kekkoselle, että luin täältä, että "laki sinänsä on hyvä, nykypäivään sopiva laki, koska siinä yhtenäistetään ja ajanmukaistetaan sekä ennakoidaan" jnp. Eli pidän lakia erinomaisena, mutta halusin näihin muutamaan kohtaan takertua.

En nyt lähde noin analyyttiseen pohdintaan kuin ed. Pulliainen, mutta sanoisin, että vanhan Nietzschen mukaan — täällä on muitakin, jotka ovat joskus Nietzscheä lukeneet — ajatus "vapaus mistä" ei ole se oleellinen juttu, vaan "vapaus mihin".

Eli jos vanha Yle oli aikoinaan demarien, kommarien ja kepulaisten hirveä sulatusuuni, jossa jaettiin ne jutut niin kuin jaettiin, ei ole kysymys enää siitä, että "vapaus mistä". Se juhla on käyty jo tavallaan, vaan vapaus "mihin" on se juttu. Mutta Nietzsche jatkoi psykologina ajatustaan, että sen ihmisen, joka pystyy valitsemaan ja kuulee ja tekee, on oltava kypsä ja kasvanut ja kehittynyt, ja sitten on se murrosikä.

Tässä tullaan siihen, että vaikka me suojelisimme lapsia, niin monet ovat murrosiässä jo yhdeksän vanhana, kymmenen, yhdentoista, kahdentoista, toiset viidentoista vanhana. Sitä ei voi lailla päättää, missä iässä joku initioituu, tulee murrosikäänsä. Itse olen kirjoittanut kirjan nimeltään Murrosihminen, jossa väitän, että murrosikä jatkuu loppuun asti ja sen tulee jatkua loppuun asti ja meidän täytyy vielä murtautua täältä tuonne toiselle puolelle. Eli me emme voi lakeja niputtamalla sanoa, että lapset on jo suojeltu, nuoret on jo suojeltu, vaan meidän on omalla välinpitämisellämme ja kasvatuksellamme pidettävä huolta siitä ja esimerkillämme ennen kaikkea, että tämä "vapaus mihin" toteutuu. Riittäköön tämä nyt vastaukseksi.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minun täytyy nyt sanoa, että en ihan täysin pysynyt mukana siinä semanttisessa leikittelyssä, mitä ed. Pulliainen harrasti, kun hän teki johtopäätöksiä siitä, että puhuin pelkästään television katselusta, en television kuuntelusta. Muistaakseni useampaan otteeseen puhuin television katselusta ja radion kuuntelusta, ja minusta nämä sanaparit ovat kutakuinkin loogisia. Mutta voi olla, että ed. Pulliainen löysi niistä jotain sellaista symboliikkaa, joka ei minulle nyt tässä yhteydessä avaudu.

Mitä tulee siihen, että puhujakorokkeella puhui poliitikko, niin minun ymmärtääkseni näiltä puhujakorokkeilta puhujat ovat poliitikkoja. Prosessi vain nyt on sellainen. Erilaiset taustathan meillä tietenkin on. Yksi on professori, yksi poliisi, yksi toimittaja ja mitä kaikkea meitä täällä onkaan. Mutta en kauheasti tuntisi syyllisyyttä siitä, että eduskunnan puhujakorokkeelta käytettyä puhetta pidetään poliitikon puheena.

Ed. Virtaselle oli tärkeää problematiikka "vapaus mistä" ja "vapaus mihin". Minä toivon, ettei viestinnässä niin kuin ei missään koskaan tultaisi siihen tilanteeseen, että voitaisiin todeta, että "vapaus jostakin" olisi ohipyyhittyä elämää, että sellaiseen enää ei ole paluuta. Maailma on täynnä asioita, joista olisi hyvä olla vapaa. Minun mielestäni sellainen ajattelu ei ole ohi eikä saa olla ohi eikä se kyllä tule olemaankaan ohi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Virtanen oli ihan oikeassa siinä, kun hän sanoi, että ihmisen murrosikä kestää tavallaan ikuisesti. Minäkin olen 62-vuotias, ja puberteetti sen kuin pahenee tässä. (Ed. Pulliainen: Sen kyllä huomaa!) — Aivan oikein, kiitoksia. Näin ollen minä olin ihan oikeassa.

Rouva puhemies! Tämä on ollut hieno keskustelu radio- ja televisiotoiminnasta tänään ja asiantuntevien ihmisten ylläpitämänä. Mutta olen kuitenkin sitä mieltä, että kovin paljon sen ihmisen silmissä, joka illalla istuu television ääreen ja avaa keskiolutpullon, tämä keskustelu ja tämä laki ei tule asioita varmasti muuttamaan, mutta tietysti hyvä on joskus asioista keskustella.

Siihen nähden, mitä aikaisemmin sanoin kanavien määrästä, ihmisen tarve ei kyllä edellytä minun mielestäni välttämättä edes viittätoista televisiokanavaa eikä kolmeakymmentä radiokanavaa. Ihminen joutuu niissä tietyllä tavalla valinnanvaikeuksiin. Tuli mieleen tuossa hyvä esimerkki, joka on aivan todellinen. Kun meillä oli yksi lapsi, niin joulun aikaan sille ostettiin tietysti hirveästi lahjoja. Muistan, että yhtenä vuonna oli neljäkymmentä pakettia. Poika repi niitä innon vallassa ja loppujen lopuksi ei pystynyt keskittymään yhteenkään niistä lahjoista, vaan hysteerisesti hyppäsi lahjasta toiseen. Mutta jos hänelle olisi annettu vain kolme neljä lahjaa, ed. Kekkonen, eikö näin olekin, niin hän olisi ollut ikiihastunut. Hän olisi muistanut jokaisen lahjan ja tutustunut ja kiintynyt niihin lahjoihinsa. Ihan sama asia on monta kertaa televisiokanavien määrässä, kun niitä on valtavasti.

Ehkä on jonkinlaisen hermostumisen oire, kun surfaillaan kanavalta toiselle eikä pystytä keskittymään niistä mihinkään. Jos kanavia on paljon ja olisi jonkinlainen erikoistuminen kanavilla, niin kuin nyt Eurosport tietysti näyttää urheilutapahtumia. Silloin suunnilleen tietää, miltä alueelta nämä tapahtumat ovat. Näin tietää, kun menee sille kanavalle, että sieltä ei tule mitään muuta ohjelmaa. Se on etupäässä urheiluohjelmaa. Näin ollen, jos televisiokanavat erikoistuisivat tietyn tyyppisille ohjelmille, silloin se palvelisi tietysti valinnaisena ja suuressakin määrin tavallista katsojaa, mutta ei sillä tavalla, että kaikki työntävät samaa silppua. Näin minä tämän asian näen. Ei se minua nyt hermostuta, vaikka näitä kanavia olisi kuusikymmentä. En minä niitten kanssa ala sekoilla. Etupäässä ovat Ykkösestä Neloseen ne kanavat ja sitten Eurosport, mitä katsotaan, eikä hermostuneesti selailla paikasta toiseen.

Rouva puhemies! Pari ihan konkreettista asiaa vielä tästä laista. Ensinnäkin seuraamuksena television katselemisesta ilman lupaa tulee hallinnollinen menettely, siksi sitä kai voi sanoa: tarkastusmaksu. Nykyisin kai se on sakko, joka on sellaisenaan rangaistus. Minä en tiedä, millä tavalla suhtaudutaan television menettämiseen, enkä tiedä, onko se nykyisinkään enää voimassa. Uskallan tunnustaa, etten ole sitä seurannut. Joka tapauksessa, jos tällainen tarkastusmaksu tulee peliin mukaan, niin luvaton television katseleminen, siis maksun laiminlyöminen, lisääntyy räjähdysmäisesti, koska tällainen riski aina otetaan, tietynlainen rikemaksu siitä, jos sattuu niin käymään, että tarkastaja tulee ja sisään pääsee. Toisin sanoen kyllä tämä tuloja vie tietyllä tavalla ja yhteiskunnan vaatimaa konkreettista vastuuta tietysti vähentää ihmisten joukossa. Mutta sekään ei tietysti television katsojalle, minulle itselleni, paljon merkitse, kun televisiota katselen.

Yksi asia, josta olen puhunut aikaisemmin ja joka on ongelma televisiolupien osalta, mutta ei liity aikaisempaan hienoon keskusteluun millään tavalla, on se, että jos esimerkiksi kakkosasunnossa kansanedustajakin täällä Helsingissä on pari kolme yötä viikossa ja siellä on televisio, niin me joudumme maksamaan siitä, vaikka meillä on kotipaikkakunnalla televisio ja me maksamme normaalisti luvan. Kyllä näin on, ed. Kekkonen. Olen kysynyt tätä liikenneministeriöltä, ja näin on vastattu, eikä asiaa korjatakaan. Tosin minun täytyy sanoa, että minulla on nyt sellainen ajatus — ja sen vuoksi otin asian täällä esille, kun ministerikin on paikalla — onko ollenkaan huomattu tätä asiaa, että kansanedustaja ja moni muu sellainen, joka pitää tietyllä tavalla kakkosasuntoa, vaikka asunnollaan maksaa televisioluvan esimerkiksi Tampereella, joutuu maksamaan, ehkä kuukaudessa muutaman tunnin katsomisesta normaalin televisioluvan Helsingissä. Kansanedustaja kyllä pystyy sen maksamaan enkä siitä valita, mutta on monia muitakin kuin kansanedustajia, ja lähtisin siitäkin, että kyllä pitäisi luvanhaltijoiden puolella tarkistaa, onko perusteltua, että kakkosasunnossa maksetaan televisiolupa. Luulen, että kun tullaan katsomaan, moni kansanedustaja ei tätä tiedä, vaan on jättänyt lupansa maksamatta. Minä olen sen kyllä maksanut, mutta aika katkeralla mielin sikäli, että katson, että se on epäoikeudenmukaista, koska kerran kesäasunnollakin voi katsoa sillä luvalla, joka on esimerkiksi kaupunkiasunnossa maksettu lupa.

Tässä tapauksessa pitäisi olla sillä tavalla, että yksi lupa riittää samalla tavalla kakkosasunnossa kuin kesäasunnossakin. Toivoisin, että tähän asiaan tulisi jossakin vaiheessa korjaus, ei niinkään kansanedustajien vuoksi, vaan niitä on monia muita. Tietenkin siinä tulee tulkintakysymyksiä silloin, mutta ainahan lain käytössä ja soveltamisessa tulee tulkintakysymyksiä.

Ed. Lax merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Näyttää siltä, että eduskunta on aika yksimielisesti sitä mieltä, että tämä laki, joka meillä on käsittelyssä, on hyvä. En ainakaan kovin monta kriittistä puheenvuoroa koko tänä aikana, kun täällä olen kuunnellut, ole kuullut. Itse myös olen hyvin tyytyväinen käsittelyssä olevaan, televisio- ja radiotoimintaa koskevaan lakiin. Se selvästi muodostaa nykyistä yhtenäisemmän ja myös selkeämmän ohjeistuksen toiminnalle, ja erityisesti viestinnän äärettömän nopea kehitys ja siinä mukana pysyminen antaa aivan uudenlaisia painopisteitä ja tavoitteita tulevaisuudelle. Koko viestintäkentän kehittymistä on jatkossakin seurattava hyvin tarkalla silmällä ja korvalla, jotta voimme pysyä kehityksen rattaissa mukana.

Kansainvälistyvässä maailmassa oman kielen ja kulttuurin merkitys kasvaa entisestään, ja tähän tarpeeseen vastaa Yleisradio julkisen palvelun laitoksena mielestäni nykypäivänä kohtuullisen hyvin. Valtaosahan sen tuotannosta on kotimaista. Samaa ei voi sanoa kaikista kaupallisista kanavista sen enempää radion kuin televisionkaan puolella.

Liikennevaliokunta on kiitettävästi tuonut mietinnössään esille tätä tärkeää näkökulmaa. Ihan suora lainaus, kun nyt on monessa puheenvuorossa puhuttu siitä, mikä julkisen palvelun tehtävä oikein on ja onko sitä määritelty vai ei. Valiokunnan kannanotossa todetaan näin: "Täyden palvelun yleisradio-ohjelmisto tarkoittaa vakiintuneen käytännön mukaan ohjelmatoiminnan sisällöllistä kokonaisuutta. Ohjelmien tulee sisältää sekä laajoja katsoja- ja kuuntelijaryhmiä kiinnostavia ohjelmia että osayleisöille suunnattuja erityisohjelmia. Valiokunta pitää tärkeänä, että suomenkielisiin ohjelmiin lisätään tekstitystä."

Minusta julkisen palvelun tehtävä on yleisradiolaissa kohtuullisen hyvin määritelty, mutta käytännön toteutus on sitten jo huomattavasti laajempi ja monimutkaisempi juttu. Siinä on aina tietysti parantamisen varaa, niin Yleisradionkin kohdalla. Mutta se on myös rahoituskysymys, ja siksi on äärettömän tärkeää turvata Yleisradion talous.

Vähemmistöryhmistä ovat täällä monet olleet huolissaan ja niin olen minäkin. Siksi on vallan erinomainen asia, että valiokunta on painottanut hallitusmuodon 14 §:n mukaista mahdollisuutta saada ohjelmia omalla äidinkielellään. Antaisin ruusut valiokunnalle kyllä siitä, että asia hoidettiin nimenomaan muuttamalla yleisradiolain 7 §:ää. Siihen tehtiin vaadittavat muutokset niin, ettei jätetty asiaa yksinomaan jonkin ponnen asteelle.

Tärkeää on nostaa vammaisryhmien tasavertainen kohtelu esille, onhan tänä päivänä meillä kuulevilla mahdollisuus saada päivän uutiset joka puolen tunnin päästä, niin että kyllä illalla ne osaa jo ulkoa, mutta kuulovammaisilla se mahdollisuus on vain kerran päivässä, ja nekin

uutiset ovat hyvin lyhyet ja suppeat. Ongelma on tänä päivänä se, että osa vanhemmista henkilöistä ei osaa viittomia niin hyvin, että pystyisi heti kerralla saamaan selville, mitä kaikkea heille esitetään, eli osa viesteistä menee ohi silmien. Mutta kun ne toistuisivat, niin se auttaisi, ja kertaus on opintojen äiti tässäkin asiassa, kuten hyvin tiedetään. Tiedän, että Yleisradiossa asiaa ollaan miettimässä ja koetetaan etsiä keinoja tämän asian käytännön toteuttamiseen.

Toinen ongelma oikeastaan on käytännön toimitustyö, mutta tuli samassa yhteydessä mieleen: tekstin luettavuus huononäköisten kannalta. Sitä helpottaisi varmasti se, että teksti voitaisiin tuottaa tummalla palkilla vaalein kirjaimin tai toisinpäin. Vaikka se on käytännön toimitustyötä, on ihan hyvä, että sekin asia tulee nostettua esille, koska monestihan on niin, että yksinkertaiset parannukset jäävät huomiotta, kun asiaa ei tarpeeksi tunneta.

Hallituksen esityksen muuttamiseen toisen lakiehdotuksen kohdalla olen todella tyytyväinen. Nykyinen periaate "yksi laitos, yksi lupa" on toimiva ja myös laitosten kannalta kohtuullinen. Perintäkulut olisivat varmasti aiheuttaneet turhaa työtä eikä tulos olisi ollut nykytilannetta kummempi.

Mainonnan, teleostolähetysten ja sponsoroinnin osalta ollaan tekemisissä mittavan vaikutusmahdollisuuden kanssa. Vastuu on asia, joka tänä päivänä hyvin herkästi unohtuu. Kun laissa on erikseen huomioitu alaikäisten suojelu, on toivoa, että asiaan jatkossa kiinnitetään enemmän huomiota.

Oli mielenkiintoista seurata ed. Virtasen polveilevaa puheenvuoroa. Siinä oli paljon ja paatoksellisesti nuorten asemasta, mutta jos siitä jätti populismiosuuden pois, siellä oli ihan vakavaa asiaa pohjalla siitä, kuinka paljon nuorisoon vaikutetaan nimenomaan tiedotusvälineiden kautta.

25 §:ssä on ihan oikeita painotuksia siitä, miten nuorten ja lasten kohdalla pitää menetellä. Ne voi täysin allekirjoittaa. Jos lapsiin tullaan vaikuttamaan tulevaisuudessa entistä enemmän teleostoslähetyksillä, lasten mahdollisuudet ymmärtää näitä hankintojaan ovat täysin olemattomat. Siksi on äärettömän välttämätöntä, että vastuu siitä, mitä lapset tekevät, on vanhemmilla ja sitä painotetaan nimenomaan myös tässä laissa. Senhän pitäisi olla itsestäänselvää, mutta valitettavasti tänä päivänä näin ei aina ole.

Minusta vastuu lapsiin kohdistuvasta mainonnasta kuuluu kaikille aikuisille, ihan ohjelman tuottajista ja ohjelmapäälliköistä lasten vanhempiin. Hyvänä pidän sitä, että juuri tämän pykälän kohdalla valvontavastuuta annetaan kuluttaja-asiamiehelle, jolla on kokemukseen perustuvaa silmää nähdä nimenomaan ne ohjelmat, jotka voivat olla lapsia vahingoittavia. Sitten saadaan koko maahan yhtenäinen valvonta nimenomaan mainoskanavia varten.

Lopuksi toteaisin, että lain yhtenä tarkoituksena on myös turvata Yleisradio Oy:n rahoitus jatkossa, ja voin olla tyytyväinen saavutettuun tulokseen, joka valiokunnassa on muotoutunut. Maallemme tärkeä julkisen palvelun kanava pystyy yhä kovenevassa kilpailussa toteuttamaan laissa määrättyä tehtäväänsä täyden palvelun ohjelmiston tuottamisessa, kokoamisessa ja välittämisessä kaikille suomalaisille yhtäläisin ehdoin ja omalla äidinkielellä.

Mutta Ylellä on kohtuullisen suuri haaste vastata myös nopeasti etenevään digitalisointiin siten, että kykenemme teknisesti olemaan kehityksen kärjessä tälläkin rintamalla. Ylessähän, kuten täällä aikaisemmin on mainittu, on valmistelussa nyt siirtyminen digitaalisiin televisio- ja radiopalveluihin, kuten tietysti hallitus on sitten periaatepäätöksissään edellyttänytkin. Suurin huolenaihe on rahoitus, joka minusta tulee turvata, jotta täällä esille noussut ministeri Anderssonin ja ed. Markku Pohjolan pelkäämä ulkomainen valtaus kyetään estämään. Toivottavasti liikenneministeriössä on huomioitu myös tämä uhka ja varauduttu sen estämiseen.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys käsittelee pitkälti jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamista koskien muun muassa sananvapautta, luvanvaraisuutta/ilmoitusta, maksuja jne. Tämän keskelle jäi vähälle lain merkitys kuluttajalle varsinkin digitalisoinnissa. Kanavien lisääntyminen, tarjonta, onko se hyvä vai huono asia, siitäkin ollaan eri mieltä. Aika tulee näyttämään, mikä on hyvä tai paha.

Tarjonnan lisääntyminen ei kuitenkaan alentane kuluttajan maksuja. Näyttää olevan päinvastoin. Vanhalla tv:llä eivät kanavat lisäänny kuin lisälaitteella, jonka hinta tällä hetkellä asiantuntijalausunnon mukaan lienee 3 000 markan nurkilla. Uusien digitaalitelevisioiden hinta lienee kaksinkertainen. Kaikki eivät taloudellisista syistä voi hankkia uutuuksia, ja kuluttajat jäävät eriarvoiseen asemaan. Ehkäpä paras vaihtoehto olisi jättää vanhat tv:t, nuo analogiset, ilman maksua. Siirtymisessä vain digitaalisen

käyttöön tulee olla riittävä siirtymäkausi, kuten valiokunnan ensimmäisessä lausumaehdotuksessa esitetään.

Muutoin viittaan 1. vastalauseeseen.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Aluksi sitä samaa, mitä monet muutkin. Laki on varmasti aivan tarpeellinen, koska se tiivistää säädöksiä, selkeyttää käytäntöä ja auttaa meitä varautumaan tulevaisuuden muutoksiin. Erityisen ansiokkaasti näitä asioita perustelivat minusta edustajat Lindén ja Filatov.

Ed. Filatov kuvaili myös ansiokkaasti digitalisoinnin tulevaisuuden mahdollisuuksia: Eli se antaa välineet erikoistua, tehdä sitten iltahartauskanavia, aamuhartauskanavia, urheilukanavia, opetuskanavia, mitä hyvänsä eli se avaa meille äärettömän mahdollisuuden tehdä asioita toisella tavalla. Se myös antaa alueellisia mahdollisuuksia. Se antaa mahdollisuutta interaktiivisuuteen.

Mutta sitten haluaisin esittää sitä pientä kritiikkiä, jota koin ed. A. Ojalan omassa puheenvuorossaan kaipaavan. Kritiikkini perusteeksi muutama ote valiokunnan kannanotoista.

Valiokunta toteaa muun muassa seuraavaa: "Julkisen rahoituksen myötä Yleisradio Oy:ltä on edellytettävä julkisen palvelun tehtävien hyvää hoitamista. Julkisen palvelun tehtäväksi voidaan määritellä täyden palvelun ohjelmistojen tuottaminen, kokoaminen ja välittäminen kaikille suomalaisille yhtäläisin ehdoin."

Seuraavassa kappaleessa sanotaan: "Yleisradio Oy on suomalaisuuden ja sen eri osakulttuurien takaaja. Yhtiö ja suomalaisen julkisen palvelun yleisradiotoimintaa koskeva päätöksenteko on siksi säilytettävä kansallisessa hallinnassa viestintäalan kansainvälistymisestä huolimatta."

Tähän liittyen haluan henkilökohtaisesti syvästi ihmetellä niitä Yleisradiossa tehtyjä päätöksiä, joilla koko Itä-Suomi halutaan sulkea tämän palvelutoiminnan ulkopuolelle. Kun katsotaan meidän yleisradiotoimintamme keskittymistä, studioiden keskittymistä, se tarkoittaa sitä, että ne keskittyvät erityisesti Helsinkiin, etelärannikolla ja länsirannalle. Itä-Suomeen ei tule jäämään mitään, eli itäsuomalainen alue ja erilaisuus ja siellä tapahtuva toiminta on nykyisen Yleisradion päätöksillä leikkautumassa täysin pois. Siksi haluankin kysyä, arvoisa puhemies: Onko tämä sen Yleisradion tehtävän täyttämistä, jota me yhteisillä rahoilla tuemme ja haluamme edesauttaa?

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Tänään eduskunnassa on käyty erittäin mielenkiintoinen ja hyvä keskustelu, ja yksimielinen keskustelu, hallituksen esityksestä radio- ja televisiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi. Radio- ja televisiotoimintaa säätelevät lait on mielestäni aika uudistaa, sillä nykyinen radiolakihan on vuodelta 1927 eikä sähköisestä ja joukkoviestinnästä ole lainkaan yhtenäistä lakia voimassa.

Nyt käsittelyssä olevalla lakiuudistuksella saatetaan ajan tasalle sähköisen joukkoviestinnän säännökset, järjestetään julkisen palvelun yleisradiotoiminnan säännökset, järjestetään julkisen palvelun yleisradiotoiminnan sekä kaupallisen televisio- ja radiotoiminnan taloudelliset suhteet ja samalla sillä toteutetaan EU:n vaatimat televisiodirektiivimuutokset.

Uusi lainsäädäntö koostuu neljästä laista. Uusia lakeja ovat laki televisio- ja ääniradiotoiminnasta, joka sisältää keskeiset toimilupaa ja ilmoitusmenettelyä, ohjelmatoimintaa ja mainontaa ja televisiolähetyksiä koskevat säännökset, sekä laki televisio- ja radiorahastosta, jossa säädetään Yleisradio Oy:n rahoituksen järjestämismahdollisuudet.

Uudistus säilyttää Yleisradio Oy:n julkisen palvelun viestintäyrityksenä, joka toimii ilman mainosrahoitusta. Sen tehtävä pysyy edelleen samana, eli sen tulee palvella kaikkia Suomen kansalaisia ja kansalaisryhmiä tarjoten ohjelmaa myös vähemmistöryhmille sekä ottaen hyvin huomioon maamme kaksikielisyysaseman.

Yleisradio Oy:n toiminta rahoitetaan television katsojilta perityillä maksuilla kuten tähänkin saakka. Ainoana poikkeuksena on se, että tv-lupamaksusta tulee televisiomaksu. Viime vuonna lupamaksuja perittiin yli 1,5 miljardia markkaa. Tämän lisäksi Ylen toimintaa on tarkoitus rahoittaa uuden lain perusteella perittävillä toimilupamaksuilla. Toimilupamaksuja tullaan jatkossa perimään vain yli 20 miljoonan markan liikevaihdon omaavilta yrityksiltä, jotka harjoittavat radio- ja televisiotoimintaa, joten useat paikallisradiot vapautuvat täysin aikaisemmasta maksusta, sillä niiden liikevaihto pyörii yleensä 10 miljoonan puitteissa.

Toimilupamaksun suuruutta on tarkoitus nostaa aina asteittain, kun liikevaihto kasvaa. Mainosten myynti eli mainosmarkat normaalisti kasvattavat yritysten liikevaihtoa ja samalla tietysti lupamaksua. Pääasiallisena tarkoituksena ei ole kasvattaa Yleisradion julkisen palvelun maksujen perintää, vaan lähtökohtana tulee olla

sen, että summa pysyy suurin piirtein nykyisellä tasolla.

Eduskunta valitsee edelleen Yleisradion hallintoneuvoston, mutta hallituksen valinta muuttuu siten, että toimitusjohtaja ei enää esittele hallituksen valintaa, vaan siitä yksistään uuden lain mukaan päättää hallintoneuvosto itsenäisesti. Tämä mahdollistaa mielestäni sen, että yhtiön ulkopuolisista jäsenistä on mahdollisuus koota uusi hallitus. Mielestäni valittavien henkilöiden tulee olla asiantuntijoita julkisen palvelun alalta ja etenkin heillä täytyisi olla liiketaloudellista asiantuntemusta, joka tämän päivän Yleisradion toiminnasta valitettavasti puuttuu. (Ed. Aittoniemi: Onko puhuja pyrkimässä?) Sitten yksi tärkeä asia: heidän pitää edustaa myös kaksikielistä ryhmää. Itse tietysti vanhana liikemiehenä olen erittäin tyytyväinen, että kerrankin Yleisradio Oy:n hallitukseen valitaan ulkopuolisia asiantuntijoita, ei vain omaa virkamiesporukkaa.

Arvoisa rouva puhemies! Radio- ja televisiotoiminnan toimiluvista ei ole tulevaisuudessakaan tarkoitus luopua. Perusteena on se, että taajuuksia meillä on vain rajallinen määrä ja toiminta on kiinteästi sidoksissa sananvapauteen. Toimilupa tulee uudistaa aina vähintään kymmenen vuoden välein. Lupakäytännön hoito pysyy edelleen valtioneuvoston päätettävissä. Sen sijaan kaapeli- ja satelliittilähetystoimintaan riittää pelkkä ilmoitus viranomaisille.

Lakiuudistuksen mukaan televisiotoimintaa harjoittavien on tilattava vähintään 10 prosenttia ohjelmista ulkopuolisilta riippumattomilta tuottajilta. Lisäksi EU:n säädöksissä on määräys muun muassa lasten suojelemisesta heille sopimattomilta ohjelmilta, yleisölle kohdistetusta mainonnasta sekä siitä, että niin sanotuista sponsoroiduista ohjelmista on päätettävä erikseen.

Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni tämä uudistus on erittäin tarpeellinen ja kannatettava, jotta lainsäädäntö voidaan saada ajan tasalle vastaamaan nykyistä kehitystä sekä EU:n direktiivien vaatimuksia. Pidän lisäksi tärkeänä, että uudistuksella selkeytetään ja täsmennetään lainsäädännön tasolle eri tahojen oikeuksia ja velvollisuuksia.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Aikaisempi sanailumme ed. Kekkosen kanssa jäi siinä määrin mielenkiintoiseen vaiheeseen, että päätin käyttää varsinaisen puheenvuoron aiheesta kertoakseni sen, mitenkä minä tämän analyysin ymmärrän. Tämän kaiken stimulus on aivan yllättäen ed. Aittoniemen käyttämä puolittain leikillinen vastauspuheenvuoro tuossa iltapäivällä, kun hän kertoi Amerikan-kokemuksiaan surfailusta 64 kanavalla. Nimittäin tämä saattaa meidät ajattelemaan ensinnäkin historiallisesti sitä, onko surfailu kovinkin uusi mahdollisuus, surfaillu tämän laatuisissa medioissa. Nythän on sillä tavalla, että jo 20-luvun radio taisi tarjota sen surfailun mahdollisuuden. Kun vain käänteli valitsijaa, niin sieltä tuli ohjelma ohjelman jälkeen ja tuli vaikka kuinka monta kymmentä kappaletta, jos antenni oli sopivan korkealla jnp. Ei tässä siis niin kuin periaatteessa ole mitään uutta.

Nyt on vain kysymys juuri siitä, mihinkä minä ed. Kekkosen puheenvuorossa kiinnitin huomiota — nyt siis on oma lähestymiseni ja analyysini — että se merkittävä ero inhimillisesti ja ehkä myöskin sitä kautta yhteiskunnallisesti on siinä, että radion puolella on kysymys vain kuulemasta, siis vain kuulemasta, jossa myöskin kielitaito on eräs tekijä siinä, jaksaako sitä edes tehdä. Jos ei ymmärrä mitään, se on niin kuin yhdentekevä hälyääni eikä siitä surfailun mahdollisuudesta ymmärrä mitään.

Television puolella siinä on kysymys näkymästä ja kuulemasta, siis molemmista, jotka merkitsevät sitä, että ihmisen aistit rekrytoidaan kokonaisuudessaan suurin piirtein käyttöön sillä hetkellä. toisin sanoen ihmisen omaksumiskapasiteetti pannaan todella lujille. Tämä tarkoittaa sitä, niin minä voisin kuvitella, että se rasittaa ihmistä huomattavasti paljon enemmän ja myöskin hänen henkistä tilaansa, jos voisi sanoa näin, murskaa; se murskaamismahdollisuus on paljon suurempi. Toisin sanoen saattaa ihmisen paljon rauhattomampaan tilaan, sillä vaikka hän ei puhetta ymmärtäisikään, niin hän kuvan kuitenkin ottaa vastaan. Toisin sanoen tämä uusi surfailun mahdollisuus tuo tällä tavalla aivan uudenlaisen yksilöllisen, inhimillisen, sanoisinko suorastaan, humanitaarisen ja sitä kautta yhteiskunnallisen funktion esille. Sillä tavalla tämä mahdollisuus ei välttämättä ole kokonaisuuden kannalta hyvä.

Elikkä minä päädyn siihen tulokseen, että kun arvioidaan tätä poliittista roolia — siinä minä olen ed. Kekkosen kanssa aivan samaa mieltä — tässä on politiikan teosta kaikilta osiltaan kysymys. Mehän muistamme edellisestä eduskunnasta kuuluisan ed. Ukkolan ulvahduksen tuolta takapenkistä, että onhan se nyt aivan kauheaa, kun politiikka on tullut eduskuntaankin. Tämähän totta tietenkin on, että se on tänne tullut ja on ja pysyy, ei mitään uutta tässä suhteessa. Kaikki tämä on tätä. Mutta minä ymmärrän tämän myöskin niin päin, että mitä enemmän ihminen

on alansa ammattilainen, joka on joutunut siihen syvällisesti perehtymään, niin silloin tietysti aina nauttii siitä syvällisyydestä, millä analysoi omaa alaansa ja tuo sillä tavalla tähän politiikantekoon oman panoksensa.

Arvoisa puhemies! Tätä minä nyt yritin tarkoittaa sillä vastauspuheenvuorolla, joka kahteen minuuttiin sitten katkesi. Toisin sanoen minä näen tämän asian sillä tavalla, että me voimme tässä yhteydessä miettiä tätä poliittista funktiota ja tehtäväfunktiota juuri niin kuin ed. Kekkonen sanoi puheenvuoronsa päätteeksi suurin piirtein, mitä siteerasin jo kerran: Hän sanoi, että kehitys kulkee oikeaan suuntaan, jonka oikean suunnan, yhteiskunnallisen suunnan, me toivottavasti pystymme valitsemaan emmekä anna mennä aivan markkinoiden mukaan hurlumhei, kuinka tahansa. Tämä nyt on semmoinen asia, joka koskettaa varmasti jokaista meitä tässä maassa asuvia.

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. R. Korhosen puheenvuoroon.

Ed. Korhonen kyseli, toteuttaako Yleisradio julkisen palvelun tehtävää leikkaamalla täysin Itä-Suomen toiminnan pois. Ilmoitan, että tämä ei ole ollut tarkoitus missään vaiheessa, vaikka aluetoiminta on tuottanut tappiota noin 4,7 miljoonaa markkaa, mikä muodostui aluestudioiden välinekustannuksista. Toki on keskusteltu Kuopion studiotuotannon siirtämisestä muualle. Mutta sillä toimenpiteellä ei Kuopion tuotantoa suinkaan lopeteta, vaan Kuopioon jäisivät edelleen kevyet kuvausryhmät. Näin ollen edelleen siellä olisi työtä toimittajille.

Edelleen painotan, että asiaa ei ole vielä ratkaistu, vaan aluetoiminnasta tehdään perinpohjainen selvitys, ennen kuin lopullisia ratkaisuja tehdään, joten ed. R. Korhosen väittämä, että Itä-Suomessa Ylen toiminta lakkaisi, ei pidä paikkaansa.

Ed. Kekkonen: Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Pulliainen käytti selventävän puheenvuoronsa, niin minäkin tarkemmin ymmärsin, mitä hän ajoi takaa. Kun Erno Paasilinna aikoinaan sanoi, että yksi kuva valehtelee enemmän kuin tuhat sanaa, niin siinä ilmeisesti kiteytyy se ajattelutapa, jota ed. Pulliainen ajoi takaa. Minä olen niin ed. Pulliaisen kuin Erno Paasilinnankin kanssa täsmälleen samaa mieltä tästä asiasta.

Mitä tulee siihen, voidaanko teknisellä välineellä hallita ihmistä, jos se tekninen väline differentoituu kovin pieniin osiin, niin minä näen tämän asian vähän päinvastoin. Minusta ihmistä voidaan hallita silloin, kun viestintäväline toimii täysin yksisuuntaisesti, täysin yksistä arvolähtökohdista, täysin yksistä käsin. Paljon vaikeampaa ihmistä on hallita yhteiskunnallisesti, jos tämä järjestelmä on hajallaan.

Mutta sitten tulemme siihen toiseen kysymykseen: Entäpä mielen hajoaminen? Se on sitten sitä psykologiaa, sanoisin jopa psykiatriaa, johon ed. Virtanen aikaisemmin viittasi, ja se on jo monta kertaa monimutkaisempi juttu.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hurskaisen puheenvuoro toi esille sellaisen heikkouden, joka tämän lain käsittelyssä on ollut alusta lähtien ja on myös monen muun vastaavan lain käsittelyssä. Nimittäin tässä harmaassa joukossa, jota me kaikki edustamme, istuu harmaisiin pukeutuneena myös ihmisiä, joilla on toisenlaiset motiivit ajaa tätä lakia eteenpäin. Tarkoitan tällä sitä, että esimerkiksi meidän joukossamme on x määrä Yleisradion hallintoneuvoston jäseniä, joiden motiivit ajaa tai puolustaa tai muuttaa asioita ovat usein lähtöisin erilaisesta lähtökohdasta kuin meillä muilla. Tämä on sellainen asia, joka vaivaa myös Valtionrautateiden asioiden käsittelyä täällä ja yleensä valtionyhtiöiden asioiden käsittelyä, kun ei tiedä, kuka edustaa mitäkin taustaa, kuka on kyseisen yhtiön hallintoneuvoston jäsen ja lähteekin ihan eri lähtökohdasta kuin me muut.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Olisin ed. Hurskaisen puheenvuoroon halunnut vastata, että niinhän sitä voidaan perustella, mutta niitä kannattamattomia studioita ja toimintoja löytyy jopa pääkaupunkiseudultakin tai niitä halutaan jopa perustaa tänne lisää. Minusta se on myös arvovalinta, jos Oulussa on yksi tv-studio, etelärannikolla on jotakin ja koko muu Suomi on täysin pimeä. Kun täällä puhutaan digitalisoinnin puolesta, niin se tarkoittaa myös kehityksen eteenpäinviemistä muussa osassa Suomea, jolloin interaktiivisuus ja tekeminen toteutuisi myös niillä alueilla, tämä erityislaatu, siis kaikki ne perustelut, mitä täällä on esitetty tämän lain läpimenoksi valiokunnan kannanotoissa.

Minusta päätösehdotus TV2:n Kuopion studion lopettamisesta on kuvaannollisesti täsmälleen vastoin tätä lakia. Siihen on tarjottu muunkinlaista yhteistoimintaa, ettei se pelkästään jäisi Ylen niskoille, mutta minkään näköistä vastinetta tähän ei ole tullut vieläkään.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremerille en malta olla Ylen hallintoneuvoston jäsenenä vastaamatta, koska olen ehdottomasti sitä mieltä, että jäsenyys ei tee minua yhtään sen huonommaksi tai paremmaksi käsittelemään lakia, joka koskee televisio- ja radiotoimintaa tässä maassa. Eikä se tee myöskään minua yhtään sen paremmaksi tai huonommaksi käsittelemään Yleisradiota koskevaa lakia, koska Yleisradio on nimenomaan eduskunnan alainen laitos. Minusta meidän kaikkien, vaikka ei ole hallintoneuvostossakaan, tehtävämme on ottaa selvää, mitä siellä tapahtuu. Jos ei siitä pysty muuten ottamaan selvää, niin sitä voi kysyä hallintoneuvoston jäseniltä. Me olemme siitä vastuuvelvollisia koko eduskunnalle ja myös koko Suomen kansalle, miten meidän oma julkisen palvelun laitoksemme menestyy ja etenee ja minkälaista ohjelmaa siellä tuotetaan. Mutta me tutustumme myös kaupallisiin tv-kanaviin ja käymme katsomassa, mitä sinne kuuluu, ja kuuntelemme heitä ihan samalla tavalla.

Jotenkin merkilliseltä moitteelta kuulosti Yleisradion hallintoneuvoston jäsenyys.

Ed. Kekkonen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremerille myös: Jos lähdetään siitä, että kaikilta, joilla on jokin kytkentä johonkin, evätään oikeus käsitellä asianomaista lainsäädäntöä, niin eipä tänne kovin monta puhdasta jäisi. Lait luultavasti jäisivät kutakuinkin säätämättä. Ed. Bremerin sanoma, sellaisena kuin hän sanoi, johtaisi siihen, että se järjestelmä, joka meillä toimii, joutaisi romukoppaan ja tilalle tulisi jotakin muuta. Mitä se sitten olisi, siihen voi vain ed. Bremer vastata.

Ed. R. Korhoselle studiokeskeisyydestä: En oikein ymmärrä, mikä studion merkitys nykyaikana on. Koko se välineistö, jolla televisio ja radio tuottavat ohjelmistoa, on muuttunut aivan olennaisesti. Ne melkein kaikki vempaimet mahtuvat kapsäkkiin, mitä tarvitaan. Minusta on kyllä lohdutonta, jos tässä aika edistyksellisessä ilmapiirissä, mitä me nyt täällä olemme edustaneet, mentäisiin ykskaks takaisin johonkin seinien hallitsemaan maailmaan, jolla perusteella tehdään sen kaltaisia ratkaisuja tai päätöksiä tai johtopäätöksiä, että jos ne seinät sijaitsevatkin väärässä paikassa, niin sitten jonkin toisen paikan asiat jäisivät hoitamatta. Asia ei todellakaan ole näin, vaan nykykehitys ja nimenomaan digitalisointi tulee merkitsemään kaikenlaisen liikkuvuuden, niin lähettämisen kuin vastaanottamisen, kannalta olennaista muutosta.

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen ei kuunnellut vastauspuheenvuoroani. Minä juuri kerroin ed. Korhoselle, että ei ole tehty ratkaisuja Kuopion studion lopettamisesta. Keskusteluja on käyty ja niissäkin on lähdetty siitä, että kevyet kuvausryhmät jäisivät Kuopioon.

Vastauksessani toin myös esille, että aluestudioiden vajaakäytöstä on tullut noin 4,7 miljoonaa tappiota. Parastaikaa tehdään tästä selvitystä koko maassa, myös pääkaupunkiseudulla, ja sen jälkeen vasta tehdään ratkaisut.

Ed. Bremer: Rouva puhemies! Ed. Kekkonen on luonnollisesti täysin oikeassa siinä, että aina joku on enemmän tai vähemmän kytköksissä lähes jokaiseen asiaan, jota täällä käsitellään. Siitä huolimatta laki tuntee varsin selvästi jääviyskäsitteen. Kun käsitellään lakia, jonka tehtävänä on aika yksiselitteisesti edistää Ylen toimintamahdollisuuksia, on minusta perusteltua, että Ylen hallintoneuvoston jäsenet jääväävät itse itsensä tästä keskustelusta. Minullahan on mahdollisuus tietysti erinäisiä teitä saada selville, kuka täällä on jäsen. Otan esimerkiksi ed. Aulan puheenvuoron. Se jossain määrin hämmästytti minua, ja jäin kysymään, onko hänkin Ylen hallintoneuvoston jäsen vai pitääkö minun ottaa hänen puheenvuoronsa ihan todesta. Ei ole oikein hyvä asia, että samassa sankassa harmaassa joukossa on niin kuin ajomiinoja ihmisiä, jotka edustavatkin toisenlaisia lähtökohtia kuin muut.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Minun pitää ilmoittaa, etten ole missään kytköksissä Yleen muuten kuin katsojana.

Minusta kuitenkin lienee yleisesti hyväksytty periaate kaikilla suomalaisilla — ei nyt ihan kaikilla, joku voi olla eri mieltä, mutta suurella osalla — että Yleisradion toiminta pitää turvata ja se on tärkeää toimintaa eikä kaikkea viedä kaupalliseen suuntaan. Siinä mielessä esitys on minusta terveellä ja hyvällä pohjalla.

Digitalisoinnista voin todeta sen, jotta se on minusta nykyaikaa. Me olemme eurooppalaisessa kärkijunassa menossa tähän suuntaan. Valiokunnan kannassa todetaan, että kuluttajan näkökohta pitää ottaa huomioon siinä, ettei se saa tulla liian kalliiksi. Se pitää myös ottaa huomioon siinä mielessä, että siihen ei voi mennä liian nopeassa aikataulussa, että esimerkiksi yhdessä vuodessa kaikkien pitää hankkia vastaanottimensa ja lisälaitteita tai miten se tapahtuukin,

joillakin lisälaitteilla ilmeisesti onnistuu myös vanhalla katsella. Sen takia siirtymäajan pitää olla riittävän pitkä, että vanhempikin ihminen, joka miettii, hankkiiko ollenkaan, voi harkita, kannattaako hankkia.

Ed. Aittonimen aikaisemmin käyttämästä puheenvuorosta tuli mieleeni, kenellä voisi mahdollisesti olla televisiolupavapaus. Valiokunnassa taisin jopa puhua siitä, että miksi ei myös opiskelijoille, jotka tilapäisesti asuvat poissa kotoa, annettaisi vapautus, koska välttämättä ei asuta vakituisesti opiskelupaikkakunnalla vaan on tilapäinen asunto.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. A. Ojala totesi, että hallintoneuvoston jäsenenä ei ole asian käsittelyyn mitenkään jäävi. Olen samaa mieltä sikäli, että poliittisin perustein valitut hallintoneuvoston jäsenet, jotka ovat esimerkiksi eduskunnassa, eivät tiedä yhtään mitään koko Yleisradion toiminnasta. He vain käyvät silloin tällöin kokouksissa, juovat kupit kahvia, syövät hyvät voileivät, nostavat palkkionsa, ja siinä on heidän tietonsa. Tämä on kylmä totuus. Tämä asia nähdään aina silloin yleisestikin, jos poliittisin perustein valitut hallintoneuvoston jäsenet eräänä päivänä kutsutaan vastuuseen, kun menee huonosti, esimerkiksi tapahtuu väärinkäytöksiä tai muita. Silloin he levittelevät käsiään: Voi, voi, kun emme tienneet mitään, kyllä olisi muuten, mutta kun emme tienneet, ja minäkin olin juuri silloin pää toiseen suuntaan, kun se tapahtui, ja tällä tavalla.

Ei poliittisin perustein valituilla hallintoneuvostoilla — minä en arvostele ketään henkilökohtaisesti, he ovat älykkäitä, hienoja ihmisiä niin kuin esimerkiksi ed. A. Ojala (Ed. A. Ojala: Kiitos!) — ja niiden jäsenillä ole mitään tekemistä Yleisradion kanssa, koska he eivät tiedä hölkkäsen pöläystä, mitä siellä tapahtuu. Siellä ovat suuremmat voimat, jotka johtavat ja vetävät Yleisradion toimintaa. Te käytte siellä vain muodollisesti kumartamassa ja pokkaamassa ja ottamassa nämä... Tämä on ehkä pelkkää kateutta, kun en ole missään hallintoneuvostossa. Menköön sen tiliin, mutta tulipahan sanottua se, niin kuin olen aikaisemminkin sanonut.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Ottamatta sen enempää kantaa ed. Aittoniemen äskeiseen puheenvuoroon haluan todeta ed. Hurskaiselle, että on tietysti erinomaisen hyvä, jos hallintoneuvostossa olevat edustajat ovat valveilla ja vireitä esimerkiksi Kuopion tilanteen suhteen, koska minulla on ollut se pieni pelko, että se olisi saattanut mennä läpi jopa läpihuutojuttuna. On erinomaisen hyvä, jos te suoritatte arvojen evaluoinnin ja tarkastelun siten, että pistätte samalle viivalle rinnakkain kaikkien studioitten kaikki kustannukset.

Ed. Kekkoselle haluaisin sanoa, että niinpä: Miksi kiinteitten rakennusten täytyy Helsingissä sijaita? Pannaan miehet matkalaukku kädessä napapiirille ja pannaan heidät asumaan kotaan. Se olisi paljon halvempaa Suomen valtiolle.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Bremerin ja ed. Aittoniemen puheenvuorojen johdosta toteaisin sen, että on erinomaisen hyvä, että hallintoneuvoston ja yleisemminkin hallintoneuvostojen jäsenet ovat täällä paljastamassa tietämyksensä tason ja arvomaailmansa ja lähtökohtansa jnp. Kun he täällä ilmoittautuvat julkisesti näiden luottamustehtävien haltijoiksi, niin meikäläiset pääsevät rokottamaan rankimman mukaan. Minusta tämä on aivan loistavaa, sillä jo aikaisemmin on paljastunut, onko television toimittaja tausta-ammatiltaan, ja sillä tavalla voimme rokottaa jo siltä pohjalta. Minusta tämä on oikein hyvä menettely ja olisi äärimmäisen sääli, jos he täällä vetäytyisivät pois kahvikupin ääreen, siis muussakin yhteydessä kuin silloin, kun ovat hallintoneuvoston kokouksessa.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Tultuani kesken tähän tilaisuuteen tai tähän istuntoon ja tähän keskusteluun huomaan, että täällä puhutaan aika erikoisia tästä laista. Vaikka ihan oikeasti kuuntelee, mistä puhutte, en minä ainakaan äkkiä ymmärrä, että te radiolaista puhutte, mutta se ei varmaan ole oleellista.

Sen sijaan tämän lakiesityksen osalta kiittelisin kovasti ministeri Auraa siitä, että niitä heikkoja kohtia, joita lakiesityksessä oli, on pystytty korjaamaan ennen lain antamista. Ne olisivat olleet joillekin toiminnoille lähes kohtalonisku.

Sen sijaan yleiskeskustelusta, joka sopisi moneen lakiesitykseen ja jota on käyty viimeiset 10—15 minuuttia, voisi sanoa niin, että hämmästelen, onko ed. Bremer todella sitä mieltä, että henkilöt, jotka tuntevat asian, ovat jäävejä keskustelemaan asiasta. Sitten pitää jäävätä valiokuntien jäsenet joistakin lakiesityksistä, jos hallintoneuvoston jäsenet pitää. Mahdollisesti sellaiset, jotka ovat olleet vielä työssä tämän kanssa ja oikein hyvin tuntevat, pitää jäävätä.

On surullista, jos ihmisen jääväysperuste on se, jos hän sattuu tietämään jotakin käsiteltävästä asiasta.

Ed. Aittoniemelle voisin sanoa niin, että toivottavasti hän on esittänyt hyvin kesäteatterissa roolinsa, että hän tulee valituksi uudelleen eduskuntaan, ja sitten vain Ylen hallintoneuvostoon harjoittelemaan.

Ed. H u r s k a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Bremer todella ihmetteli, voivatko hallintoneuvoston jäsenet puhua täällä. Minusta se on toki luonnollinen asia. Jos ed. Bremerin ajatuskulkua seurattaisiin ja toteutettaisiin eduskuntasalissa, eivätpä sen enempää Kansaneläkelaitoksen valtuutetut kuin myöskään pankkivaltuuston jäsenet saisi puhua silloin, kun heidän toimialaan liittyvistä asioista keskustellaan eduskuntasalissa. Nyt ei ed. Bremerin esitys ollut oikein päivänvaloa kestävä.

Ed. L a i n e : Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Korhoselle voin sanoa, niin kuin ed. Kekkonen jo aikaisemmin on sanonut, että jos ajattelee esimerkiksi musiikkia, ei enää nykyään missään studioissa musiikkia äänitetä, vaan äänitysauto ajaa konserttipaikan viereen ja äänittää siellä livenä livekonsertin ja sillä siisti. Ei soittajien tarvitse tulla tänne Helsinkiin äänitystä tekemään, vaan miehet matkalaukuissaan, niin kuin tuli sanottua, menevät sinne ja äänittävät sen, minkä tarvitsevat.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti viitaten yhdessä ed. Pehkosen kanssa tekemääni vastalauseeseen esitän nyt, kun liikenneministeri on paikalla ja hän on esittelemässä valtioneuvostossa uusia paikallisradioita ja muita vastaavia, että viime aikoina on havaittu keskittyminen erääksi ongelmaksi. Paikallisradio sinällään on ikään kuin menettänyt merkitystään, eli tulee tällaista ketjuuntumista. Tähän asiaan vastalauseessa on puututtu, ja palaan siihen asian toisessa käsittelyssä lähemmin.

Mutta eräs asia, josta ei ole keskusteltu juuri lainkaan, on se muutos, jossa dekriminalisoidaan luvaton televisiokatselu. Tämä saattaa aiheuttaa sellaisen tilanteen, että hyvin harva loppujen lopuksi lunastaa luvan, koska seuraukset laiminlyönneistä ovat mitättömiä. Periaatteessa televisiota voi katsella sen jälkeen ilman lupaa, koska mitään sanktiota periaatteessa siitä ei tule muuta kuin yksi. Jos jää kiinni, joutuu maksamaan taaksepäin yhden vuoden lupamaksut. Tämä on mielestäni sellainen ongelma, että kun tämä tulee yleisön tietoisuuteen, saattaa olla, että Yleisradion lupamaksukassa hupenee.

Ed. B r e m e r : Rouva puhemies! Nyt jääviyttä ei kaikesta huolimatta ed. Aittoniemi ymmärtänyt, vaikka onkin poliisimies ja hyvin fiksu ihminen. Nimittäin jos hallintoneuvoston jäsenet eivät tiedä mitään, juovat vain kahvia, voihan se olla, että he nimenomaan kynsin hampain puolustelevat sitä kahvikuppia ja torttua, jota siellä saa, ja silloin he eivät ole enää puolueettomia. Lakien käsittelyssä lähtökohtana pitäisi olla, että asioita tarkastellaan mahdollisimman puolueettomasti. Asioita pitää viedä eteenpäin puolueettomasti.

Ed. Puisto ja ed. Hurskainen tekohurskastelevat näistä asioista ja ed. Puistokin sanoi, että eivät kai ne ole jäävejä, jotka tuntevat asioita. Eivät todellakaan ole. Asian tunteminen on eri asia kuin puolueellisuus, rouva Puisto.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Laineelle vakuuttaa, että hänen epäilynsä ovat turhia. Entisessä elämässäni olen suunnitellut paljon studioita ja tiedän varmasti äänitysstudion ja -auton eron. Se, mistä minä puhuin puheenvuorossani, jos ed. Laine olisi ollut sitä kuuntelemassa, oli valiokunnan kannanotoissa ilmennyt tasapuolisuus. Halusin vain esittää huoleni, että se tasapuolisuus ja sen noudattaminen jatkuu. Ed. Hurskainen hallintoneuvoston jäsenen ominaisuudessa vakuutteli useassa puheenvuorossaan, että näin he tulevat tekemään, ja varmasti tältä osin se lievitti tätä syvää itäsuomalaista huoltani.

Ed. L a i n e : Arvoisa rouva puhemies! Vielä kerran sanon, että suurissa keskuksissa on teatterit, oopperat ja systeemit kaikki paikallaan. Nykyään on kaapeli — jos te olette rakentaneet näitä — laittaa kaapelin sinne ja työntää kaapelin. Ei tarvitse edes autoa enää, ja kaikki menee suoraan. Se käy ihan missäpäin vain Suomea. Ei siinä sen kummempia tarvita, että rakennetaan vain lisää studioita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti suureen valiokuntaan.

2) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 85/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhemies! Istutaan harmaissa, ja kuitenkin vakuutan, että en ole missään hallintoneuvostossa, jos äskeiseen asiaan vielä voi jatkaa.

Arvoisa rouva puhemies! Toisessa asiassa, jonka pariin käyminen äskeisen lennokkaankin keskustelun jälkeen voi tuntua vähän harmaalta, haluaisin eräästä näkökulmasta antaa viestiä valiokuntaan, jonka puheenjohtaja tällä hetkellä täällä ei ole, mutta varmaan viesti menee. Toivon, että tämä näkökulma siellä myös otetaan huomioon, kun tilanteita arvioidaan ja asia etenee.

Meillähän on nyt siis keskustelussa hallituksen esitys henkilötietolaiksi, joka on nostanut muutamia huolestuneita kysymyksiä esiin. Saamani käsityksen ja palautteen perusteella lakiehdotus ei ole aukoton, kun puhutaan henkilörekisteritietojen hävittämisestä. Lyhyesti sanottuna esitetyssä laissa 34 § sellaisenaan vaikeuttaisi Internetissä liikkuvan rikollisen toiminnan jäljittämistä ja tutkinnan edistämistä. Niin sanotut logijäljet häviävät liian nopeasti, ja rikolliset pääsevät pakenemaan.

Hallituksen esitys pohjaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin ja muihin kansainvälisiin velvoitteisiin. Tietosuojadirektiivin vuoksi muun muassa rekisteröityjen tiedonsaantioikeuksia lisättäisiin. Tietosuojadirektiivillä on myös tarkoitus turvata yksilön perusoikeudet ja -vapaudet tietojen käsittelyssä. Lainsäädännön harmonisoinnilla pyritään turvaamaan henkilötietojen vapaa liikkuvuus Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä.

Kiinnittäisin, arvoisa puhemies, huomiota muutamiin tärkeihin kohtiin, joita on mielestäni hyvä tarkastella nykyisen tiedonvälityksen ja -kulun kannalta. Lain määritelmä -kohdassa luetellaan, mitä kyseinen laki tarkoittaa ja mitä se koskee. Laissa määritellään myös arkaluontoiset asiat, tietojen säilyttäminen ja hävittäminen.

Internethän on, kuten tiedämme, ympäri maailman ulottuva tietokoneverkosto, joka tavoittaa kymmeniä miljoonia ihmisiä. Käyttäjien lukumäärä kasvaa päivittäin, ja Internetin käyttö on helppoa. Suomi on asukaslukuun suhteutettuna maailman eniten Internetiä käyttävä maa. Internet on maailman laajuinen koulun, kodin ja työpaikan sähköinen tietopankki. Se on merkittävästi lisännyt käyttäjien vastuuta ja valtaa, mikä tuo olennaisesti mukaan riskejä. Myös rikollinen ja loukkaava aineisto voi levitä Internetin välityksellä. Nuoret ja lapset altistuvat entistä enemmän tällaiselle aineistolle. Oli mielenkiintoista äskeistä keskustelua kuunnella myös tästä näkökulmasta, ja iloitsin siitä aidosta huolesta, ja oikeutetusta ja tarpeellisesta, joka nimenomaan nuorten ja murrosikäisten, miten pitkälle se ikä nyt yltäneekään, kohdalla asiasta äsken esitettiin.

Internetissä selkeä periaate on, että jokainen käyttäjä vastaa itse omasta toiminnastaan, ja jos joku syyllistyy rikolliseen toimintaan tai lainvastaiseen menettelyyn, hän vastaa siitä, mutta miten estää tehokkaasti rikollinen ja loukkaava toiminta? Ongelmaksi nousee lasten ja nuorten suojelu rikolliselta, epäsiveelliseltä aineistolta. Aikamme lapset ovat nämä tekniset välineet pian oppineet. Pitkät, yksinäiset iltapäivät luovat otollisen maaperän surfailla helposti Internetin sivuilla. Internetissä on kaikesta huolimatta valitettavasti liikkeellä lainvastaistakin materiaalia, jopa huumekauppaan ja lapsipornografiaan liittyvää aineistoa. Lapset ovat kykenemättömiä kohtaamaan ja oikealla tavalla käsittelemään tämän kaltaista aineistoa. Rikollisen tai loukkaavan tiedon hakemisen ja käyttämisen tunnistamiseen ja estämiseen ei kuitenkaan ole tarpeeksi tehokkaita keinoja.

Hallituksen esitys tietosuojadirektiivistä hallituksen esityksessä n:o 96/1998 vp esitetyssä muodossa ei ilmeisesti, valiokunta nyt sitten tutkikoon, edelleenkään helpota rikollisten kiinni saamista vaan päinvastoin voi johtaa rikollisen nopeampaan katoamiseen, mikäli lakiehdotus tällaisenaan viedään päätökseen. Lain määritelmäosassa 3 §:n 3) kohdassa todetaan, että henkilörekisterillä tarkoitetaan "käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostuvaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, jota käsitellään osin tai kokonaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla".

Siihen liittyy tietyt hävittämisvelvollisuudet. Internet on sellainen tietojoukko, joka syntyy kuin itsestään, ja asiakkaat voivat liikkua vapaasti tiedon valtatiellä. Henkilörekisterien hävittämistä koskeva 34 § kehottaa rekisterin hävittämään, jollei se ole rekisterin pitäjän kannalta tarpeellinen, jollei siihen tallennettuja tietoja ole erikseen säädetty tai määrätty säilytettäviksi.

Arvoisa puhemies! On syytä tarkkaan harkita, millaisia säännöksiä tästä hävittämisvelvoitteesta säädetään. Kaavailtu lakiehdotus mahdollistaa tiettyjen aineistojen nopean hävittämisen, ehkä jopa velvoittaa siihen. Tämä voi vaikeuttaa rikostorjuntaan ja -tutkintaan liittyviä tehtäviä oleellisesti. Onko tarkoitus edistää ihmisarvoa loukkaavan materiaalin esteetöntä kulkua tiedon valtatiellä?

On hyvä muistaa, että olemme ratifioineet yleissopimuksen lapsen oikeuksista, joka velvoittaa meitä suojelemaan lapsia tietyissä asioissa hyvin vahvalla tavalla. Tuo lasten suojeleminen minusta on hyvin tärkeää myös Internetin kohdalla, ja jo senkin vuoksi rikollisen, laittoman aineiston levittäjät tulee saattaa vastuuseen toimittamastaan materiaalista. Tiedonkulun jäljet tulee voida vastaisuudessakin jäljittää, sillä rikollisten suojeleminen on kyllä rikos ihmisoikeuksia vastaan. Toivon, että valiokunta tähän yksityiskohtaan paneutuu ja jos antaa aihetta, täsmentää noita säädöksiä.

Ed. Kekkonen: Rouva puhemies! Jaan mitä suurimmassa määrin ed. Jääskeläisen huolen tässä asiassa. Kun olemme lehdistä lukeneet näitä tietoja esimerkiksi huumereseptien tekemisestä, välittämisestä tietokoneitse tai pomminteko-ohjeista tai lapsipornosta tai mitä kaikkea siellä nyt onkaan, tämä lainsäädäntö saa ikään kuin kasvot. Mitä suurimmassa määrin ne ovat lapsen kasvot.

Tässä suhteessa se valmistelutyö, mitä tätä esitystä varten on tehty, on epäilemättä ollut perusteellista ja hyvää, mutta kun istuin aikoinaan komiteassa, joka pohti näitä kysymyksiä, niin jouduin havaitsemaan, että tässä asiassa tilanne on hiukan sama — tämä nyt ei ole kovin elegantti vertaus — kuin on asianlaita dopingkysymyksen kanssa. Siis keksitään uusi dopingaine ja sitten seuraavaksi keksitään järjestelmä, jolla peitetään dopingin käyttö. Kumpi tässä nyt on munaa ja kumpi kanaa, se olkoon itse kunkin harkittavissa, mutta tämän lainsäädännön yhteydessä pitäisi ottaa huomioon, että esimerkiksi niiden logijälkien peittäminen, joista täällä jossain yhteydessä on mainittu, ilmeisesti tulee pikapuoliin onnistumaan erinomaisen hyvin, ja sen jälkeen on täysin mahdotonta jäljittää kaikkea sitä törkyä, mitä tietokoneitse koteihimme ajetaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

3) Hallituksen esitys laeiksi vammaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutuksen edistämiseksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 87/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Tämä on lakiesitys, jota vammaisten ja vajaakuntoisten piirissä on pitkään, vuosia, odotettu. Tästä on paljon kirjelmöity, tehty aloitteita, ja tämä on oleellinen askel eteenpäin. Tosin myöhemmin puheessani tulen alleviivaamaan, että tämä on ensimmäinen askel tältä osin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vammaistyöryhmän vuonna 96 selvittämään kokonaisuudessaan vammaisten asemaa ja vammaisten yhdenvertaista selviytymistä yhteiskunnassa. Tämän työryhmän yhtenä osa-alueena on ollut vajaakuntoisten mahdollisuus osallistua entistä aktiivisemmin ja tasavertaisemmin työelämään.

Tämä lakiesitys ensinnäkin mahdollistaa 16—18-vuotiaiden suunnitelmallisen ammatillisen koulutuksen ja muuttaa nykyistä voimassaolevaa tilannetta siltä osin, että 16 vuotta täytettyään vajaakuntoiset, vammaiset, ovat siirtyneet eläkkeelle ja mahdollisuus osallistua työelämään on ollut olematon tai kaventunut oleellisesti. Lakiesityksellä muutetaan myös ammatillista koulutusta siltä osin, että mahdollistetaan oppisopimuksen osalta kuntoutusrahan saaminen, joka on ollut käytännön este.

Uskon, että tämä koulutuksen velvoite, voidaan myös sanoa mahdollisuus, tulee vaikuttamaan monen vammaisen koko elämänkaareen ja osallistumiseen yhteiskuntaan. Entä ne, jotka

ovat jo jääneet eläkkeelle? Heidän osaltaan tämä laki antaa mahdollisuuden kokeilla työelämässä. Elikkä laki tuo sen, mitä vammaisjärjestöt ovat pitkään ajaneet, eläkkeen lepäämäänjättämismahdollisuuden. Se on mahdollista kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen asti, ja sinä aikana on mahdollisuus kokeilla ja harjaantua työelämään ja mahdollisesti löytää pysyvä työpaikka.

Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän kanssa ja ehkä osana sitä on myös Stakesin piirissä edelleen hyvin voimakkaasti kehittyvä ja toimiva Valtavirta-työryhmä, johon on kerätty eri vammaisjärjestöjen, kuntien, sosiaalitoimen, eduskunnan ja muiden vaikuttajatahojen edustajat ja jossa pyritään löytämään uusia mahdollisuuksia, miten löydämme vajaakuntoisille työpaikkoja. Ei riitä, että annamme mahdollisuuden mennä töihin, on löydyttävä myös työpaikkoja, ja se yhteenliittyy tämän lakiesityksen ja näiden tavoitteiden kanssa.

Kysymyksiä kuitenkin jää valiokunnalle tämän lakiesityksen käsittelyn yhteydessä, kuten ehkä se, miten käytännössä ratkaistaan, montako kertaa voi eläkkeen jättää lepäämään, myös se, miten se yhteensovitetaan TEL-lainsäädännön kanssa, koska jokainen päivä, jonka olet työelämässä, kerryttää sinulle TELin kautta eläkettä. Yhteensovitetaanko se sitten kansaneläkkeen kanssa ja miten mahdollisesti menetellään toimeentulotuen kanssa silloin, jos eläke on lepäämässä ja tämän kahden vuoden työsuhteen aikana tulee viikon kahden lomautuksia, niin kuin valitettavasti yhä useammalla työpaikalla tulee? On auki se, miten silloin järjestetään tämä jokapäiväinen toimeentulo.

Ensimmäinen askel tämä on siltä osin, että tämä koskee nyt kansaneläkkeen työkyvyttömyyseläkettä. Toivon, että mahdollisimman pian, kun nämä ongelmat on ratkaistu, tämä on saatu voimaan, voidaan valmistella ja saattaa voimaan myös muita työkyvyttömyyseläkkeitä koskeva lainsäädäntö. Tämä auttaa niitä, jotka ovat joko syntymästään tai varhaisessa vaiheessa elämässään tulleet vajaakuntoisiksi, vammaisiksi. Mutta entä ne, jotka ovat työelämässä ollessaan vammautuneet? Heidän osaltaan tämä ei vielä ratkaise tilannetta, mutta toivottavasti se on seuraava askel.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Den här lagen är viktig. Jag håller samtidigt med Virpa Puisto om att detta är det första viktiga steget och att social- och hälsovårdsutskottet skall fördjupa sig i de frågor som just lyftes fram och som ännu inte finns med i lagen.

Jag anser att man bör stöda de handikappades möjligheter till arbete på många olika sätt, till exempel så att företag, stat och kommun borde anställa flera handikappade och att arbetslokalerna är sådana att också handikappade kan delta i arbetslivet lika väl som icke-handikappade.

Kuten lain perusteluista käy ilmi, ansiotyön ensisijaisuuden toimeentulon antajana pitäisi koskea myös vammaisia henkilöitä. Käytännössähän monet vammaiset ovat joutuneet tilanteeseen, jossa he eivät ole uskaltaneet mennä mukaan työelämään, koska he pelkäävät menettävänsä oikeutensa työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tämä ongelma on ajankohtainen esimerkiksi sellaisten vammaisten kohdalla, jotka pelkäävät, että heillä ei ehkä sittenkään ole voimia olla työelämässä pitempään.

Toivon, että tämä tärkeä laki vaikuttaa myös asenteisiin. Olen ollut todella ihmeissäni, kun vammaiset ovat kertoneet, miten esimerkiksi paikallinen työvoimatoimisto on kohdellut heitä, kun he tulevat selvittämään mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla. Heidän on vain tylysti annettu ymmärtää, että eihän heidän tarvitse hakea työtä, hehän voivat päästä eläkkeelle 16-vuotiaana.

Ed. A. Ojala: Rouva puhemies! Laki on todella toivottu ja odotettu. On erittäin hyvä, että se on tänne nyt saatu käsittelyyn. Uskon, että valiokunta käsittelee sen mahdollisimman nopeasti, jotta se todellakin tulee voimaan silloin, kun se on tarkoitettu voimaan tulevaksi.

Tässä on sellainen pieni ongelma, jota minä en ymmärrä. Se koskee oppisopimusta. On erittäin hyvä, että tässä käytetään kuntoutusrahaa ja oppisopimusmahdollisuutta vammaisille henkilöille, mutta tänä vuonna 1.7. on tullut opetusministeriöstä määräys, joka estää vammaisten oppisopimuksen käytön. Minusta tässä nyt lyödään toinen toistaan korville, enkä ymmärrä, miten tämä on mahdollista. Nimittäin molemmista, opetusministeriöstä ja Opetushallituksesta, on oppisopimustoimistoihin tullut kirje, jolla rajoitetaan oppisopimustoimintaa merkittävästi niin, että ammattitutkintoon valmentava koulutus määrätään lisäkoulutukseksi. Lisäkoulutusmäärä on kiintiöity ja se on nyt käytetty.

Vammaiset henkilöt ovat voineet käyttää lisäkoulutusta hyväkseen, koska he eivät pysty aina opiskelemaan sitä kokonaista ammattitutkintoa

kerralla, vaan se suoritetaan osatutkintoina. Siitä syystä se on kuulunut lisäkoulutuksen piiriin. Nyt kun kaikki ammattiin valmistava koulutus luokitellaankin yhtäkkiä yllättäen ohi voimassa olevan oppisopimuslain lisäkoulutukseksi, tämä on todellinen ongelma, joka koskee vammaisia. He eivät pysty silloin käyttämään oppisopimuskoulutusta hyväkseen.

Toivon nyt, kun näen, että paikalla on ministeri Huttu-Juntunen, että hän ottaa tämän ministereiden kesken keskusteluun ja korjaa tällaisen mielettömän epäkohdan, joka opetusministeriön puolelta on tullut.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun kuunteli ed. Puiston ja myöskin ed. A. Ojalan puheenvuoroja, erityisesti ed. Puiston puheenvuorosta sai sen käsityksen, että lain tulkinnoissa tulee olemaan aikamoisia ongelmia, niin kuin yleisesti tällaisten sosiaalisten lakien tulkinnoissa. Sen vuoksi on erinomaisen hyvä asia, että valiokuntavaiheessa nämä nyt jo näkyvissä ongelmat selvitettäisiin, ettei näistä etuuksista jouduttaisi jälkeenpäin käytännössä kentällä riitelemään.

Eräs asia, joka liittyy vammaisten opiskeluun ja koulutukseen, mihin suuntaan tässä nyt eläkkeen sijasta vammaisia ohjataan, on se jo pitkään esillä ollut ongelma, onko opiskelussa ja opetuksessa opettajapuolella valmiuksia sellaiseen kommunikointiin, jota vammaisen kohdalla tarvitaan silloin, kun häntä opetetaan ja koulutetaan. Se on monessakin tapauksessa johtanut täydelliseen umpikujaan, koska sidettä opetettavan, koulutettavan, ja toisaalta ohjaajan ja kouluttajan välillä ei synny, ja olisi pystyttävä sama kieli saamaan aikaiseksi. Sitä ei tällä lailla kyllä saada.

Sellaisia henkilöitä pitää kouluttaa, jotka opiskelussa ohjaavat vammaista, sillä kielellä, mitä tämä hallitsee, on se mikä hyvänsä. On kehitysvammaisia, joiden kommunikointi sanallisesti ja ajatuksellisesti ei ole sellaista kuin meidän niin sanottujen terveiden ihmisten. Tämä on ollut pitkään ongelmana ja pitäisi myöskin tässä huomata, kun tätä ryhdytään tähän suuntaan ohjaamaan.

Ministeri H u t t u - J u n t u n e n : Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoroni liittyy edustajien Puisto ja A. Ojala käyttämiin puheenvuoroihin.

Aluksi haluaisin todeta, että tämä on ministeri Mönkäreen johdolla valmisteltu lakiesitys. Tulen viemään hänelle terveiset, erityisesti mitä ed. Ojala otti esille liittyen opetusministeriön äskeisiin ratkaisuihin, jotka ovat ristiriidassa tämän kanssa.

Minusta on tavattoman hyvä, että valiokuntavaiheessa otetaan esille näitä ongelmia, mitkä ed. Puiston puheenvuorossa tulivat esille. Näiden säännösten yhteensovittaminen työkyvyttömyyseläkelainsäädännön, samoin toimeentulotukisäännöksien kanssa on tietysti hyvä siellä keskustella. Ymmärtääkseni tämä esitys ei välttämättä aiheuta muutoksia työkyvyttömyyseläkelainsäädäntöön enempää kuin toimeentulotukeenkaan. Jos käy niin, että vammainen lomautetaan, kun hän on määräaikaisessa työsuhteessa, häneenhän voidaan soveltaa toimeentulotukisäännöksiä niin kuin muihinkin lomautettuihin. On hyvä nämä käydä valiokunnassa asiantuntijoiden kanssa vielä läpi.

Ed. I h a m ä k i : Puhemies! Tämä laki on tietysti tärkeä ja järkevä. Lain sisältö on niin itsestäänselvä, että ihmetyttää, että laki on tästäkin asiasta tehtävä. Totta kai jos meillä on vammainen nuori ihminen, häntä ensin pyritään kuntouttamaan ja katsotaan, saadaanko kuntoutuksella jotakin tulosta, ja yritetään saada asianomainen työelämään. Vasta sen jälkeen jos näissä ei onnistuta, annetaan eläkepäätös. Eläkepäätöksen pitäisi olla aina viimeinen keino eikä missään nimessä ensimmäinen. Tämä on oikea toimintalinja. Jos tästä pitää lailla säätää, siitä pitää sitten säätää.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä esitys on sinällään hyvä. Tämä luo yhden uuden mahdollisuuden sellaisille henkilöille, jotka ovat aktiivisia ja haluavat lähteä kokeilemaan siipiään, myös vammaisille henkilöille. Siinä mielessä sitä pitää tervehtiä tyydytyksellä, että tämmöinen on tuotu tänne.

Kuuntelin edellisiä puheita, ja ed. Puisto pelkäsi lomautuksia. Mutta tässähän tehtäisiin ilmeisesti määräaikainen työsuhde tälle henkilölle. Minun käsityksen mukaan nykyinen lainsäädäntö taitaa olla sen tyyppinen vielä, jotta määräaikaisessa työsuhteessa olevaa ei oikein pysty lomauttamaan normaalijärjestyksessä. Näin olen käsittänyt. Siinä mielessä se ei liene ongelmakohta.

Tätä lakiesitystä kun lukee, täällähän todetaan sitten, jotta kahta kuukautta aikaisemmin on ilmoitettava, kun taas aikoo lähteä eläkkeelle, ja voi olla kaksi vuotta vähän niin kuin harjoittelemassa työhön tai miksi sitä voi sanoa.

Mutta kaikkein suurimpana huolena tässä lienee kuitenkin se, onko tämmöisiä työpaikkoja. Kun nyt on katsonut, tahtoo olla selvää, että työelämään ei sovi, jos on ikääntynyt henkilö. Ei tarvitse olla vammainenkaan, kun ei pääse millään opilla, jos alkaa viittäkymppiä lähestyä; sitä karsastetaan hirveän paljon.

Mutta sinällään nyt jotkut jo puhuvat siitä, jotta tulevaisuudessa on pula työvoimasta; tässähän voi olla yksi ratkaisu siihen.

Mutta sinällään en kritisoi missään mielessä. Tässä on vaan semmoisia hajanaisia ajatuksia, ja tämä on hyvä esitys. Katsotaan, mitä siinä tapahtuu.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Ensiksi ed. Ihamäen ihmettelyyn siitä, että tällaisestakin pitää säätää laki, totean vastauksena, että sehän johtuu siitä, että me olemme tehneet aikaisemmin sellaisia lakeja, jotka ovat olleet esteenä tälle toiminnalle, joka nyt sitten mahdollistetaan säätämällä tämä laki.

Mutta, arvoisa puhemies, jatkaisin tätä kiitollisten puheitten sarjaa, joka tässä on ollut evästyksenä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Valiokunnan jäsenten tässä käyttämät puheenvuorot, esimerkiksi ed. Puiston puheenvuoro, minusta osoittavat, että tämä lakiesitys on menossa taas hyvin asiantuntevaan käsittelyyn sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. On hyvä, että tässä lähetekeskustelussa jo otetaan esille eräitä kysymyksiä, joita kirjoitettu lakiesitys näyttää herättävän.

Monet vammaiset ovat oikeastaan pelänneet, niin kuin täällä jo taidettiin todeta, tätä esitystä siksi, että on ollut käsitys siitä, että tämä on eräänlaista pakkotyöllistämistä: Vaikka ei olisi edellytyksiäkään työn tekemiseen, lailla pakotetaan työhön. Mutta siitähän ei ole kysymys. Kun tämän esityksen perustelut lukee, tulee vakuuttuneeksi siitä, että se on henkilökohtainen tutkinta, joka tässä suoritetaan niistä edellytyksistä, joita kyseisellä ihmisellä työhön menemiseen on.

Tämä asia oli esillä jo aikoinaan perusoikeuskomiteassa, kun lähdettiin siitä, että tasa-arvo toteutuu vasta sitten, kun sekä koulutuksessa että työelämässä mahdollisimman pitkälle tällaisia asioita vammaiset ihmiset voivat myöskin harrastaa. Siksi minäkin lämpimästi kannatan tämän asian nopeaa käsittelyä.

Siinä kyllä vielä valiokunnan jäseniä evästäisin, että meillä on ollut kokeilutoimintaa tässä EU-rahoituksella. Muun muassa Kehitysvammaliitto on työhön sopeuttamista meillä tutkinut. Näitä käytännön asiantuntijoita olisi pyrittävä valiokunnassa kuuntelemaan, jolloin varmaan näihin avoimiin kysymyksiin löytyy vastauksia.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Vastaisin ed. Alarannan puheenvuoroon, että olemme tietoisia siitä, että Kehitysvammaliitto ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ovat erittäin voimakkaasti tehneet jo tätä työtä, ja tulemme hyödyntämään sen asiantuntemuksen mietintöä tehtäessä.

Haluaisin toisaalta tuoda vielä esiin sen, että ed. Lahtelan puheenvuorossa puhuttiin määräaikaisista työsuhteista. Tällä ei tähdätä pelkästään siihen, kun tämä on rajoitettu nyt kahteen vuoteen, että kahden vuoden kuluttua palataan eläkkeelle. Lähtökohtana on se, että löytäisimme sellaisia työpaikkoja, sellaisia työelämään osallistumisen muotoja, jolloin nämä henkilöt voivat jäädä kokonaan työelämään. Jäädessään myöhemmin ehkä työkyvyttömyyseläkkeelle he jäävätkin normaalin työkyvyttömyyseläkkeen piirin eivätkä kansaneläkkeen työkyvyttömyyseläkkeen piiriin, jolla on oleellinen ero.

Paljon on selvittämättömiä asioita. Tämä, kuten sanoin ensimmäisessä puheenvuorossani, on ensimmäinen askel. Tiedämme, että meillä on vajaakuntoisia, joilla on erittäin korkea koulutus, erittäin hyvä työmotivaatio, ja selvittämättä on asia, joka tällä lainsäädännöllä ei vielä selviä: Nämä henkilöt ovat työnantajalle riskityöntekijöitä, koska arvioidaan, että heidän sairautensa voi kymmenen vuoden kuluttua pahentua ja aiheuttaa eläkekustannuksia työnantajalle. Toivon, että vammaispuolelta selvitetään myös tämä työelämään osallistumiseste ja niin sanottu riskityöntekijän aiheuttama kustannus työnantajalle jaetaan tasan yhteiskunnan ja työnantajan kesken. Nämä ovat erittäin tärkeitä asioita, jotta motivoituneet ammatti-ihmiset pääsevät työhön.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Alarannan puheenvuoron johdosta haluan todeta, että olen sitä mieltä, että tämä on järkevä laki, eikä kannata tässä sen enempää väitellä nimenomaan tämän lain yhteydessä, onko meillä lakeja liikaa vai liian vähän. Tässä on periaate kuitenkin oikea. Ensin pyritään kuntouttamaan asianomainen nuori vammainen, ja jos siinä ei onnistuta, niin sitten vasta annetaan eläke. Kaiken kaikkiaan, kun tämä laki täsmentää keinoja auttaa nuorta vammaista, se säädettäköön.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laiksi sotilasvammalain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 88/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa rouva puhemies! Tämä sotilasvammalain muuttamisesitys tietysti lähtee siitä, että on otettu eri virkamiestahoilta, myös hyvin korkealta taholta eli oikeusasiamiehen toimesta kantaa Raha-automaattiyhdistyksen rahoitukseen sellaisissa kohteissa, joissa laki ikään kuin velvoittaa valtiota huolehtimaan rahoituksesta. Tämä laki tietysti myös ikään kuin sementoi sitä tilannetta, mikä vallitsee, eli sitä, että Raha-automaattiyhdistyksen puoleen käännytään yhä useammin ja on jokapäiväinen maan tapa ohjata erilaiset avun pyytäjät, jotka aikaisemmin ovat olleet valtion kukkarolla, Raha-automaattiyhdistyksen suuntaan. Pitemmällä tähtäimellä tuon tyyppinen toiminta voi kyllä ajaa kiville ja siitä tulee omat ongelmansa.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee yleensä laitosten kuntoutuksen tasoon, on varmasti hyvinkin tärkeätä, että sitä seurataan. Aikaisemmassa siviilityössäni olen kyllä nähnyt ja kuullut, millä tavalla veteraanit, myös sotainvalidit, ovat arvioineet erilaisia kuntoutuslaitoksia. Niillä on hyvinkin selkeitä eroja. Vuodesta 1994 lähtien valtio on kilpailuttanut näitä laitoksia. Jos niitä liian tiukasti kilpailutetaan, ehkäpä laatukin huononee.

Ed. Vihriälä: Arvoisa rouva puhemies! Sotilasvammalakiin tehdään nyt muutos, jolla Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa siirretään lailla sotainvalidien laitoshuollosta ja kuntoutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Kuten jo edellä todettiin, kyllähän on niin, että Raha-automaattiyhdistyksen tuotto pitäisi käyttää vapaaehtoisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen työn tukemiseen eikä lakisääteisiin velvoitteisiin. Mutta kuten lain perusteluissa todetaan, asiasta on käyty myös neuvotteluja Raha-automaattiyhdistyksen kanssa ja katsottu, että tässä tilanteessa tähän on mentävä.

Eihän kuntoutustoiminta sinänsä ole vierasta Raha-automaattiyhdistyksen toimintaperiaatteille. Mutta se on tietenkin vierasta, että ei Raha-automaattiyhdistys lähettänyt veteraaneja rintamalle, vaan Suomen valtio. Siinä mielessä tämä on tietenkin aika merkittävä ja suuri periaatteellinenkin ratkaisu nyt, kun tämä kirjataan lakipykälään. Pitää muistaa, että tämä on jo vuodesta 1996 ollut käytäntöä. Nyt sotainvalidien sairaskotien käyttömenot ja kaikki tulevat budjettiesityksen mukaan Raha-automaattiyhdistyksen maksettavaksi, ja se on noin 340 miljoonaa markkaa, merkittävä lovi myös järjestöjen kukkaroon.

Käytin, arvoisa puhemies, tämän puheenvuoron kansanedustajana, vaikka olen myös Raha-automaattiyhdistyksessä. Täällä puhuttiin siitä, kuka on jäävi puhumaan, mutta katson, että minulla on oikeus täällä myös Suomen kansan yhtenä edustajana puuttua tähän tärkeään asiaan, joka koskee myös sosiaali- ja terveysjärjestöjä ja koskee, totta kai, myös sotiemme invalideja.

Ministeri Huttu-Juntunen: Puhemies! Tässä on kysymyksessä tavallaan laittoman tilanteen lopettaminen. Aivan niin kuin ed. Tiusanen ja myös ed. Vihriälä totesivat, vuodesta 1995 on Raha-automaattiyhdistyksen varoja käytetty sotainvalidien kuntoutukseen. Taustalla on todellakin eduskunnan oikeusasiamiehen huomautus. Hän velvoitti säännöksiä muuttamaan siten, että voitaisiin ikään kuin lakien mukaan toimia.

Olen aivan samaa mieltä ed. Vihriälän kanssa siitä, että tällaiset menot pitäisi toki kattaa valtion budjetista pysyvästi, mutta kun olemme tässä maassa siinä taloudellisessa tilanteessa kuin olemme ja olemme säästöjä joutuneet hakemaan, on jouduttu turvautumaan tässä tapauksessa jo vuodesta 1995—1996 Raha-automaattiyhdistyksen varoihin.

Arvoisa puhemies! Toteaisin lopuksi, että hallituksen esitys on laadittu kuitenkin sillä tavalla, että se ei mitenkään velvoita jatkossa käyttämään Raha-automaattiyhdistyksen voittovaroja, mutta se antaa siihen laillisen mahdollisuuden, mikäli valtiontalouden kannalta on tarpeellista aikaansaada jatkossakin säästöjä. Se ei sementoi nykyistä tilannetta, niin kuin ed. Tiusanen totesi, vaan ainoastaan antaa mahdollisuuden toimia laillisesti.

Tietysti me kaikki varmasti toivomme, että lähitulevaisuudessa voisimme palata tilantee-

seen, jossa Raha-automaattiyhdistyksen voittovarat voidaan suunnata sosiaali- ja terveysalan järjestöille ja rahoittaa sotainvalidien kuntoutus budjettivaroin, niin kuin se vuoteen 1996 asti on tehty.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Aivan kuten edellisessä puheenvuorossa todettiin, monena vuotena on eduskunnassa tehty päätöksiä ja on poikkeuksellisesti tehty aivan siten kuin tässä laissa nyt ehdotetaan. Nyt on kuitenkin tarkoitus tehdä tästä käytännöstä vallitseva toimintalinja.

Itse ole ihmetellyt aikaisemmin varsinkin sotainvalidien järjestöjen ja veteraanijärjestöjen edustajia valiokunnassa, kun he ovat vastustaneet tämän kaltaista menettelyä. Minusta pääasia on, että rahaa on jostakin löytynyt ja sillä voitu järjestää sotainvalidien laitoshuolto ja kuntoutus. Minusta on kaikkein tärkeintä, että se asia on joka tapauksessa järjestetty.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Halusin tulla puhumaan puhujakorokkeelta, jotta ei tarvitse hätäisesti sanoa sanottavaansa, koska kyse on erittäin suuresta periaatteellisesta kysymyksestä.

Kukaan ei aseta kyseenalaiseksi sitä, että sotavammalain mukaan kuntoutusta ja hoitoa tarvitsevat ansaitsevat sen ja he tulevat sitä jatkossakin saamaan. Vuoteen 1996 asti tämä asia on hoidettu valtion budjetista, kuten kuuluukin. Aivan kuten täällä on todettu, valtio nämä henkilöt on lähettänyt puolustamaan maata, eivät järjestöt eikä Raha-automaattiyhdistys.

Maan taloudellisesta tilasta johtuen kuitenkin näitä velvoitteita, ei pelkästään tämän osalta, vaan useiden muiden osalta, muun muassa raittiustoimen osalta ja usean muun osalta, on siirretty valtion budjetista Raha-automaattiyhdistyksen kustannettavaksi. Tämän osuus on 340 miljoonaa markkaa.

Tässä on historiaa. Muistettakoon, että perussäännöksien mukaan Raha-automaattiyhdistys on sosiaali- ja terveysjärjestöjen perustama rahoituskanava, ei siis valtion hallitsema tai valtion rahasto. Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat sitä kehittäneet, ja se on myöhemmin lainsäädännöllisesti tullut valtioneuvoston valvottavaksi. Nyt se näköjään on siirtymässä hiljalleen myös valtioneuvoston hallitsemaksi, mikä ei koskaan ole ollut tarkoitus. Tämän päivän valtiovarainministeriössä on ymmärretty tämä asia ja yhteistyö täysin väärin. Suomeksi sanottuna ministeri Niinistö tuntee erittäin huonosti näköjään järjestötoimintaa ja Raha-automaattiyhdistyksen ideologiaa.

Nyt kun puhutaan sotavammalain alaisesta kuntoutuksesta ja hoidosta, on vuosien aikana haluttu, että tämä olisi mennyt arpajaislain ja Raha-automaattiyhdistystä koskevan lain ja asetuksen mukaisesti siten, että nämä järjestöt olisivat yhteenliittyneet tai järjestäneet keskinäisen kattojärjestön, jota Raha-automaattiyhdistyksen varoista olisi voitu rahoittaa, ja näin asia olisi tyylikkäästi ja oikein hoitunut. Raadollinen totuus on se, että järjestöt eivät ole kyenneet yhteistyöhön, vaan ovat riidelleet siinä määrin, että järjestelmää ei ole voitu näin hoitaa. Vuosittain niin sanotusti laittomasti on varoja siirretty aina valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston päätöksellä tähän toimintaan.

Siltä osin on tietysti hyvä, että nyt tulee jokin pysyvä tila, että säädös on laissa. Siihen en usko kuuna päivänä, mitä toivoisin, kuten ministeri Huttu-Juntunen, että voitaisiin palata rahoitukseen valtion budjetista. Näin ei tule käymään. Sen sijaan on huolehdittava siitä, että ei enää työnnetä mahdottomasti uutta tavaraa ovesta valtiolta Raha-automaattiyhdistyksen rahoitettavaksi.

Suuri ydinkysymys on se, että kaikki nämä rahat ovat poissa niiltä järjestöiltä, jotka täydentävät julkisen sektorin toimintaa, josta on jouduttu purkamaan kaikki kokeilutoiminnat, pehmeät toiminnat, avopalvelun erilaiset täydentävät palvelut, joita järjestöt ylläpitävät. Kuntien avustusjärjestelmät on jo vuosia sitten leikattu pois. Viime vuosina toiminnot ovat perustuneet järjestöjen ja kuntien välisiin ostopalvelusopimuksiin. Kun kunnilla ei ole enää riittävästi varoja, tämän tyyppiset ostopalvelusopimukset on viime vuosina aika pitkälti karsittu ja viimeisten tietojen mukaan hyvin pitkälle ensi vuoden budjetissa näitä on leikattu pois.

Ellei Raha-automaattiyhdistys olisi tukenut näitä järjestöjä eri puolilla maata kautta koko sosiaali- ja terveysalan sektorin, maamme sosiaali- ja terveydenhuolto olisi todella huomattavasti surkeammassa jamassa. On muistettava, että järjestöjen toiminnassa on mukana myös kymmeniätuhansia, jollei satojatuhansia vapaaehtoisia, jotka eivät olisi toiminnassa, ellei järjestötoimintaa olisi.

Mihin järjestötoiminta loppuu, jos Raha-automaattiyhdistys rahoittaa? Ensinnäkin ensi vuoden budjetissa tämän lisäksi valtiovarainministeriö on katsonut asiakseen puuttua Raha-automaatin jakoon siltä osin, että säästöön jää-

vistä eli niin sanotuista jäädytetyistä Raha-automaatin varoista, joita on jäämässä 125 miljoonaa markkaa yli jaettavan summan, alkujaan valtiovarainministeri Niinistö olisi halunnut 100 miljoonaa lisää pois järjestöjen investoinneista, kokeiluista ja toiminnasta. Budjettiriihen taisteluissa päästiin tämä puolittamaan, mutta käytännössä se tarkoittaa sitä, että Näkövammaisten kuntoutuskeskuksen rahat on haluttu virkamiesten kautta ujuttaa Raha-automaattiyhdistyksen varojen jakoon, plus syrjäytymisen ehkäisyn erillisjako, joka suoritettiin viime syksynä, 60 miljoonaa. Tämän 100 miljoonan osalta valtiovarainministeri Niinistö on keksinyt, että tässä kohtaa kulkee katto, mistä voidaan jakaa. Sen katon alle on tuotu tämä 100 miljoonaa, tällä hetkellä 50 miljoonaa. Näin ei voi tapahtua. Se on katastrofi järjestöille. Olen iloinen, että tänään sosiaalivaliokunta on osaltaan päättänyt tehdä budjettikannanoton asiasta, ja näin tulee tapahtumaan myös valtiovarojen sosiaali- ja terveysjaossa. Asia tultaneen hoitamaan eduskunnassa. Tiedän, että salista löytyy enemmistö asian korjaamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämän tyyppisen linjan jatkuessa olemme menettämässä sen harvinaisuuden, joka meillä on. Meillä on rahapelien monopoli, jonka varat käytetään vapaaehtoiseen sosiaali- ja terveystoimintaan, kuten vanhoissa pajatsoissa lukee "kansanterveydelle".

Jos ne tahot, jotka jo ovat tehneet valituksia EU-tuomioistuimeen ja jotka haluavat tuoda tänne toisenlaisia rahapelejä, kilpailevia rahapelejä, yksityisten hallinnassa olevia rahapelejä, voivat osoittaa, että Raha-automaattiyhdistyksen varat eivät enää menekään yleishyödyllisille järjestöille, vaan valtion ammottavaan kitaan, siinä vaiheessa uusi valitus EU-tuomioistuimeen tulee todennäköisesti tuottamaan tuloksen, että häviämme tämän monopolin. Niille voimille, jotka silloin tulevat pelejä tässä maassa pyörittämään, virallinen Raha-automaattiyhdistys ei pärjää, se ei käytä niitä keinoja. Silloin ei ole enää järjestöillä rahaa eikä valtiolla, mihin työntää velvoitteitaan. Silloin ne palaavat valtion rahoitettaviksi, mutta järjestöjen merkittävä osuus sosiaali- ja terveydenhuollosta katoaa.

Toivon, että tämän kaltaisia lainsäädäntöjä ei Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen osalta tule enää useampia. Tämä on suuri vaara Raha-automaattiyhdistyksen olemassaololle.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Puiston puhe oli täyttä asiaa edellyttäen, että näin vaalien läheisyydessä se ei ollut propagandaa, vaan ihan oikeaa tosiasiaa, sitä ei koskaan tiedä.

Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttämisestä budjettiperusteisiin menoihin on keskusteltu eduskunnassa niin kauan kuin muistan, varmaan toistakymmentä vuotta, ja näiden vuosien aikana Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käytöstä on tullut tietynlainen sekasikiö, joka ei enää noudattele lainkaan alkuperäisiä perusteita, jotka on Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käytölle luotu. Nytkin vahvistetaan tällainen poikkeama lainsäädäntöön. Sellaisenaan on hyvä asia, että se vahvistetaan, se ei ole ilmassa roikkumassa. Mutta kyllä minä näen, että Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttämistä koskevat säännökset pitäisi ottaa kerta kaikkiaan uudelleen käsittelyyn ja selvittää se, missä mennään, mitä täytyy kansainvälistyvien ja nimenomaan Euroopan unionin suuntaan olevien säännösten mukaan tässä tehdä, ja tervehdyttää tämä tilanne. Eihän tällä tavalla voida toimia, että ei olla ollenkaan alkuperäisten suunnitelmien ja säännösten mukaisessa järjestyksessä, vaan siitä livetään koko ajan. Kyllä tähän jossakin vaiheessa täytyy tietysti puuttua.

Ed. Vihriälä epäili olevansa jäävi varmaan siinä mielessä, että aikaisemmin täällä puhuin, että Yleisradion hallintoneuvoston jäsenet eivät olleet jäävejä, kun eivät tiedä pääpaikkansa asioista yhtään mitään. Mutta saattaa olla, että ed. Vihriälä, joka on Raha-automaattiyhdistykseen asiallisesti pitkään perehtynyt, tietää niin paljon asioista, että hän leikillisesti sanoen olisi jäävi.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä otti esille jo tuon asian, mistä itsekin ajattelin käyttää puheenvuoron. Mentaalihygieenisesti on tietysti väärin, että valtion lähettämien henkilöiden kuntoutus hoidetaan Raha-automaattiyhdistyksen varoin. Mutta toisaalta se, että tilanne laillistetaan, että nämä kuntoutusrahat eivät vuosittain olisi ikään kuin ilmassa, on tietysti hyvä.

Se, mitä ed. Puisto otti esille Raha-automaattiyhdistyksestä, on tietysti täyttä asiaa, vaikka sinällään se ei varsinaisesti tähän lakiin kuulu. Allekirjoitan hänen huolensa siitä, että ainut peliasia, minkä minä hyväksyn, on valtion monopoli. Pelaan hyvin mielelläni kansanterveydelle, kun tiedän, että ne rahat menevät sinne, ja onneksi Suomen kansa on nyt pelannut, joten rahaa ja jaettavaa on riittänyt yli senkin, mikä on ollut

entinen käytäntö. Mutta todella näistä asioista täytyy huolehtia siten, että koskaan ei tämän valtion monopolin tulevaisuus tulisi vaarantumaan.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Jos tuo ed. Puiston kuvaama näköala on tuommoinen ja se toteutuisi, sehän olisi aika huolestuttava seikka. Siinä tapauksessahan, jos se vaara olisi olemassa, että Rahiksen asema vaarantuisi tässä sillä perusteella, että osakin varoista ohjataan veteraanikuntoutukseen, meidän pitäisi tämä laki muuttaa, kumota ja budjettiin tehdä suoraan toimenpiteet siten, että sotilasvammalain mukainen kuntoutus tulee veromarkoista katettavaksi. Sen takia minusta valiokunnan kannattaa tarkkaan miettiä ja ottaa selvää, onko semmoinen vaara olemassa, mitä ed. Puisto tuossa kuvasi.

Muuten oikeastaan ed. Puisto kuvasi niin hyviä totuuksia, että niitä on otettava tässä puheessa esille. Tuli vain mieleen, että tässähän valtio sosialisoi nyt Rahiksen, ottaa hallintaansa, niin kuin tässä on tapahtunutkin. Siinä mielessä kokoomuslainen ministeri näköjään harrastaa sosialisointia noin leikillisesti sanottuna.

Mutta kun Rahiksen asioista puhutaan, niin kuka tekee sen rahoituspohjan? Peliautomaateilla, mitä kauppojen auloissa on, eläkeläiset, vanhempi sukupolvi, niitä aika paljon rahoittaa. Minusta tästä osa kuitenkin aika lähelle sattuu sitä ikäpolvea menemään, jos sitä vaaraa ei ole, että koko tämä homma purkautuu ja Raha-automaattiyhdistyksen toiminta vaarantuu.

Ed. T i u s a n e n : Rouva puhemies! Kun sotilasvammalakia muutetaan suuntaan, että Raha-automaattiyhdistys otetaan Suomen lainsäädännön mukaan legaalisti rahoittajaksi tällaista ihan selkeästi valtion budjettikohdetta mukaan rahoittamaan, niin on todella aiheellista kysyä, mihin se johtaa. Itse viittasin ensimmäisessä puheenvuorossani samaan asiaan, johon ed. Puisto laajemmin puuttui, eli siihen, häviääkö koko rahoitusmekanismi meiltä jatkossa. Se on hyvin tärkeätä. Kuuluu kyllä tällaisen lain lähetekeskusteluun, että tiedetään, missä mennään.

Ed. Aittoniemi on kauan tästä asiasta, monia vuosia, kuullut ja keskustellut. Nyt ollaan kuitenkin uudessa tilanteessa Euroopan unionin jäsenmaana, mihin hän itsekin täällä ollessaan viittasi, että tilanne on uusi.

Toiseen asiaan, joka liittyy kuitenkin tähän hallituksen esityksen kohteeseen eli kuntoutukseen ja yleensä Valtiokonttorin toimintaan, haluan viitata, vaikkei se nyt tämän pykälän varsinainen asia olekaan, nimittäin siihen, että kyllä elinkoron saaminen ja yleensäkin Valtiokonttorin suhde ja suhtautuminen sotaveteraaneihin, niihin, jotka ovat hakemassa sotainvaliditeettia, on ongelmallinen. Se on sellainen edelleen, vaikka sotainvalidien määrä oleellisesti laskee, vähenee luonnollisesti. Noin 2 000 vuodessa on keskuudessamme heitä vähemmän. Jatkuvasti tämä vain on sellainen asia, jossa nämä ihmiset joutuvat jälleen kerran taistelemaan, nyt oman elinkorkonsa puolesta.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! Oli erinomainen asia, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja ed. Puisto käytti äsken kuullun puheenvuoron, nimittäin siinä mielessä, että kyllähän tämä 6 d §:n lisäys, mikä lakiin tehdään, koskee keskeisesti Raha-automaattiyhdistystä ja myös sen toimintaa tulevaisuudessa. Tämä on aivan tosiasia. Siinä mielessä näkökohdat, mitkä ed. Puisto toi esille, on syytä kyllä valiokunnassa tarkkaan tutkia ja selvittää. Muistutan vain siitä, että tänä vuonna on 1 025 järjestöä, jotka saavat näitä Raha-automaattiyhdistyksen avustuksia.

Yksi asia, joka on syytä myös valiokunnassa ja myös sosiaali- ja työjaostossa selvittää, on se, että nyt tässä budjettiesityksessä Raha-automaattiyhdistyksen tuotto merkitään kiinteäksi määrärahaksi, mikä ei varmasti ole järkevää.

Vielä Raha-automaattiyhdistyksen toimintaan ja tulevaisuuteen, mihin täällä on viitattu: Kyllähän se on oleellista nimenomaan ainakin tämän tietämyksen mukaan — ja uskon, että ennen kaikkea Euroopassakin ja EU:n tuomioistuimessa — että nämä pelimarkat on käytetty nimenomaan yleishyödyllisiin tarkoituksiin sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoisille järjestöille. Minusta tämän talon eli Suomen eduskunnan täytyy pitää huoli siitä, että tämä säilyy. Se kestää myös ymmärtääkseni EU:n tuomioistuimessa, mutta jos tämä murtuu, niin sen jälkeen järjestelmä on mennyt.

Nyt on syytä todeta kyllä, että ensi vuoden budjettiesityksessä lähes 540 miljoonaa on menossa yleiskatteellisiksi. Nimittäin veteraanien kuntoutus lähes kokonaan hoidetaan myös Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta. Tämä on jo iso summa, ja siellä on muitakin velvoitteita, joita on tulossa, pienempiä summia, mutta sanotaan kokonaisuudessaan 500—600 miljoonaa markkaa käytetään yleiskatteeksi, ja se on siitä

1,8 miljardista aika iso lovi. Jos se tästä nousee, niin varmasti raha-automaattilaki ja -asetus eivät ole enää sopusoinnussa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi nuorista työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 89/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys yrittää saattaa tämän lain nuorista työntekijöistä direktiivin mukaiseksi. Esityksen puutteena on mielestäni se, että siinä ei ole mainittu mitään nuorten yötyöstä. Tosin yötyö on mahdollista direktiivien mukaan niin Suomessa kuin EU:ssa muuallakin, ja tähän tulisi puuttua. Onneksi tänään oli Helsingin Sanomissa Työterveyslaitoksen pääjohtajan ja vanhemman tutkijan tekemänä erittäin ansiokas artikkeli, jossa puitiin juuri yötyön vaikutusta nuoriin, ja siellä todettiin aivan selvät haitat olleen. Artikkelissa mainittiin muun muassa se, että jo vuonna 1994 Jyväskylän yliopiston mukaan 35 prosenttia koululaisista on ainakin neljänä päivänä viikossa koulussa väsyneitä.

Nyt, kun tämä menee valiokunnan käsittelyyn, olisi erittäin hyvä, että tähän puoleen puututtaisiin ja Työterveyslaitoksen työntekijöiden artikkeli olisi myös siellä tarkassa syynissä, jotta tätä esitystä voitaisiin vielä hieman parantaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi potilasvahinkolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 91/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Hyvin tärkeä asia on tämä potilasvahinkolaki, ja se on ollut myös sellainen, että se aikoinaan potilaille ja heidän yhdistyksilleen ja omaisille loi aika tavalla toivoa sikäli, että aikaisemmin ongelmatilanteissa tuli erilaisten komplikaatioiden, hoidon virheiden jne. vuoksi melkoiset kustannukset potilaille ja heidän perheilleen ja oletettiin, että näille kustannuksille löytyisi toinen, oikeudenmukaisempi maksaja. Näin ei tietenkään ole aina tapahtunut. Tässäkin hallituksen esityksessä n:o 91 Esityksen pääasiallinen sisältö -kohdassa mainitut infektiot ovat olleet yksi tuollainen kohta, jossa oikeudenmukaisuus on jäänyt aika tavalla syntymättä.

Kaiken kaikkiaan tässä nyt haetaan sellaista tilannetta, että potilasvahinkolaki olisi selkeämmin kuin tällä hetkellä toissijainen korvausmuoto. Tämä on ehkä myös samalla jonkinlainen yritys säästää potilasvahinkolain mukaisia korvauksia, eli etsitään muita ensisijaisia korvausmuotoja. Kuitenkin potilaan kannalta on tietysti hyvin tärkeätä, että on sellainen järjestelmä, joka nopeasti reagoi esimerkiksi lisääntyneisiin sairaalakustannuksiin, yleensä aiheutettuun ja syntyneeseen haitta-asteeseen. Tämän vuoksi taas toisen tyyppinen pyrkimys vähentää ensisijaista valmiutta on sen ajatuksen kanssa tietysti vastakkainen.

Kuitenkin käytännön elämässä juuri mainitut infektiot ovat pääasiallinen ongelma, koska niiden kohdalla rajankäynti on aina hankalaa. Tavanomaiset haava-infektiot esimerkiksi eivät ole olleet korvattavia, mutta sitten erityisissä tilanteissa on voitu avata tämä mahdollisuus. Nyt tällä kertaa myös tässä lakiesityksessä infektiot voitaisiin ottaa huomioon, mutta tässäkin on tietysti tapauskohtainen arviointi aina se, mikä ratkaisee.

Haluaisin, arvoisa puhemies, lopuksi todeta sen, että kuitenkin potilasvahinkolain takana on varsin voimakkaasti ollut myös vakuutusyhtiöiden mielipide. Kun Potilasvakuutusyhdistys on tällainen usean vakuutusyhtiön muodostama yhteisö, varsin paljon valtaa jää aina käytännössä vakuutusyhtiöille ja niiden päätöksille ja potilaat joutuvat varsin usein yllättävästikin tilanteeseen, ettei tule juuri minkäänlaista korvausta

huolimatta syntyneistä ongelmista, invaliditeeteista jne. Tässä on käytännön elämälle paljon vielä haasteita. Lainsäädäntö pystyy tietysti asiaa täsmentämään. Tässä sosiaali- ja terveysvaliokunta on tietysti jälleen hyvin tärkeässä asemassa. Toivon, että siellä tähän asiaan todella paneudutaan myös nimenomaan potilaan näkökulmasta. Uskon, että valiokunta sen kyllä ilman toivomustakin tekee.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Potilasvahinkolakihan, joka on säädetty 1986, on ollut paikallaan ja tärkeä laki. Yleisestihän on tiedossa, että hoitotilanteessa sattuu tapauksia, komplikaatioita, jotka eivät ole tuottamuksellisia. Yleisesti myös tiedetään, että lääketieteelliseen toimintaan liittyy riskejä ei-toivotuista seurauksista. Niitä vain sattuu. Toisinaan vaikeasti sairasta ihmistä on hoidettava merkittävänkin komplikaatioriskin uhalla, ja monesti hoito ei välttämättä johda toivottuun tulokseen.

Potilasvahinkolaissa on tarkoitettu tuottamuksesta riippumatonta vahinkoa. Tulkinta rajatapauksissa on ollut vaikea, mutta nyt kun lakia pyritään täsmentämään ja selkeyttämään elävässä elämässä eteen tulevien käytäntöjen mukaisesti, tämä on minun mielestäni selkeästi parannus aikaisempaan.

Laissa muun muassa selkeytetään potilaan määritelmää: Potilaina on pidettävä kaikkien lääketieteellisten toimenpiteiden kohteina olevia henkilöitä, siis myös muita kuin varsinaisesti sairaita henkilöitä. Laissa mainitaan selvyyden vuoksi erikseen veren, kudoksen tai elimen luovuttajat sekä lääketieteellisen tutkimuksen terveet tutkimushenkilöt. Henkilö tulee lain mukaan saavuttamaan potilaan aseman heti, kun hän on hakeutunut käyttämään terveydenhuollon palveluja tai kun hän on tällaisten palvelujen kohteena.

Nämä täsmennykset ovat erittäin tärkeät. Tässä on muitakin tärkeitä yksityiskohtia, joita en nyt tässä lyhyessä puheenvuorossa haluan tuoda sen enempää esiin.

Ministeri H u t t u - J u n t u n e n : Arvoisa rouva puhemies! Jos aivan lyhyesti tämän hallituksen esityksen sisällön tässä nyt esittelen.

Suomihan on ollut potilasvahinkojärjestelmää koskevan lainsäädännön edelläkävijämaa koko maailman mittakaavassa. Näin voidaan sanoa. Voimassa oleva potilasvahinkolaki tuli voimaan 1.5.87, ja sen mukaan kaikilla terveyden- ja sairaanhoitoa harjoittavilla tahoilla on meillä Suomessa oltava potilasvakuutus.

Vuoden 87 lainsäädännöllä luodun potilasvahinkojärjestelmän eräänä keskeisenä lähtökohtana on ollut se ajatus, että potilaalla on mahdollisuus saada hänelle aiheutuneesta potilasvahingosta korvausta ilman raskasta ja aikaa vievää oikeudenkäyntiä. Tärkeänä perusperiaatteena on pidetty myös sitä, että korvausasia voidaan ratkaista ilman potilaan ja hoitohenkilöstön suhdetta rasittavaa syyllisyyteen tai tuottamukseen perustuvaa normistoa ja vielä että potilasvahinkojärjestelmä nähdään osana meidän terveydenhuoltojärjestelmämme kokonaisuutta.

Tässä potilasvahinkolain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä on pidetty näistä lähtökohdista hyvin tiukasti kiinni.

Runsaan kymmenen voimassaolovuoden aikana lain soveltamisessa on tullut esiin eräitä tulkintaongelmia, aivan kuten ed. Ihamäki äskeisessä puheenvuorossaan totesi. Ne ovat koskeneet juuri esimerkiksi lain soveltamisalaa ja kysymyksiä infektioiden korvattavuudesta. Viime aikoinahan sairaalainfektiot ovat olleet paljonkin julkisuudessa. Laajemminkin on ongelmana ollut se, millaiset potilaiden terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvät haitat on tarkoitettu korvattaviksi potilasvahinkoina.

Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 96 työryhmän selvittämään potilasvahinkolain muutostarvetta aivan erityisesti tämän lain soveltamisalan, vakuuttamisvelvollisuuden laajuuden, korvausperusteiden, korvausten suuruuden, vanhentumisaikojen jne. osalta, eli hyvin laaja toimeksianto oli tällä työryhmällä. Työryhmän työ valmistui vuoden 97 puolivälissä. Työryhmä tuli ensinnäkin siihen tulokseen, että potilasvahinkolakia tulee jatkossakin soveltaa kaikkeen terveyden- ja sairaanhoitotoimintaan Suomessa.

Puheena oleva esitys on aika pitkälle laadittu tämän työryhmän esityksen pohjalta. Työryhmä perehtyi varsin laajasti tähän aihekenttään, myös ulkomaiden potilasvahinkojärjestelmiin. Esityksessä ehdotetaan potilasvahinkolain soveltamissäännöstä täsmennettäväksi ja lain korvausperusteet ehdotetaan säädettäviksi nykyistä yksityiskohtaisemmin, jotta tällaisia tulkintaristiriitoja kuin tähän asti ei jatkossa enää tulisi. Potilaalla olisi oikeus korvauksiin edelleenkin, jos tutkimus ja hoito ei ole ollut asianmukaista ja siitä syystä on syntynyt vahinkoa, joka olisi voitu estää asianmukaisella menettelyllä. Mittapuuna tässä käytetään kokeneen terveydenhuollon ammattihenkilöstön osaamistasoa aivan niin kuin tähänkin asti. Asianmukaisesta hoidosta aiheu-

tuneita haittoja ei kuitenkaan korvattaisi sillä perusteella, että ne olisi voitu välttää valitsemalla jokin toinen menettelytapa, jos tämä valinta olisi voitu perustaa vasta jälkikäteen saatavilla olleeseen tietoon.

Hallituksen esityksen valmistelussa infektiovahinkojen korvattavuus on ollut esillä eräänä keskeisenä osa-alueena. Valmistelutyössä on tullut esille hyvin erisuuntaisia näkemyksiä sen suhteen, tuleeko infektion alkuperälle antaa merkitys. Ongelmallista on, että nykyinen laki edellyttää selvitettävän, onko kyseessä potilaan omista tai esimerkiksi vierailijan bakteereista peräisin oleva tartunta vai onko kyseessä hoitoon liittyvistä olosuhteista saatu infektio. Ongelma infektiovahinkojen korvaamisissa on ollut lisäksi se, että myös infektioiden osalta on aina erikseen arvioitava, olisiko vahinko ollut vältettävissä, mikä on melko mahdotontakin kaikissa yksittäistapauksissa osoittaa. Nykyisessä korvauskäytännössä infektioita on korvattu melko laajasti, esimerkiksi sellaisia pinnallisia infektioita, joilla ei ole ollut merkitystä potilaan paranemisen kannalta.

Tämä esitys lähtee siitä, että hoidon yhteydessä alkaneiden infektioiden aiheuttamia haittoja voitaisiin korvata silloin, kun niitä ei voida pitää potilaan kannalta siedettävinä seurauksina, vaikka hoito olisikin ollut asianmukaista. Infektion korvattavuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon sen ennakoitavuus, vahingon vakavuus, hoidettavana olevan sairauden tai vamman laatu ja vaikeus sekä potilaan muu terveydentila. Uuden esityksen mukainen siedettävyysarviointi merkitsisi sitä, että nykyisin korvattavia lieviä infektioita jäisi korvaamatta, mutta vakavat infektiot kyllä jatkossakin korvattaisiin. Korvattavuuden kannalta ei esityksen mukaan ole merkitystä sillä, onko infektio luokiteltu sairaalainfektioksi vai ei.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi toteaisin, että ehdotuksen mukaan sairaanhoitovälineen tai -laitteen viasta johtuvat vahingot korvattaisiin jossain määrin nykyistä lainsäädäntöä laajemmin. Myös lääkkeen toimittamisesta aiheutuneita vahinkoja korvattaisiin, jos lääke on toimitettu määräysten vastaisesti.

Korvausta on haettava 10 vuoden kuluessa vahinkoon johtaneesta tapahtumasta nykyisen 20 vuoden sijasta.

Potilasvakuutuskeskukselle ehdotetaan säädettäväksi samanlainen oikeus saada potilasta koskevia tietoja kuin esimerkiksi tapaturmavakuutusyhtiöillä ja Kansaneläkelaitoksella on.

Myös potilasvahinkolautakunnan tehtäväkenttä laajenee nykyisestään. Se tulisi tämän esityksen mukaan antamaan myös yleisiä suosituksia ja ohjeita lain soveltamisesta.

Arvoisa puhemies! Tässä lyhykäisyydessään puheena oleva esitys.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! En ole ehtinyt vielä tutustua tähän lainsäädäntöön kunnolla, mitä kaikkea tähän sisältyy, mutta varmasti valiokunnassa sen sitten sitäkin tarkemmin katsomme. Yleisesti tähän potilasvahinkolakiin ja sen tämänhetkiseen lainsäädäntöön haluaisin sanoa sen, että nykyisellä lainsäädännöllä esimerkiksi alaraajaleikkauksissa on ollut erittäin vaikea saada potilasvahingon kautta korvausta. Eräässäkin tapauksessa silloisesta Potilasvahinkoyhdistyksestä kerrottiin, että on hyvin ilmeistä, että on tapahtunut potilasvahinko, mutta koska alaraajaleikkauksissa aina on olemassa riski, sen vuoksi korvausta ei myönnetä.

Minusta yksi potilaan oikeusturvan kannalta oleva ongelma myös liittyy tähän, se, että varsinkaan pienemmillä paikkakunnilla potilaan on vaikea saada todistusta siitä vahingosta, mitä on tapahtunut, koska lääkärit suojelevat toisia lääkäreitä ja pitää yrittää löytää sellainen lääkäri, joka uskaltaa kirjoittaa todistuksen, mikä on se todellinen tilanne. Ei ehkä lainsäädännöllä pysty tällaista asiaa korjaamaan, mutta täytyy katsoa valiokuntakäsittelyssä, miten potilaan oikeudet tässä myös voidaan turvata.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ei koira koiran hännälle astu, voi todeta ed. Huotarille. Näin se on, jotta todennäköisesti toinen lääkäri ei kirjoita sellaista todistusta, että hoitovirhettä olisi tapahtunut. Aina jokainen tapaus tietysti on yksilöllinen, ja varmasti jatkossakin tulee olemaan sellaisia rajatapauksia, jotka ovat tulkinnanvaraisia, pitääkö korvata vai eikö pidä.

Itse asiassa, kun pyysin puheenvuoron, pyysin 10 §:n osalta. Siinähän muuttuu laki sillä tavalla, että 10 vuotta on se aika, jolloin pitää anoa korvausta, muuten se vanhenee, kun aikaisemmin se on ollut 20 vuotta. Ainakin oman maakunnan keskussairaala oli huolissaan, millä tavalla heidän arkistonsa tulevat riittämään, jos 20 vuotta pitää kaikkia papereita säilyttää siellä. Siinä mielessä tämä lienee nyt helpotus meidän sairaanhoitopiireillemme, että ei tarvitse laajentaa arkistoja. Tämä on ainakin myönteinen seikka.

Ihan looginen selitys sille löytyi myös, kun jututin lääkäreitä. On mahdottomuus nimittäin

lähes 20 vuoden takaisia juttuja ruveta penkaamaan, onko tässä jotain mahdollisesti vipaa tullut, koska siinä jo muisti alkaa joiltakin pettää jonkin verran eikä kaikkea välttämättä ole kirjoitettu paperillekaan. Siinä mielessä tämä on ihan järkevä juttu, että se 10 vuotta on tämä aika ja sillä sipuli.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Huotari totesi, että lausuntoa mahdollisesta vammasta on vaikea saada. Se pitää kyllä paikkansa. Minulla on henkilökohtaisia kokemuksia, ei omasta vammastani, vaan kun tässä kaikenlaisena asiamiehenä toimitaan, kyllä sitä on. Lääkäri lyö monenlaista mutkaa. Se on yllättävän nopea lyömään mutkia, suorastaan surkuhupaisaa. Vältetään antamasta lausuntoa minkäänlaista, vaikka sitä pyydettäisiin. Ei tietenkään kenenkään syyllisyyttä voi kukaan mennä sanomaankaan, mutta kyllä lääkärin pitäisi pystyä lausumaan se, mitä havaitsee, ottamatta kantaa siihen, onko siihen joku syyllistynyt. Niitäkin jostakin sitten löytyy sellaisia.

Minulla on kyllä sellainen käsitys, että potilasvahingon yhteydessä ei tarvitse välttämättä lausuntoa ottaakaan, vaan Potilasvahinkoyhdistys tutkii asian, kun se menee sinne. Kun ne katsovat, että potilasvahinko on tapahtunut, siinä ei välttämättä lääkärinlausuntoa tarvitse ollakaan.

Mutta joka tapauksessa nämä ovat mutkikkaita asioita. Kun katselee tämän esityksen pääasiallista sisältöä jossain määrin maallikkona näissä asioissa mukana olleena, kyllä tämä aikamoista mutkittelua on tämä laki. Varmaan jonkinlainen taustatarkoitus tässä näyttää olevan, että varmaan potilaan mahdollisuudet saada korvausta käyvät vielä vähäisemmiksi tämän lainsäädännön jälkeen.

Yksi asia ja ongelma on nämä korvaukset, mitä niistä maksetaan. Ne ovat yleensä muodollisia ja äärettömiä pieniä, eikä niillä ole sellaisenaan mitään muuta merkitystä kuin henkinen hyvä mieli siitä, että on ollut oikeassa ja että vahinko on tunnustettu. Mutta korvaukset ovat äärettömän pieniä. Niillä ei ole kovin paljon merkitystä.

Ed. Ihamäki: Arvoisa puhemies! Haluan ed. Huotarille todeta, että tämä on potilasvahinkolaki. Tämä laki koskee nimenomaan tapauksia, jotka eivät ole tuottamuksellisia. Tässä laissa ei tarkoiteta, että lääkäri suojelee toista lääkäriä tai hoitaja suojelee toista hoitajaa. Tässä potilasvahinkolaissa ei tarkoiteta, että joku tekee selkeän hoitovirheen eli tuottamuksen, vaan tässä tapahtuu potilasvahinko ilman selvää hoitovirhettä ja ilman, että joku todetaan syylliseksi.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela otti vanhenemisasian esille ja sen, että 10 vuotta on maksimi. Mutta kyllä joissakin tapauksissa saattaa olla siitä huolimatta aika vaikea jo tähänkin rajata. Tiedän ainakin yhden tapauksen mielenterveyspotilaasta, jonka asiat ilmenivät huomattavasti myöhemmin, mitä oli hänelle tapahtunut lääkityksessä. Tuo aika on kyllä varmasti vaikea rajata.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Todellakin, kun epäilys potilasvahingosta syntyy, niin kyllähän käytäntö on se, että heti hoitoyksikössä, esimerkiksi kirurgisella osastolla, lääkäri kirjoittaa lausunnon ja ohjaa potilaan asianomaisen henkilön, esimerkiksi sosiaalihoitajan, asiakkaaksi, joka vastaa näistä asioista. Sehän on luonnollinen jokapäiväinen käytäntö, onpa kysymys haavainfektiosta tai mistä tahansa tämän tyyppisestä, joka siinä tilanteessa huomataan nopeasti.

Ongelmat tulevat sitten, kun haetaan rahakorvausta. Potilasvakuutusyhdistys, joka aikaisemmin tällä nimellä hoiti näitä asioita, on kynnys siinä asiassa ja siellä tapahtuva menettely, jossa ei haluta tunnustaa asiaa potilasvahingoksi, vaan katsotaan eri syihin vedoten se ikään kuin normaaliriskin piiriin kuuluvaksi asiaksi. Tässä tapahtuu vääryyksiä ja potilasoikeuksien loukkaamisia, joita tietysti yritetään lainsäädännön avulla helpottaa. Mutta kumminkin vastuu jää aika tavalla vakuutusyhtiöitten sisään ja myöskin valta jää niiden sisään tehdä päätös niin tai näin. Niistä valittaminen on varsin hankalaa ja harvoin tuottaa tulosta.

Ministeri Huttu-Juntunen: Arvoisa puhemies! Oikeastaan ed. Tiusanen puheenvuoronsa loppupuolella totesikin sen, minkä ajattelin puheenvuorossani sanoa, eli nämä tulkintaongelmat, mitkä monissa puheenvuoroissa ovat tulleet esille. Nyt voimassa olevan lain tulkintaongelmat ovat meillä kaikilla tiedossa. Meillä on ollut hyvin laaja-alainen työryhmä. Me olemme huolellisesti perehtyneet tähän ongelmakenttään ja pyrimme nyt rakentamaan lainsäädäntöä, joka on selkeämpi yksityiskohdiltaan, joka ei mahdollista niin laajaa tulkintaa kuin nyt voimassa oleva lainsäädäntö. Eli pyrimme poistamaan niitä ongelmia, arvoisat

edustajat, joita monissa teidän puheenvuoroissanne on esitetty.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

7) Lakialoite laiksi ilmailulain 66 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 65/1998 vp (Riitta Korhonen /kok)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Turkistarhauskin on yrittämistä. Yrittäminen nauttii myös perustuslain suojaa — tai ainakin sen tulisi nauttia. Turkistarhaus on elinkeinona joutunut monelta taholta kovin ahtaalle. Eläinten vapautusliikkeen aiheuttamat haitat ovat tähän asti tarhaan kohdistuneina olleet kertaluonteisia. Ilmavoimien ylilennoista aiheutuneet haitat taas ovat luonteeltaan enemmän jatkuvia. Lakialoitteeni koskee ilmavoimien ylilennoista aiheutuvien haittojen korvausmenettelyn yksinkertaistamista yrittäjän näkökulmasta lähtien.

Ilmavoimat kertoo pyrkivänsä välttämään turkistarhojen yli lentämistä viimeiseen asti. Ilmatilaa on kuitenkin valvottava, ja puhtaita vahinkoja sattuu, syystä tai toisesta. Jonkin syyn seurauksena ilmavoimien kone päätyy lentämään turkistarhan yli aiheuttaen tarhalle vahinkoa eläinten säikkyessä ja hävittäessä pentueitaan.

Ylilennon syynä saattaa olla esimerkiksi pieni ohjausvirhe, huomaamattomuus tai sitten tehtävän luonteen sanelema pakko. On myös tarhoja, jotka sijaintinsa vuoksi näyttävät joutuvan lähes säännöllisesti ylilentojen kohteeksi. Mikäli tarhaaja pystyy yksilöimään tapahtuneen ylilennon ja aiheutuneet vahingot riittävän tarkasti, on hänellä lain mukaan oikeus korvaukseen kärsimästään vahingosta. Lentojen tarkka yksilöinti muodostuu tarhaajalle usein kuitenkin kohtuuttoman työlääksi ja hankalaksi. Tarhaaja on siten käytännössä lähes kotiarestissa tarhallaan, sillä hänen pitäisi periaatteessa olla valmiina tunnistamaan mahdollisia lentokoneita, tyyppiä, ääniä, melu- ja tulosuuntaa, lentokorkeuksia ynnä muita, ynnä muita 24 tuntia vuorokaudessa. Lisäksi jokaisen ylilennon jälkeen olisi hälytettävä eläinlääkäri paikalle toteamaan puuttuvien pentujen lukumäärä. Ilmavoimilla on sen sijaan hyvin tarkat rekisterit tekemistään lennoista. Toisin sanoen Ilmavoimat tietää jo valmiiksi, milloin se on lentänyt tarhojen yli.

Korvausten hakeminen sujuu ilman vaikeuksia niin kauan, kuin hakemuksia käsittelee tuttu ja kokenut käsittelijä. Tällöin voi todeta, että käsittelijä tuntee ja tunnistaa ongelman, jolloin jokakertainen todentaminen muuttuu lähinnä byrokratian sääntelemien tanssiaskelien pakolliseksi kävelyksi. Vahinkojen määrä ja laatu on pääosin tilastollisesti sama. Käsittelijän vaihtuessa korvausten saaminen yleensä takkuaa jonkin aikaa, eli kun Pääesikunnan käsittelijä tai Ilmavoimien lausunnon antava henkilö vaihtuu, on tanssiaskeleet ikään kuin opeteltava uudelleen. Käsittelijän tulkinta voi näet pudottaa korvaukset kymmenes- tai jopa viideskymmenesosaan pitkään vallinneesta käytännöstä.

On syytä myös vakavasti pohtia, miten paljon käsittelijöiden henkilökohtaiset asenteet esimerkiksi turkiselinkeinoon voisivat vaikuttaa lausuntoihin ja korvausten määriin erityisesti, jos poikkeamat vallinneesta käytännöstä ykskaks osoittautuisivat huomattavan suuriksi. Ilmailussa aiheutuneen vahingon korvaamisesta säädetään ilmailulaissa (281/1995): Vahingosta, joka ilma-aluksen käyttämisestä ilmailuun aiheutuu ulkopuoliselle omaisuudelle, on ilma-aluksen omistaja ja käyttäjä vastuussa, vaikka nämä eivät olisikaan aiheuttaneet vahinkoa tuottamuksellisesti.

Sanottua ilmailulain 66 §:n 2 momentissa säädettyä ankaran vastuun periaatetta noudatetaan tai sitä pitäisi noudattaa myös Puolustusvoimien lentotoiminnasta aiheutuneita vahinkoja korvattaessa. Vahingonkorvauslain yleisten periaatteiden mukaisesti syy-yhteys on tietysti aina osoitettava. Tämä täyttynee myös tilastojen ja tutkimusten sekä käytännössä syntyneen kokemuksen perusteella. Jatkuva yrittäjän todistustaakka tilanteissa, joista on olemassa vuosien saatossa syntynyttä perusteltua tietoa, tuntuu yrittäjänäkökulmasta todella kohtuuttomalta. Kaikille osapuolille ja erityisesti yrittäjille olisi helpompaa, mikäli Ilmavoimat maksaisi korvauksen kokonaissummana vuosittain ylilentojen aiheuttamista vahingoista. Indeksisidonnainen kokonaissumma on laskettavissa esimerkiksi tilastolli-

sena keskiarvona viime vuosien ylilentojen ja haettujen ja myönnettyjen korvausten sekä näin syntyneen käytännön pohjalta.

Tällaisella kokonaiskorvauksen suoritusperiaatteella säästettäisiin merkittävästi molempien osapuolien aikaa ja vaivaa. Turkistarhaajan ei enää tarvitsisi sännätä jokaisen lentokoneen perään yötä päivää eikä Ilmavoimien tarvitsisi käydä paperisotaa turkistarhaajia vastaan korvauksien maksamisesta. Ei syntyisi myöskään epäilyjä käsittelyn oikeudenmukaisuudesta ja tasapuolisuudesta.

Valitettavasti käytäntö on usein karumpaa ja kovempaa kuin lainsäätäjä kuvittelee. Lakihan toteutuu viime kädessä sen tulkitsijan kautta, ja yrittäjä on lain tulkintojen paineessa joskus kovin hampaaton ja turvaton. Hyvänkin tuomarin periaate voi sumentua.

Arvoisa puhemies! Edellä esitetyillä perusteilla sekä lisäksi lakialoitteessani olevilla lisäperusteilla toivon lakiesitykselle myönteistä käsittelyä asianomaisessa valiokunnassa.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Lakialoite käsittelee lentotoiminnassa sotilasilmailussa syntyneitä vahinkoja turkistarhaajille. Asia on minulle tuttu käytännön elämästä. Tieto on, että eläimet eivät normaalisti reagoi tuttuihin ääniin, mutta kun esimerkiksi Ilmavoimilla konetyyppi muuttuu, silloin ne reagoivat. Muun muassa meidän lennonjohtoalueellamme on paljon turkistarhoja, jotka tosin ovat tulleet paljon sen jälkeen, kun kenttä on syntynyt.

Toiseksi tarhaajat ovat velvollisia merkitsemään tarhansa niin, että ne voi ilmasta havaita, ja ilmoittamaan myös lennonvalvontaan. Nyt on paljon vanhoja turkistarhoja, joissa ei ole enää toimintaa, ja sen tähden tulee ilmoittaa, mitkä ovat toiminnassa olevia. Tällaiset pelisäännöt ovat hyvät.

Kun Ilmavoimien lentoja suunnitellaan, tarhat otetaan huomioon niin normaaleissa kuin sotaharjoitustilanteissa. Kuitenkin silloin tällöin pääsee sattumaan vahinkoja, ja ne tulee hoitaa nopeasti sovittujen menetelmien mukaan. Vahinkoja lienee kuitenkin aika vähän, parinkymmenen vuoden aikana sillä alueella, jolla olen toiminut lennonvalvonnassa, vain ihan muutamia. Muistiini tulee kaksi kolme tapausta. Kaikista yöllä tapahtuneista lennoista on lentosuunnitelmat, ja siksi niitä ei ole välttämätöntä yöllä valvoa. Tiedot alueella liikkuneista koneista löytyvät lennonjohdoista. Toiseksi, koneen tunnistaminen on yöllä aika hankalaa.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Kun en sattumalta ole edes Finnairin hallintoneuvostossa, uskon, että voin tässä asiassa esiintyä. Myönnän mielelläni Finnairinkin puolesta, vaikka en ole siis sen hallintoneuvoston jäsen, että sekin on aiheuttanut tarpeettoman paljon turkistarhausvahinkoja.

Ihmettelen kuitenkin, mitä varten ed. R. Korhonen on tässä Ilmavoimien asialla. Nimittäin Ilmavoimathan ei suinkaan ole ainoa ylilentojen suorittaja, vaan huomattavasti vaikeampi tilanne on lähes kaiken muun lentämisen osalta. Liikelennot joutuvat jatkuvasti samaan tilanteeseen, liikennelennot. Niiden alapuolella ovat koululennot, rajavartiosto, rajavartioston koko lentokalusto. Sen lisäksi ovat helikopterit, siviilihelikopterit, maatalous- ja metsätalouslennot, valokuvauslennot. Kaikki nämä kulkevat lähempänä ja aiheuttavat enemmän meluongelmia turkistarhoille. Pitäisi lentää vähintään 1 500 jalan korkeudella, jotta melu ei haittaisi. Liikelennoista alaspäin lähes kaikki kulkevat jossakin vaiheessa matalammalla, myös liikennelennot eli Finnair.

Ongelmaa lisää se, että on täysin mahdotonta lentäjän kannalta tietää, missä turkistarhoja on. Turkistarhaajat valitettavasti eivät ilmoittaudu. Sen lisäksi turkistarhaajat eivät täytä sitä vaatimusta, että merkkaisivat turkistarhojen katot oranssivärillä, joten niitä on mahdoton havaita ajoissa. Sen lisäksi oranssin värisiä turkistarhoja on lakkautettujen joukossa vaikka kuinka paljon, jotka ovat tavallaan vääriä ilmoituksia, eikä niitä korjata.

Pohjanmaalla, päinvastoin kuin ed. Pehkosen alueella, on niin paljon turkistarhoja, että periaatteessa siellä ei voi lentää ollenkaan. Vaikka siellä ei lennä, joutuu silti syytteeseen siitä, että on lentänyt. Tässä nimittäin tulee vielä kolmas ulottuvuus mukaan. Turkistarhaaja, joka epäonnistuu poikueensa kanssa, on hyvin hanakka ilmoittamaan, että lentokone on aiheuttanut vahingon. On käyty lukemattomia oikeudenkäyntejä sen takia, että turkistarhaaja tällä tavalla yrittää parantaa talouttaan. Ongelma on siis erittäin monitahoinen.

Siinä ed. R. Korhonen on täysin oikeassa, että selvittäminen on vaikeaa, se kuluttaa rahaa yhteiskunnalta tarpeettomasti. Muiden kuin Ilmavoimien lentäjien kannalta ongelma on sikälikin hyvin vaikea, että oikeudenkäynnit käydään tarhaajan paikkakunnalla, joka on usein mahdollisimman kaukana sieltä, missä lentäjä asuu, mikä tulee erittäin kalliiksi. Kun lentäjä on esimerkiksi

Helsingistä, monta kertaa on nähty esimerkiksi Pohjanmaalla, että oli lentäjä ollut lähellä tai kaukana, hänet tuomitaan joka tapauksessa.

Sinänsä ongelmaa ei ole vaikea korjata. Ilmailussa on olemassa sellainen vakuutus kuin kolmannen osapuolen vakuutus; jos putoat jonkun katosta läpi, vakuutus maksaa kolmannen osapuolen vahingot. Siihen voidaan helposti sitoa turkistarhausvahinko. On vakuutusyhtiön ongelma sitten taistella siitä, onko vahinko todellinen vai ei.

Mutta kun lakialoite tulee liikennevaliokuntaan, kenties siellä voidaan katsoa, että tämä ei ole ainoastaan Ilmavoimien ongelma vaan yleensä ilmailun ongelma, ja uskon, että se on asiallisempi tapa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kaikissa asioissa pitää olla määrätty logiikka. Kun mietin ed. R. Korhosen aloitetta, tämän logiikan mukaanhan pitäisi tietysti myös katovahingot, joita sadekesän jälkeen tulee — 7—8 vuoden väleinkö niin tapahtuu — korvata joka vuosi määrätyllä indeksillä tarkistettuna, koska ne tapahtuvat kuitenkin. Siinä mielessä tuntuisi kuitenkin, että parempi tapa on korvata tapauskohtaisesti.

Voisihan tapahtua silläkin tavalla, että jos turkistarhaajille aletaan korvata pääsääntöisesti indeksillä tarkistettuna, jonkin turkistarhan yli ei välttämättä lennä konetta kymmeneen vuoteen tai ei ole koskaan lentänyt ja siitä huolimatta tulisi korvausta. Jonkin tarhan osalta voisi tapahtua, että siellä lentää joka vuosi viisi kertaa ja aina menee poikue. Pitäisi kuitenkin olla sellainen ajattelu, että korvaus on tapauskohtainen ja aina tutkinnanvarainen, vaikka onkin isotöinen. Sen tyyppiseen ajatteluun ei mielellään lähtisi kuin poronhoitoalueella. Siellähän korvaukset tapahtuvat niin, että katsotaan, kuinka monta kotkanpesää on olemassa, ja sen mukaan arvioidaan, että ne syövät vasoja sen ja sen verran, ja poronhoitajat saavat korvauksen. En tiedä, onko se oikeudenmukainen vai ei, mutta se on käytössä. Tähän en hirveän isosti lämpenisi, mutta valiokunta suuressa viisaudessaan katsoo, mikä tässä on oikein ja väärin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun aloite tulee ed. R. Korhosen maakuntalehteen, se varmasti herättää paikallisissa turkistarhaajissa suurta innostusta. Mutta ei tämä laki voi sikäli mennä läpi, että tämä ei sovi oikein mihinkään vahingonkorvausperiaatteisiin ja -runkoon, mitä Suomessa tunnetaan. Tämä on jostakin välimailta eikä oikein sieltäkään. Toisin sanoen uskon, että kun valiokunta tätä käsittelee, jos käsittelee ja tuskin käsittelee, sen pitää olla jollakin tavalla sopusoinnussa suomalaisen normiston kanssa, vahingonkorvaus-, siviili- tai rikosoikeudellisen korvaussäännöstön kanssa. Tämä asia ei sovi oikein mihinkään, mutta ajatus on sellaisenaan ihan hyvä. Tällaisiahan me joskus teemme, ed. R. Korhonen. En halua mitenkään väheksyä tätä, mutta olen yrittänyt miettiä ja katsoa, mihin väliin tämä sopisi, eikä tämä sovi mihinkään, eikä tämä eduskunta takuulla tule tätä hyväksymään.

Ed. R. K o r h o n e n : Arvoisa puhemies! Ottamatta kantaa ed. Aittoniemen mielipiteisiin haluaisin ed. Bremerille sanoa, että on varmasti totta, että vahinkoja sattuu muistakin ylilennoista kuin Ilmavoimien, mutta niiden todentaminen on merkittävästi vaikeampaa, aivan kuten hän itsekin totesi. Siitä huolimatta, että tarhat olisivat asiallisesti merkittyjä, ylilentoja tapahtuu. Yrittäjänä ed. Bremer varmasti tietää, että jos jokaisen asian puolesta joutuu käyttämään suhteettoman paljon aikaa taistellakseen yrittämisen reunaehdoista ja oikeuksistaan, se käy hyvinkin vaikeaksi ja raskaaksi. On tilanteita, joissa ylilennot ovat sattumalta hyvinkin säännöllisiä, erityisesti, kun tulee paljon uusia konetyyppejä, esimerkiksi Horneteja. Hornetit ovat varmasti aiheuttaneet ylilennoillaan, uudella lentomelulla ja uusilla lentämistavoilla, merkittävästi lisähaittoja.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 5 ja 5 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 66/1998 vp (Sinikka Hurskainen /sd ym.)

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. H u r s k a i n e n : Arvoisa puhemies! Lakialoitteeni koskee sairausvakuutuslain 5 §:n

muuttamista niin, että hammashuoltoa laajennettaisiin koskemaan vanhusryhmiä, jotka eivät vielä ole lain piirissä.

Kireän taloustilanteen vallitessa on jouduttu myös hammashuollon osalta keskittymään ihmisiin, jotka sotavuosina joutuivat kantamaan raskaan taakan itsenäisyytemme puolesta. Nyt, taloudellisten näkymien parantuessa, on aihetta pohtia myös niiden ihmisten aseman parantamista, jotka toimivat sodan aikana kotirintamalla ja jotka eivät ole hammashuollon piirissä.

Koska taloudellisista syistä ei hammashuoltoa voida edelleenkään välittömästi järjestää kattavana koko väestölle, on syytä harkita, että hammashuolto lakialoitteessa tarkoitetussa laajuudessa ulotettaisiin koskemaan vuonna 1926 ja sitä ennen syntyneitä kansalaisia. Tähän joukkoon sisältyy paljon henkilöitä, jotka eivät ole toistaiseksi saaneet erinäisistä syistä rintamasotilastunnusta, rintamapalvelustunnusta, rintamatunnusta tai veteraanitunnusta, vaikka he siihen monista eri syistä olisivat mielestäni oikeutettuja.

Sen vuoksi ehdotankin lakialoitteessani, että vuonna 1926 tai sitä ennen syntyneeltä vakuutetulta ei peritä maksua terveyskeskuksessa suoritetusta hampaiden tarkastuksesta, ehkäisevästä hoidosta eikä protetiikkaan liittyvästä kliinisestä työstä. Hammashuolto korvataan vuonna 1926 tai sitä ennen syntyneelle henkilölle tämän lain mukaisesti kuitenkin siten, että hammaslääkärin suorittamasta suun ja hampaiden tutkimuksesta sekä ehkäisevästä hoidosta peritystä palkkiosta korvataan 100 prosenttia, tai jos peritty palkkio on suurempi kuin noudatettavaksi vahvistettu taksa edellyttää, taksan mukainen määrä. Lisäksi hammaslääkärin tai erikoishammasteknikon suorittamasta protetiikan kliinisestä työstä korvataan 100 prosenttia ja teknisestä työstä 50 prosenttia, tai jos peritty palkkio on suurempi kuin noudatettavaksi vahvistettu taksa edellyttää, taksan mukainen määrä. Korvausta ei suoriteta hammasimplantista.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Aikaisemmin on kiinnitetty erityistä huomiota veteraanien suun terveyteen ja se on meillä lakisääteisesti järjestettykin. Tässä lakialoitteessa ulotetaan veteraanien hammashuollon oikeutus muuhun saman ikäiseen väestöön. Nyky-Suomessahan alkaa hampaisto olla pääsääntöisesti hyvässä kunnossa nuorilla, ja alle 42-vuotiailla on hammashuolto järjestetty. Vanhusten hammashuolto sen sijaan on kyseenalainen.

Aikuisten suun ja hampaiston terveys huononee sen mukaan, mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys. Samoin hampaattomuus lisääntyy jyrkästi vanhempien ikäryhmien kohdalla. Toisaalta tiedetään, että suun terveys on merkittävä osa ihmisen yleisterveyttä. Purentakyvyn heikkeneminen johtaa helposti ruokavalion yksipuolistumiseen, joka suoraan vaikuttaa yleisterveyttä heikentävästi.

Tutkimuksissa on todettu, että rintamaveteraanien hampaiston terveys ei poikkea muun vastaavan ikäisen väestön hampaiston terveydestä, ja tästä syystä näitä korvauskysymyksiä olisikin tärkeää tarkastella suhteessa koko aikuisväestön hampaiston tilaan. Mutta tietenkin tässä pitäisi ottaa huomioon se, että nyt on alle 42-vuotiailla hammashoito järjestetty ja yli 42-vuotiailla ei. Siinä se pulmakysymys on.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Tämä aloite kuuluu siihen listaan, joka lisää valtion menoja ja siinä mielessä tietenkään ei voi kovin ruusuista tulevaisuutta (Ed. Laakso: Satoihin vuosiin!) — satoihin vuosiin ennustaa tälle aloitteelle. Siitä huolimatta haluan todeta sen, että aloite on aiheellinen niillä perusteilla, jotka ed. Hurskainen puheenvuorossaan esitti ja joita myös ed. Ihamäki omassa puheenvuorossaan täydentäen kertasi.

Minua vielä erityisesti lämmittää tässä se, että tuo 1926 syntyneitten ikäluokka on tällä tavalla noteerattu mukaan. Sen osahan tuossa rintamamieskysymyksessä on jostain käsittämättömästä syystä jäänyt tunnustamatta niitten osalta, jotka todella osallistuivat noihin sotapalveluksiin siinä kuin vanhemmatkin ikäluokat.

Ed. H u o t a r i : Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta on useaan otteeseen käsitellyt aikuisväestön hammashuoltoasioita ja viimeksi silloin, kun tarkastukset ja ennalta ehkäisevä huolto tulivat korvauksen piiriin.

Olin tuolloin työryhmässä, joka mietti, mitä uusia ryhmiä tähän korvauksen piiriin voitaisiin ottaa. Esitin silloin, että eläkeläisväestölle juuri näistä syistä, mitkä ed. Ihamäki kertoi, hammashoito olisi korvattu. Mutta törmäsin siinä vaiheessa ed. Hurskaisen ryhmätoverin ministeri Mönkäreen ajatteluun siitä, että hän olisi halunnut nimenomaan näistä nuoremmista ikäluokista nostaa uusia ja uusia ikäluokkia hammashoidon piiriin. Olen kyllä tullut siihen tulokseen, vaikka hän ilmeisesti on kuunnellut enemmän asiantuntijoita kuin me ehdimme valiokuntaryhmässä kuulla, että parempi olisi kuitenkin ottaa

ensiksi ryhmiä vanhemmista ikäluokista. Suurista ikäluokista ja nimenomaan yli 42-vuotiaista suurin osa on kuitenkin työssä ja he pystyvät palkallansa hoitamaan nämä hammaskulut paremmin kuin eläkeläiset ja varsinkin iäkkäämmät eläkeläiset, joista monet elävät pelkän kansaneläkkeen varassa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Karjalainen totesi aloitteen lisäävän valtion menoja. Niin lisää, jos asiaa tarkastellaan lyhyellä aikavälillä. Jos taas tarkastellaan pitkällä aikavälillä, asiaa hoitamalla voidaan saada sellaisia korjauksia aikaan, että voidaan välttää paljon muita sairauksia ja siten säästää valtion menoja.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Pitkällä aikavälillä säästetään valtion varoissa, jos hammashoitoa kohdistetaan tietysti nuorempiin ikäluokkiin, koska siellähän se vaikutus on tulevaisuudessa parempi. Vanhenevassa ikäluokassa taas on paljon tietysti sellaisia, joilla on proteesi käytössä eikä ole omia hampaita enää ollenkaan, vaikka osalla onkin.

Mutta jos yleisesti katsotaan ilmaisen hammashoidon lisäämistä, niin kyllähän tilanne on vaikea. Esimerkiksi tietyille ikäluokille tapahtuvasta ja määrätystä oikomishoidosta kunnissa on riidelty ja rähisty jopa oikeutta myöden. Tehdään kyllä lakeja, mutta rahoja ei löydy mistään ja nämä jäävät siitäkin huolimatta suorittamatta.

Kyllä minäkin haluaisin 1926 syntyneiden puolesta puhua kovasti ja muuta, mutta tämäkin on lähinnä lähestyvien vaalien aiheuttama laki. Näin arvelen. Sellaisiahan me kaikki täällä vähän teemme. Ei tämä ole toteuttamiskelpoinen. Jos ajatellaan kansantaloudellisesti, niin kohdistetaan hoito nuorempiin ihmisiin. Silloin se vaikuttaa tulevaisuudessa kaikkiin terveyden haittoihin estävästi. Totta kai me vanhatkin ihmiset hoitoa tarvitsevat, mutta 26 syntyneistä, niin kuin sanottu, valtaosalla on jo maasepän tekemät vehkeet, että eihän siellä enää hammashoitoa juuri tarvitakaan.

Edustajat Liikkanen ja Rajamäki merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Meillä todella hammashuollossa on merkittävä ero eri ikäluokkien välillä. Koska toisaalta valtion varoja ei ole jaettavaksi, niin kuin monta kertaa olemme kuulleet tai näin ainakin on sanottu, katsoisin, että tulisi vakavasti harkita tällaista kokonaistarkastelua niin, että toisten lähes ilmaisen hammashoidon rasitusta hiukan lisättäisiin ja otettaisiin muulle väestölle niin, että koko väestö olisi tuetun hammashoidon piirissä. Tuntuu perin kummalliselta, että niin oleellinen osa kuin hammashuolto onkin, niin kuin ed. Ihamäki totesi, silti merkittävällä osalla väestöä yhteiskunnan tuki jää siihen tarkastusmaksuun annettavaan avustukseen, jonka valiokunta hyväksyi jokin aika sitten ja joka täällä salissa vahvistettiin. Mielestäni hammashuolto kokonaisuudessaan pitäisi ottaa tarkasteluun, ja jo olemassa olevien ja siihen käytettävien yhteiskunnan varojen puitteissa voitaisiin saada nykyistä parempi tulos kaikkien väestöryhmien kannalta.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Ihamäelle. Olette aivan oikeassa, että julkinen satsaus johonkin järkevään kohteeseen tuottaa säästöä tulevaisuudessa. Täytyy vain sanoa, että tämä olisi syytä huomioida kaikessa valtion ja julkisen talouden säästöpolitiikassa. Siinä minun ymmärtääkseni on kyllä tehty isoja virheitä. Toivottavasti, ed. Ihamäki, tämä meidän yhteinen kantamme menee valtiovarainministeriöönkin tiedoksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

9) Lakialoite laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 67/1998 vp (Jaakko Laakso /vas ym.)

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Lähes seitsemään vuoteen ei 1 päivänä tammikuuta 1992 voimaan tulleeseen siviilipalveluslakiin ole tehty siviilipalvelusmiesten oloihin vaikuttavia muutoksia lukuun ottamatta heidän viiden viikon koulutusjaksostaan ja sijoittelustaan vastaavan Siviilipalveluskeskuksen aseman tarkistamista. Tuolloin, siis lähes seitsemän vuotta sitten, hy-

väksytty laki oli merkittävästi parempi kuin vuodesta 1987 voimassa ollut Lex Pihlajamäen nimellä tunnettu väliaikaislaki, jossa siviilipalveluksen sisältöä yritettiin militarisoida ja palvelusaika pidennettiin 12:sta 16 kuukauteen.

Palvelusajan pidentäminen kaksinkertaiseksi lyhimpään varusmiespalveluaikaan verrattuna johti tuolloin kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen ja ihmisoikeussopimusten valvontaelinten arvosteluun, jota lievensi vain se, että vielä kyseenalaisemmasta menettelystä, vakaumuksen tutkinnasta, luovuttiin samalla kun palvelusaikaa pidennettiin.

Vuonna 1990 YK:n ihmisoikeuskomitea totesi tapauksessa Järvinen vastaan Suomi siviilipalvelun pidentämisen toimivan niiden aseistakieltäytyjien vahingoksi, joiden aito vakaumus joka tapauksessa johti siviilipalvelun suorittamiseen asepalvelun sijasta. Vähemmistöön jääneet kolme komitean jäsentä katsoivat eriävässä mielipiteessään, että kysymys oli kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa kielletystä syrjinnästä. Amnesty International adoptoi suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevangeiksi. Vielä nykyisen lain aikana se on ilmaissut huolensa siitä, että oikeus kieltäytyä aseista koskee Suomessa vain rauhan aikaa. Lex Pihlajamäki johti siviilipalvelusmiesten protesteihin, työnseisauksiin ja vuonna 1990 neljän viikon lakkoon sekä totaalikieltäytyjien määrän kasvuun.

Nykyinen laki merkitsi säätämisaikanaan olennaista parannusta aikaisempaan lukuun ottamatta palvelusaikaa. Asiantuntijalausunnoissa ja eduskuntapuheenvuoroissa korostettiin, että palvelusaikaa saatettaisiin pitää rangaistuksenomaisena ja kohtuuttomana ja sen vuoksi syrjivänä. Perusoikeusuudistuksessa hallitusmuodon 5 §:n 2 momenttiin sisällytettiin tiukka ja ehdoton syrjintäkielto ja 16 a § velvoittaa julkisen vallan, siis myös lainsäätäjän, edistämään perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Palvelusaikakysymys on ennen muuta yhdenvertaisuuskysymys. Kun varusmiehistä noin puolet käy heinäkuun alussa käyttöön otetun lyhimmän, aiemmasta kahdeksasta kuuteen kuukauteen lyhennetyn palveluksen, olisi työministeriön ja hallituksen perustuslaillinen velvollisuus vastaavan lainmuutoksen valmisteleminen. Lyhimpään ja yleisimpään palvelusaikaan verrattuna yli kaksinkertainen ja keskimääräiseenkin palvelusaikaan verrattuna yli puolitoistakertainen siviilipalvelusaika on selvästi rangaistuksenomainen ja kohtuuton. Palvelusaikojen suhde on nyt huonompi kuin Lex Pihlajamäen aikaan vuosina 1987—91. Siviilipalvelusmiesten palvelusajan lyhentäminen olisikin tullut toteuttaa jo asevelvollisuuslain muuttamisen yhteydessä.

Työministeriössä on siviilipalveluslain muuttamista valmisteltu, mutta lakiesityksen antaminen on viivästynyt. Ministeriössä valmisteltiin lähinnä pisimpään varusmiespalveluaikaan suhteutettua lainmuutosta, mutta huhtikuussa ministeriöstä annettiin kahdenlaisia kannanottoja: Ministerin erityisavustajan mukaan palvelusajan lyhentämiseen ei ole perusteita, ja asiaa valmistelevan nuoremman hallitussihteerin mukaan ihmisoikeussopimukset eivät vaadi palvelusajan lyhentämistä. Kumpikaan perustelu ei nähdäkseni pidä paikkaansa. Perusteet lyhentämiselle olivat ministeriön mielestä vielä maaliskuussa olemassa. Työministeri Liisa Jaakonsaaren Aseistakieltäytyjäliitolle huhtikuussa antaman vastauksen mukaan perusteet olivat silloinkin olemassa, mutta hallitus oli asiasta erimielinen. Hallituksen väitetty erimielisyys ei tietenkään ole peruste ihmisoikeussopimusten syrjäyttämiselle.

Erimielisyys luotiin kahdessa vaiheessa. Ensin puolustusministeriön ja pääesikunnan edustajat vaativat siviilipalveluksen pidentämistä 14 kuukauteen, näkyvimmin puolustusvoimien komentaja taisteluhelikoptereiden tarvetta valtiojohdon suojaamisessa koskeneessa lausunnossa. Kun taisteluhelikoptereita ei tällä erää saatu, ei myöskään siviilipalvelusta lyhennetty. Vihjeen tästä kummallisesta kytkykaupasta antoi työministerin silloinen erityisavustaja maaliskuun lopulla kertoessaan televisiossa, ettei siviilipalvelusaika ehkä lyhenekään, mutta asiassa kysytään vielä pääministerin mielipidettä.

On ilmeistä, että pääministerin kannanoton jälkeen sosialidemokraattinen työministeri ei aio tuoda siviilipalvelusajan lyhentämistä hallituksen käsittelyyn, koska toista kertaa ei puolustusvoimien yli kävellä näin pian helikopteritappion jälkeen, ei edes asiassa, joka on puhtaasti symbolinen, maanpuolustuksen kannalta mitätön. Edes uudempaan lakiluonnokseen sisältyvää, siviilipalvelusmiesten henkilökohtaisten lomien lisäämisen sisältävää lakiesitystä ei ole annettu, vaikka siviilipalvelusmiehiä on heinäkuussa astunut palvelukseen samoihin aikoihin kuin varusmiehiä.

Kun nykyinen laki säädettiin vasemmistoliiton, kansanedustajat äänestivät yhdessä sosialidemokraattien kanssa palvelusajan lyhentämi-

sen puolesta ja samoin tekivät myös vihreät. Nyt käsittelyssä olevan aloitteen takana olevien kansanedustajien poliittinen kirjo osoittaa, että myös porvarillisissa puolueissa on siviilipalvelusmiesten oikeudenmukaista kohtelua kannattavia kansanedustajia. Siviilipalvelusajan lyhentäminen vastaamaan enintään keskimääräistä varusmiespalvelusaikaa on perus- ja ihmisoikeuksien edistämisvelvoitetta vastaava ratkaisu.

Oikeusministeriö on lausunnossaan työministeriön nyt jäädyttämästä lakiluonnoksesta kiinnittänyt huomiota siihen, ettei palvelusaikojen erilaisuutta ole tarkasteltu hallitusmuodon 5 §:n eikä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kannalta.

Palvelusajan riittävä lyhentäminen on välttämätöntä myös Suomen ihmisoikeuspolitiikan uskottavuuden kannalta. Suomen edustaja on Euroopan neuvostossa muun muassa Venäjän ja itäisen Keski-Euroopan maiden siviilipalvelusuudistuksia ja aseistakieltäytymistä ihmisoikeutena käsittelevän asiantuntijaryhmän puheenjohtaja, mutta Suomi ei nyt aiokaan itse noudattaa niitä periaatteita, joita se edellyttää muilta.

Aloitteen allekirjoittajat katsovat, että kahdeksan kuukauden palvelusaika vastaa muun muassa YK:n ihmisoikeustoimikunnan, Euroopan neuvoston ministeritoimikunnan ja Euroopan unionin toimielinten kantaa, jonka mukaan siviilipalveluksen kesto ei saa olla kohtuuton. Euroopan parlamentin vuonna 1983 ja 1994 hyväksymissä kannanotoissa edellytetään siviilipalveluksen keston olevan aina sama kuin asepalveluksen. Tämä periaate on hyväksytty myös YK:n ihmisoikeuskomitean suosituksissa siviilipalvelusjärjestelmää vasta rakentaville maille, esimerkiksi Valko-Venäjälle ja Venäjälle.

Ranskaa komitea on muuten varoittanut siitä, että kestoltaan asepalvelukseen verrattuna kaksinkertainen siviilipalvelus saattaa johtaa siihen, että valtio todetaan syypääksi ihmisoikeusloukkaukseen.

Amnesty International katsoo, että nykyinen siviilipalvelusjärjestelmä Suomessa ei varusmiesten palvelusaikauudistuksen jälkeen muodosta kohtuullista vaihtoehtoa varusmiespalvelukselle, ja järjestö tulee adoptoimaan siitä kieltäytyvät mielipidevangeiksi. On odotettavissa, että totaalikieltäytyjien määrä jälleen nousee, samalla kun kohteluunsa pettyneet siviilipalvelusmiehet valmistautuvat joukkotoimiin.

Aloitteemme tarkoitus on korjata myös siviilipalveluslain vakavin periaatteellinen epäkohta, nimittäin se, että oikeus kieltäytyä aseista on säädetty vain rauhan ajaksi. Mikäli laista poistetaan kieltäytymiselle sanoilla "rauhan aikana" asetettu rajoitus, siviilipalvelusmiesten velvollisuudet määräytyisivät sodan aikana väestönsuojelulain, valmiuslain ja puolustustilalain mukaan. Suomessa ei tule sallia edes mahdollisuutta, että kouluttamattomia miehiä saatettaisiin käyttää aseellisiin tehtäviin. Ehdottamamme ratkaisu olisi puolustussuunnittelunkin kannalta parempi kuin epävarman ja epäselvän tilanteen jatkaminen.

Aloitteella pyritään korjaamaan lähinnä siviilipalveluslain pahimpia epäkohtia. Oma käsitykseni on, että esimerkiksi siviilipalvelusrikoksesta tuomittavien rangaistusten tasoa tulisi aluksi alentaa ja rangaistusjärjestelmä eriyttää totaalikieltäytyjien ja muunlaisiin laiminlyönteihin syyllistyneiden osalta, kuten sotilasrikoslainsäädännössäkin on tehty.

Suomen tulisi myös ottaa vakavasti YK:n ihmisoikeuskomitean Suomen maaraportin johdosta jo toistamiseen esittämä kritiikki ja yhdenmukaistaa eri totaalikieltäytyjäryhmien kohtelu vakaumuksen erityisestä laadusta riippumatta. Tätä nykyä vain Jehovan todistajat on vapautettu rauhan aikana asevelvollisuudesta lailla, joka osaksi yhdenvertaisuusongelmien vuoksi säädettiin perustuslain säätämisjärjestyksessä. Muut totaalikieltäytyjät tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Ihmisoikeuskomitean tapauksessa Brinkhof vastaan Alankomaat esittämän kannan mukaan yhden kieltäytyjäryhmän vapauttaminen ja kaikkien muiden sulkeminen vapautuksen ulkopuolelle on kohtuutonta.

Suomalaisissa totaalikieltäytyjäjutuissa ihmisoikeussopimuksen syrjintäartiklan tulkintakannanotto ei ole auttanut missään oikeusasteessa. Myöskään korkein oikeus ei ole myöntänyt yhtään valituslupaa.

Perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen asevelvollisuusasioissa tuntuu olevan eräille kansanedustajillekin vieras ajatus päätellen siviilipalveluksen pidentämistä ja siihen hakeneiden vakaumuksen vastaista varusmiespalveluksessa pitämistä koskevista lakialoitteista. Siksi aloitteessamme on nyt otettu kantaa vain siihen kohtuuttomuuteen, että siviilipalvelusrikoksesta tuomittu ei voi päästä ehdonalaiseen vapauteen palvelusvelvollisuutensa päättymisen jälkeen.

Siviilipalveluslakia syksyllä 1991 säädettäessä ei ollut täyttä kuvaa siviilipalvelusmiesten määrän kehityksestä eikä varsinkaan julkisen talouden alasajosta. Siviilipalvelusmiesten määrän

kasvu, julkisen talouden henkilöstömenojen supistaminen ja siviilipalvelusmiehiäkin halvemman, laitoksille jopa ilmaisen, työvoiman, kuten työharjoittelijoiden, tarjoaminen on johtanut vakavaan palveluspaikkapulaan. Tämäkin merkitsee yhdenvertaisuutta loukkaavaa kohtelua. Siviilipalvelusmiesten pääsy palvelukseen lykkäytyy usein palveluspaikan puuttumisen vuoksi. Varusmiehillä tätä ongelmaa ei sentään ole.

Ongelman ratkaiseminen edellyttäisi siviilipalvelusmiesten ylläpitomenojen sisällyttämistä työministeriön pääluokkaan, niin kuin varusmiestenkin ylläpito on pääosin puolustusministeriön pääluokassa, ja tietenkin vastaavia lainsäädännöllisiä muutoksia. Koska välttämättömätkin asiat näyttävät olevan valtiontaloudellisesti mahdottomia, lienee tyydyttävä tässä vain muistuttamaan valmistelun tarpeesta.

Jonkin verran palveluspaikkapulaa helpottaisi, jos siviilipalveluslain 15 §:ssä säädetty yleishyödyllisten yksityisoikeudellisten yhteisöjen ja säätiöiden hyväksyminen palveluspaikoiksi siirrettäisiin työministeriölle. Jokaisen palveluspaikan luetteleminen asetuksessa on paitsi hallinnollisesti omituista myös haitallista, koska palveluspaikkojen hyväksyminen on kohdannut poliittisia ja byrokraattisia vaikeuksia, joilla ei ole mitään tekemistä palveluspaikkojen kelvollisuuden ja yhteiskunnallisen merkityksen kanssa.

Vielä 18 päivänä marraskuuta vuonna 1997 työministeri Jaakonsaari lausui vastauksessaan ed. Satu Hassin kirjalliseen kysymykseen, että työministeriö ottaa siviilipalveluslain 15 §:n muutosesityksen esiin todennäköisesti samassa yhteydessä, kun siviilipalveluslakiin seuraavan kerran esitetään tehtäväksi muitakin tarkistuksia. Työministeriön tulisikin esittää mahdollisimman pian vielä viime syksynä aikomansa tarkistukset.

Kun niin ei ole tapahtunut eikä ehkä tällä vaalikaudella tapahdukaan, kansanedustajien on välttämätöntä ajaa asiaa lakialoitteena. Toivon siviilipalvelusmiesten oikeudenmukaista ja yhdenvertaista kohtelua ajaneiden kansanedustajien toimivan myös nyt johdonmukaisesti, muistavan puheensa ja tekonsa siviilipalveluslain eduskuntakäsittelyssä vuonna 1991 ja aiemmin, kuten ed. Jouni Backmanin lakialoitteen käsittelyssä vuonna 1990. Kun siviilipalveluksen kehittämiseen on puuttunut pontta hallituksesta käsin, monet edustajat ovat sitä vauhdittaneet aloittein ja kyselyin, muun muassa edustajat Rimmi, Arja Ojala, Pykäläinen, Andersson, Kukkonen, Gustafsson, Alho, Löv, Malm ja Isohookana-Asunmaa.

Rouva puhemies! Toivon aloitteeni käsittelyn osoittavan, että tämä eduskunta on sen velvoitteen tasalla, jonka se on perustuslain säätäjänä itselleen antanut perus- ja ihmisoikeuksien edistämisessä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Laakso on olettamusten mestari. Niin hän teki nytkin, kun hän sitoi tämän asian helikoptereiden pyrstöön. Ensin hän esitti jotakin mahdollisesti sanotun ministeriössä. Sitten hän piti sitä jo todennäköisenä, ja sittenhän oli jo varma loppujen lopuksi tämä asia, että puolustusministeriössä on todella sidottu siviilipalvelusaika helikoptereiden pyrstöön.

Nythän on tilanne sillä tavalla, että armeijassa uusi muuttunut palvelusaika on huomattavasti kovempaa palvelusta ja aivan oikein sillä tavalla, että varusmiehet katsovat, että kun täällä ollaan, pistetään reppua selkään ja painetaan korpeen ja koulutetaan miehiä; sen sijaan täällä ollaan levossa. Näin ollen lyhennykseen ei ole mitään perusteita, kun siviilipalvelus on täyttä letkuttelua. Siellä ei ensinnäkään tehdä mitään töitä. On väitetty, että yöt ryypätään ja päivät maataan näissä hommissa. Minä en ole ollut sitä näkemässä, mutta tällä tavalla on asiantuntijoiden taholta asia todettu. Joka tapauksessa siviilipalvelus on täyttä lepoa verrattuna siihen, mitä on uuden järjestelmän mukainen varusmiespalvelus.

Näin ollen jos lähdetään ihan rehellisesti siltä pohjalta, siviilipalvelusaikaa pitäisi lisätä nykyisestä, jotta päästäisiin tasatilanteeseen uuden varusmiespalvelusjärjestelmän kanssa. Missään tapauksessa ei pidä aikaa lyhentää vaan täytyy pitää se ennallaan.

Ed. Laakso, sen verran sanon lohdutukseksi teille, että tämä on vielä jotensakin kurssissa, mutta ed. Pykäläisen myöhemmin esille tuleva kansalaispalveluslaki on vielä omaa luokkaansa. Tälle minä annan kyllä arvoa. Tämä on ihan hyvä yritys, mutta missään tapauksessa ei ole mitään perusteita tämän hyväksymiseksi.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Minäkin lähden siitä, että tämän päivän listalla on kaksi asevelvollisuutta sivuavaa aloitetta, niin kuin ed. Aittoniemi sanoi. Näistä aloitteista voi sanoa sen, että omalta osaltani en usko aseisiin ja tavoittelen täydellistä aseidenriisuntaa. Mutta silloin kun tullaan osaratkaisuihin, minun

varmuuteni tahtoo murtua ja ennen kaikkea tuollaisen täydellisen vapaaehtoisuuden osalta, mitä ed. Pykäläisen aloite sisältää. Voin kiteyttää oman epävarmuuteni siihen, että kun perusteluissa sanotaan, että asepalvelukseen saataisiin siihen motivoituneita henkilöitä, kavahdan tuota käsitystä. Niin kauan kuin armeija on, olkoon siellä mukana myös huonosti motivoituneita ihmisiä.

Sen sijaan ed. Laakson aloitteessa käsitellään siviilipalvelusjärjestelmää, joka on luotu järjestelmä ja jolla on ihan selkeät perusteet, miten sinne pääsee. Minusta aloitteen sisältämä yhdenvertaisuustavoite on täysin kannatettava. Olen allekirjoittanut aloitteen ja toivon sen menestyvän.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Luin tuota nimilistaa, keiltä ed. Laakso tähän on pyytänyt nimiä. Huomasin, että oma nimeni ei siellä ole. Olisin toivonut, että tälläkin kohdalla olisi tämä aloite voinut pysähtyä, ennen kuin se on viety eduskunnan kansliaan. Uskontunnustus olkoon tässä nyt näinpäin, että olen samaa mieltä kuin tässä esitetään.

Aikanaan kun helikopterihommista puhuttiin täällä, joku edustaja kysyi minulta, miten minä voin olla sitä mieltä, että koptereihin ei panna rahaa ja pyssyihin ei panna rahaa, kun minä asun niin lähellä rajaa. Siitä huolimatta yhä edelleen olen sitä mieltä, jotta tämän tyyppistä kannatan, vaikka kuinka lähellä rajaa asuisin. 30 kilometriä on matkaa Venäjän rajalle, mutta siitä huolimatta olen sitä mieltä, että jos joku kieltäytyy aseista, siitä ei pidä rangaista.

Aika voisi olla jopa 180 päivää, mikä on varusmiespalvelusaika, koska uskon yhä edelleen, jotta ne ihmiset, jotka kieltäytyvät, kieltäytyvät aidosti. Eivät he halua lusmuta siinä. Heillä on vakaumus. Se pitää heille suoda. Sitten on taas sellaisia, jotka näkevät velvoitteena, että heidän pitää pyssyä kantaa ja opetella tappelemaan. Näille suotakoon se mahdollisuus, että opettelevat ja ryömivät siellä lumessa, hangessa ja vesilätäköissä. Se on heidän oikeutensa. Siinä mielessä edustan tällaista vapaampaa näkemystä, mitä ed. Laakso tässä aloitteessa esittää.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Todella ed. Laakson lakialoite on erittäin tärkeä. Se on hyvin yksilöity. Se kohdistuu muutamaan konkreettiseen kysymykseen ja on silläkin tavalla tärkeä, että se omalta osaltaan vie asiaa eteenpäin. Olemme huomanneet ja kuulleet ed. Laakson puheenvuorossa, että asia oli jo etenemässä työvoimaministeriössä. Se vaatii siis taakseen lisää tuulta, että se lähtee todella liikkeelle.

Ed. Laakso piti hyvän, pitkän puheenvuoron. Sitä oli hyvä kuunnella, ja siinä oli paljon asiaa. Toivon, että asia todella menee asianmukaisesti myös valiokunnassa käsittelyyn, niin että siellä siihen pystytään myös aikaa uhraamaan.

Itse olen ollut mukana tämän allekirjoittajana. Uskon, että tähän olisi todellakin löytynyt enemmänkin allekirjoituksia. Nyt niitä on 29. Tuosta määrästä huolimatta, vaikka se ei ole esimerkiksi 50, pidän tätä hyvänä työnä ja toivon sille menestystä.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Pyydän ensinnäkin anteeksi, että käytin hieman ylipitkän puheenvuoron.

Toiseksi täytyy sanoa, että Suomen ensimmäinen naispuolinen puolustusministeri Elisabet Rehn teki merkittävän henkilökohtaisenkin ratkaisun ajaessaan lävitse sellaisen lainmuutoksen, jolla kysymys totaalikieltäytyjistä kyettiin ratkaisemaan. Mehän jouduimme sellaiseen tilanteeseen, jossa todellakin totaalikieltäytyjien määrä alkoi nopeasti kasvaa protestina Lex Pihlajamäelle ja syntyi neljän viikon lakkoja ja erilaisia ongelmia.

Nyt näyttää siltä, että osa kansanedustajista edelleenkin pitäytyy, jos ei nyt aivan kokonaan siihen, että siviilipalvelusta ei hyväksytä lainkaan, niin ainakin siihen, että sitä pitäisi nykyisestä pidentää, kuten ed. Siimes, joka on tehnyt tällaisen lakialoitteen, tai että sitä ei ainakaan saisi nykyisestä lyhentää, vaikkakin kohtuuharkinta sitä edellyttäisi varusmiespalveluksen lyhennyksen myötä.

Täytyy sanoa, että ne kansanedustajat, jotka eivät hyväksy siviilipalvelusta lainkaan minkäänlaisena vaihtoehtona, tuntuvat vähät välittävän erilaisista ihmisoikeussopimuksista ja asiakirjoista ja ovat muuten samassa rivissä kuin Zhirinovski Venäjällä. Meillä on hänen kanssaan paljon ongelmia tässä kysymyksessä. Venäjä on hyväksynyt lähtökohdaksi sen, että Venäjälle kehitetään vaihtoehtoinen järjestelmä, mutta Zhirinovski on pitänyt kovasti ääntä tätä järjestelmää vastaan. Meillä näyttää myös olevan omat zhirinovskimme.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

10) Lakialoite laeiksi työttömyysturvalain 5 §:n ja työmarkkinatuesta annetun lain 22 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 68/1998 vp (Anne Huotari /vas ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Huotari: Arvoisa puhemies! Tämä on ensimmäinen ja ainut lakialoitteeni, minkä aion tehdä tällä kansanedustajakaudella. Syy siihen, että olen päätynyt lakialoitteeseen, vaikka uskon siihen, että hallituksesta pitäisi tällaisten asioiden tulla, on se, että olen yrittänyt kaikki normaalitiet hoitaa tätä asiaa, mutta jostakin kumman syystä siihen ei ole suostuttu. Lopussa ilmeneekin, mikä on se syy, miksi siihen ei ole suostuttu.

Lakialoitteessa on kaksi eri osiota, mutta niillä on myös se yhteinen puoli, että syy on aiheutunut saman lainsäädännön eli työttömyysturvan uudistuksen yhteydessä, joka tuli voimaan 1.1.1997.

Silloin kun iso työttömyysturvauudistus tuli voimaan, siinä muutettiin hyvin monenlaisia asioita. Entisiä aikoja pidennettiin tai lyhennettiin, mutta uutena kohtana mukaan tuli lomakorvauksen jaksottaminen. Kun työttömyysturvauudistus oli pääsääntöisesti säästölaki, niin sen vuoksi sinne haettiin myös eri tahoilta uusia säästöjä. Tiettävästi aloite lomakorvauksen jaksottamiseen tuli ammattiyhdistysliikkeen puolelta. Mutta se, millä tavalla se pykälä toteutettiin, ei ollenkaan ollutkaan sitä, mitä aloitteen tekijät aikanaan ehdottivat.

Lakialoitteessani on ideana se, että kaikkien työttömiksi joutuvien työntekijöiden lomaoikeus vaikuttaisi samoilla perusteilla työttömyyspäivärahan alkamishetkeen. Tämänhetkisessä lainsäädännössä näin ei ole, koska työttömyysturvan peruspäivärahan lomakorvaus jaksotetaan eri tavalla kuin ansiosidonnaisen työttömyysturvan.

Toinen osa lakialoitteessani koskee työmarkkinatuelle siirtyvän ihmisen — tai käytän itse mieluummin sanaa pudonneen tai pudotetun henkilön — omavastuuaikaa, joka on tällä hetkellä täysin kohtuuton, viisi päivää. Uskon, että tämä syntyi siinä isossa lakiuudistuksessa vahingossa, koska olin itse silloin asiaa käsittelemässä ja missään vaiheessa meille ei kerrottu, että tällaista muutosta olisi siihen suunniteltu. Uskon, että sen jälkeen, kun laki tuli voimaan, huomattiin, että muut muutokset omavastuukohtiin aiheuttavat sen, että työmarkkinatuelle putoavat henkilöt joutuvat omavastuun piiriin. Korostan vielä sitä, että ennen vuotta 1997 tällaista omavastuuta ei näillä todella pitkään työttöminä olleilla henkilöillä ollut.

Nyt käyn tarkemmin vielä lomakorvauksen jaksottamista lävitse. Tämän lainsäädännön tekemisen yhteydessä oli sellainen ongelma, että tästä tuli arvovaltakysymys. Ministeriön virkamiehistä joku oli keksinyt, että tällä tavalla tämä homma hoidettaisiin, että lomakorvaus jaksotetaan vanhaan palkkaan, päivärahan perusteena olevaan palkkaan. Siinä vaiheessa, kun huomattiin, että tämä ei ole täysin ongelmatonta, vaan oikeastaan aika hankalaa ja byrokraattista, ei ollut enää peruutusmahdollisuutta, vaikka olisi haluttu tehdä se toisella tavalla, huomattavasti yksinkertaisemmalla tavalla.

Ongelman ydin minusta selviää asiantuntijana viime syksynä kuullun rakennusalan työttömyyskassan Oulun toimiston työttömyysturvaasioita käsittelevän henkilön asiantuntijalausunnosta, jonka hän on toisessa yhteydessä jättänyt. Luen siitä pätkiä, koska tässä se on hyvin kerrottu.

"Yleensä työttömät itse eivät osaa laskea etukäteen jaksotettavien päivien määrää, ja vaikka he osaisivatkin, niin heillä ei ole enää välttämättä päivärahapäätöstä, jossa on työttömyyspäivärahan perusteena oleva palkka. Vuosilomalain mukaisesti lomapäiviä vähennettäessä ei tarvitsisi tietää palkkaa ja työtön voisi itsekin arvioida, monestako päivästä ei makseta työttömyyspäivärahaa. Se on muutenkin jo yleisessä tiedossa oleva laskentaperiaate ja myös työttömät hyväksyisivät luontevammin sen pitämättömien lomien vähennysperusteeksi.

Päivärahan perusteena oleva palkka ei välttämättä lainkaan vastaa nykyistä todellisuutta. Ikävimmät tilanteet ovat olleet sellaisilla työttömillä, joilla päivärahan perusteena oleva palkka on pieni eli se on laskettu esimerkiksi osa-aikatyöstä tai vuosiansion perusteella. Kun he myöhemmin ovat olleet normaalipalkkaisessa työssä, esimerkiksi kokopäivätyössä, niin lomakorvaus on huomattavasti isompi verrattuna päivärahan perusteena olevaan palkkaan. Silloin voi tulla hyvinkin pitkä aika, miltä ei makseta työttömyyspäivärahaa."

Tässä haluan huomauttaa, että esimerkiksi kuuden kuukauden työsuhteesta on kertynyt lomakorvauksen jaksottamispäiviä 48. Minusta se on aika kohtuutonta, kun vuosilomalain mukaisesti niitä olisi kertynyt 12. Tällainen elävä esimerkki on olemassa, ja näitä on useita.

Pirjo Räinä, joka oli meillä asiantuntijana, näki, että "tällainen menettely ei kannusta työn tekemiseen, vaan se masentaa, vaikka kuinka olisi työhaluja. Yleensä tällaisissa tilanteissa on päätöksen lisäksi pitänyt olla myös puhelimitse yhteydessä, mistä oikein on kysymys. Moni on joutunut turvautumaan sosiaalitoimistoon, kun vähennettävien päivien määrä on tullut täytenä yllätyksenä. Toisenlaisiakin tapauksia on." Tässä tulee toinen ongelmapuoli, joka minusta ei soveltunut ollenkaan säästölakiajatteluun: "Jos päivärahan perusteena oleva palkka onkin suuri ja nyt on ollut normaalipalkkaisessa työssä tai pienempipalkkaisessa työssä, niin jaksotukseen kuluu vähemmän päiviä, koska jakaja on iso suhteessa nykyiseen palkkaan. Eli niille, joilla vanha työttömyyspäiväraha on iso ja jotka nykyisin ovat pienempipalkkaisessa tai normaalipalkkaisessa työssä, tulee vähemmän jaksotettavia päiviä kuin vuosilomalain mukaan tulisi. Tämähän on aivan epäreilua. Samalla työmaalla voi olla kaksi henkilöä, jotka ovat saaneet täysin samanlaista palkkaa, mutta koska toisen päivärahan perusteena oleva palkka on ollut pienempi, hänelle tulee huomattavasti pitempi jaksotettujen päivien aika kuin sille henkilölle, jolla entinen päivärahan perusteena oleva palkka on ollut iso. On ollut hyvin vaikea selittää työttömille, miksi tällainen lainsäädäntö on tehty. Sellaisilla työttömillä, joilla päivärahan määritys pitää tehdä uudelleen, jaksotuspäivät ovat lähempänä oikeaa."

Sitten byrokratiaan liittyvä osuus: "Työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus on jaksotettava, mutta jaksotukseen tarvittavan lomakorvauksen löytäminen palkkatodistuksista on välillä ongelmallista. Lomarahaa, lomaltapaluurahaa ja vuosiloma-ajan palkkaa ei jaksoteta, mutta ne saatetaan sekoittaa todistuksissa lomakorvaukseen. Tästä johtuen on jouduttu soittelemaan palkanlaskijoille, mitä summilla tarkoitetaan. Palkanlaskijat ovat joutuneet usein kirjoittamaan uusia palkkatodistuksia ja erottelemaan summia toisistaan. Tällaista byrokratiaa ei tarvittaisi ollenkaan, jos olisi vuosilomalakiin perustuva jaksotusjärjestely. Varsinkin silloin, kun on kyseessä yksityinen työnantaja eli yksittäinen ihminen palkkaa esimerkiksi kirvesmiehen tai jonkun muun henkilön kotiinsa, näissä tapauksissa palkkatodistusten kirjoittaminen on monta kertaa hankalaa. Tämä aiheuttaa monesti myös työttömyyspäivärahojen viivästymistä.

Uusi ongelma tulee, jos osa lomista on pidetty työsuhteen kestäessä ja osaa ei ole pidetty. Silloin pitää aina pyytää uusi todistus siitä, mikä osuus on pidetty ja mikä ei. Tuntuu kohtuuttomalta, että jos esimerkiksi puolet vuosilomasta on pidetty ja toista puolta ei, niin toisen puolen osuudeksi saattaa tulla kaksi tai kolme kertaa pitempi aika kuin se, mikä on oikeasti oltu vuosilomalla työsuhteen sisällä."

On arvioitu, että tämä ei juurikaan aiheuttaisi kustannuksia, mutta toisi tasa-arvoisemman käsittelyn työttömille.

Arvoisa puhemies, aika menee pikkuisen yli, mutta ihan vähän vielä ylitän. On täysin kohtuuton tilanne, että työmarkkinatuella oleville henkilöille tulee viiden päivän omavastuuaika, eikä heille pysty millään tavalla selittämään, minkä vuoksi näin käy. Siihen ei ole järkevää selitystä. Vaikka olen ollut reilut kolme vuotta kansanedustajana, niin moraalikäsitykseeni ei riitä se, että sanotaan, että se vain on näin. Aina pitäisi pystyä perustelemaan miksi tällainen ratkaisu on tehty. Eikä sekään riitä perusteluksi, että tässä on sattunut vahinko, koska vahinko pitäisi ilman muuta korjata.

Lopuksi haluan todeta, että kun lait eduskunnassa säädetään, emme voi millään aina etukäteen tietää, millaiset vaikutukset niillä tulee olemaan. Siksi on hyvin yleistä, että eduskunnassa lakiin lisätään niin sanottu seurantaponsi. Niin tässäkin työttömyysturvalaissa oli. Kun seurannassa todetaan ongelmia, ne pitäisi kyetä poistamaan ilman suuria arvovaltalatauksia.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huotarin aloite on ottanut esille hyvät epäkohdat, jos epäkohtia voi hyviksi sanoa. Olen itsekin kokeillut sen, mitä puhelimella voi, ja keskustelemalla ministeriön ihmisten kanssa pyrkinyt vaikuttamaan siihen, millä tavalla jaksotusongelma voitaisiin korjata.

Ed. Huotari kuvasi aika selkeästi joitakin esimerkkejä. Yksi esimerkki jaksotuksen epäloogisuudesta on, kun ihminen, siinä tapauksessa rakennustyömies, teki urakan keväästä, alkoi joskus toukokuussa ja kesti elokuun loppuun, jolloin hänelle tuli 28 ylimääräistä päivää tai ei nyt kokonaan ylimääräistä. Kolme kuukauttako siitä tulee vuosilomakertymää? Eli vuosilomalain mukaan hänelle olisi tullut kuusi lomapäivää. Nyt hänelle tuli 28 semmoista päivää, kun tämä

jaksotettiin sen päivärahan perusteena olevan palkan mukaan, joka joskus aikaisemmin oli määritetty, joten hän ei saanut kuukauteen työttömyyskorvausta.

Sen takia tässä työttömyysturvalainsäädäntöuudistuksessa, leikkauslakihan se oli, tapahtui iso fiba. En tiedä, itsekään en sitä huomannut, se täytyy tunnustaa, vaikka sitä lakia luin, mitä sinne sisälle oli piilotettu. Tämmöinen epäloogisuus pitäisi korjata ilman muuta. Se pitäisi korjata siten, niin kuin tässä esitetään, jotta vuosilomapäivät olisivat ne, jolta ajalta luonnollisestikaan ei saa työttömyyskorvausta. Kun ihminen jää työttömäksi, niin hänhän on hankkinut vuosilomaa esimerkkitapauksessa, jonka äsken sanoin, kuusi päivää. Silloin sillä rahalla, minkä hän työsuhteen lopulla saa, hän eläisi sen ajan, mutta nyt edellytetään, että hän eläisikin sen 28 päivää sillä lomapalkalla. Siinä ei ole mitään älyä koko hommassa. Siinä mielessä toivoisin, jotta valiokunta ottaisi tämän käsittelyyn samaten kuin toisen lakialoitteen omavastuupäivistä, kun tässäkään ei ole logiikkaa. En tiedä, miten se on tänne pujahtanut, mutta näin on näköjään käynyt. Toivon, että valiokunta ottaisi nämä käsittelyyn, vaikka tässä sataa nimeä ei olisikaan, toisi tänne suureen saliin meidän eteemme semmoisen esityksen, koska hallitus ei ole tuonut, jotta tämä muutetaan.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Olen allekirjoittanut tämän aloitteen ja tehnyt sen tietoisena siitä, että aloitteen valmistelija, ensimmäinen allekirjoittaja ed. Huotari on tällä alueella asiantuntija jo siviilitehtäviensäkin puolesta. Tämän aloitteen voisi laskea siihen joukkoon, jonka luulisi olevan myötätuulessa myös hallituksen näkökulmasta. Sen odotuksiinhan liittyy se, että se selkiinnyttää lainsäädäntöä, käytäntöjä, se poistaa paljon puhuttuja kiertomahdollisuuksia, se lisää yhdenvertaisuutta työntekijöiden välillä, ja loppujen lopuksi valtiontalouden näkökulmasta tällä muutoksella ei liene kovin suurta merkitystä. Voisi odottaa, että tämä aloite tulee toteutumaan.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Haluan vain todeta, että onhan kummallinen tämä ed. Huotarin viimeksi esille nostama epäkohta, johon hän aloitteellaan tavoittelee muutosta. Kysymys on siis siitä, että kun on ollut ansiosidonnaisella päivärahalla 500 päivää, kun on todella pitkäaikaistyötön ja putoaa ansiosidonnaiselta päivärahalta työmarkkinatuen piiriin, niin siinä välissä tulee viiden päivän omavastuu, jolta ei saa yhtään mitään. Onhan tämä kummallinen epäkohta: Pitkäaikaistyötöntä rangaistaan, kun hän siirtyy ansiosidonnaista päivärahaa vielä huonommalle työmarkkinatuelle, viiden päivän omavastuulla. En ole aivan varma siitä, kuten ed. Huotari sanoi, että tämä olisi tahattomasti tehty virhe. Oma käsitykseni on kyllä se, että tämä on niiden miesten puuhaa, jotka pyrkivät eri tavoin niin sanotusti säästämään, leikkaamaan valtion menoja. Väitänpä, että tämänkin esityksen takaa löytyy kyllä joukko hyväpalkkaisia virkamiehiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

11) Lakialoite laiksi kansalaispalveluksesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 71/1998 vp (Tuija Maaret Pykäläinen /vihr ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin puolustusvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Tämä ed. Pykäläisen lakialoitehan herätti jo jonkin verran keskustelua, mutta koska ed. Pykäläinen itse ei voi tänään osallistua tähän keskusteluun, niin pyydän, että tämä lakialoite pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan istuntoon.

Toinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole päätetty yksimielisesti lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laakso ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Laakson ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

12) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 73/1998 vp (Tauno Pehkonen /skl)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pehkonen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kuosmanen teki keväällä lakialoitteen suojakypärän käytöstä pyöräilijöille koskien koko maata. Aloitteessani esitän kypäräpakkoa vain taajamiin pyöräilijöille ja rullaluistelijoille. Tässä on siis näiden kahden aloitteen ero. Asia on ollut mielessäni jo tämän eduskunnan alusta lähtien. Sain silloin nuoren, 16-vuotiaan, tytön kirjeen, jossa hän ehdottaa tällaista pakkoa. Tällä nuorella on kokemusta kypärän käytöstä myös ulkomailla, ei vain Suomessa. Hän kertoi muun muassa suojakypärän kehittelystä. Silloin, kun hän lähetti tämän kirjeen, suomalainen kypärä ei kelvannut Yhdysvalloissa. Suojakypärän kehittely on myös ensiarvoisen tärkeää käytön ohella.

Euroopan yhteisön ohjelmassa Liikenneturvallisuuden edistäminen EU:ssa vuosiksi 1997—2001 määritellään yhdeksi tavoitteeksi sellaisten toimien aloittamista ja tukemista, jotka suojaavat tien käyttäjää. Yhtenä sellaisena mainitaan suojakypärä. Tämän tavoitteen mukaisesti esitän nyt esillä olevassa aloitteessa suojakypärän käyttöpakkoa pyöräilijöille sekä rullaluistelijoille. Tein tämän aloitteen, koska tiesin, että kypärän kehittelyssä on tapahtunut myönteistä kehitystä.

Tutkimusten mukaan suojakypärän käyttö pyöräiltäessä on ainoa tehokas keino vähentää kuolonuhreja ja vakavia vammautumisia kevyen liikenteen onnettomuuksissa. Usein turvavarusteiden, esimerkiksi turvavöiden, käyttö saadaan tyydyttävälle tasolle vasta sitten, kun ne on määrätty pakollisiksi. Mopokypärän käyttö saatiin nostetuksi melkein nollasta lähes sataprosenttiseksi ja kuolemat puolitettua vuonna 1982 säädetyllä käyttöpakolla.

Nykyiset polkupyörät saavuttavat jo mopon sallitun maksiminopeuden eivätkä keskinopeudetkaan ole paljon mopon keskinopeuksia pienempiä. Polkupyörän käyttö liikkumiseen ja kuntoiluun kasvaa tasaisesti vuosittain. Arvioiden mukaan maassamme pyöräilee pyöräilykautena noin 800 000 henkilöä päivittäin joko harrastuksenaan tai muuten. Rullaluistelijoiden kasvu vuonna 1997 oli 100 000:sta 250 000:een. Tämä ylitti kaikki vuonna 1996 tehdyt arviot.

Taajamissa tapahtuvat kevyen liikenteen onnettomuudet ovat myös lisääntyneet. Vuonna 1997 pyöräilyonnettomuuksissa kuoli 60 henkilöä, joka on 17 vähemmän kuin vuonna 1996. Tämän vuoden Liikenneturvan ennakkotiedoissa tammi—heinäkuun tilastoista on onneksi havaittavissa pyöräilyonnettomuuskuolemissa laskua.

Koska pyöräilijöiden ja rullaluistelijoiden määrä kasvaa, tulee lainsäädännön myös reagoida nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen siten, että pyöräilijöiden ja rullaluistelijoiden turvallisuusnäkökulmat otetaan huomioon. Liikenneturvan selvityksen mukaan pyöräilyonnettomuuksien kuolemista yli 80 prosenttia johtuu päähän kohdistuneen iskun seurauksena syntyneestä aivovammasta. Myös pysyvästi invalidisoituminen on seurausta aivojen vammautumisesta.

Saman selvityksen mukaan suojakypärän käyttö vähentää pyöräilykuolemia.

Pyöräilyonnettomuuksissa menehtyneiden määrä on vähentynyt sitä mukaa kuin pyöräilykypärän käyttö on yleistynyt. Vaikka noin joka viides suomalainen pyöräilijä käyttää suojakypärää, ei tulos ole vielä riittävä. Lähes sadan onnettomuustapauksen analyysissä ilmeni kypärän pelastaneen 37 ihmisen hengen. Vakavilta vammoilta ja vammautumiselta välttyi 43.

Jos kaikki pyöräilijät käyttäisivät suojakypärää, säästettäisiin vuosittain noin 50 ihmishenkeä, 700 vakavasti vammautunutta ja 10 000 lievemmin loukkaantunutta. Pyöräilyonnettomuuksissa suojakypärää käyttäneistä 50 prosenttia ei tarvinnut lainkaan lääkärinhoitoa. Yhteiskunnalliset säästöt, hoito- ym. kulujen väheneminen, olisivat useita satoja miljoonia, jos suojakypärän käyttö olisi yleisempää.

Tutkimukset osoittavat siis kiistattomasti suojakypärän välttämättömyyden pyöräilijöille. Vastaavaa tutkimusta ei ole vielä tehty rullaluistelijoista, mutta liikkumisen saman kaltaisen luonteen vuoksi voidaan edellä mainitun perustelluksi katsoa soveltuvan myös heihin. Rullaluistelijoiden määrä kasvaa niin nopeasti, että heidän huomioon ottamisensa kevyen liikenteen osana on välttämätöntä.

Liikenneturvan tutkimuksen mukaan suurimmat riskiryhmät eli ne, joissa eniten sattui kuolemaan johtavia pyöräilyonnettomuuksia, ovat

15—19- sekä 51—64-vuotiaissa pyöräilijöissä. Näissä ryhmissä myös käytetään vähiten pyöräiltäessä suojakypärää.

Suojakypärän tehokkuuden selvittyä menehtymisen ehkäisijöinä ovat reaktiot olleet johdonmukaisia niissä maissa, joissa kypärän käyttöä on jo pitkään pyritty edistämään. Näitä edelläkävijämaita ovat Australia, Uusi-Seelanti, USA ja Kanada, joissa ollaan kypärän käytön yleistämisessä noin kymmenen vuotta Eurooppaa edellä. Hyvien tulosten jälkeen ei ole tyydytty enää tavanomaisen kehityksen seuraamiseen, vaan kehitystä on nopeutettu lainsäädäntöteitse. Näin pyöräilijöiden suojakypärän käyttö on voitu kaksinkertaistaa yhdessä yössä ja aikaistaa tavoitteiden saavuttamista jopa kymmenellä vuodella sekä vähentää pyöräilyonnettomuuskuolemia.

Australiassa ja Uudessa-Seelannissa käyttö on ollut pakollista jo joitakin vuosia. Kanadan Ontarion osavaltiossa, Brittiläisessä Kolumbiassa sekä USA:ssa useissa osavaltioissa lasten suojakypärän käyttö pyöräiltäessä on ollut pakollista vuodesta 1995. New Jerseyn osavaltiossa on voimassa määräys alle 14-vuotiaiden suojakypärän käytöstä pyöräiltäessä. Määräys tuli voimaan 1.7.1992, ja se lisäsi suojakypärän käytön 3 prosentista 60 prosenttiin. Pyöräilyonnettomuuskuolemat vähenivät tässä ikäryhmässä 80 prosenttia.

Tutkimuksissa on myös ilmennyt, että kypärään kohdistuneet iskut ovat hyvin erilaisia voimaltaan ja tulosuunnaltaan. Tämä paljasti kypärien huomattavat laatuerot, jotka tulivat esille lukkojen aukeamisina ja kypärän murtumina iskun hetkellä. Myös kypärien värit olivat liian huomaamattomia eikä kovinkaan monessa ollut tehdasasennettuna heijastimia. Kypäräpakkoa säädettäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kypärä täyttäisi eurooppalaista kypärästandardia valmistelleen työryhmän esittämät laatuvaatimukset ja siinä tulee olla tästä eurooppalaisen standardin hyväksymismerkintä CE. Lisäksi lasten, alle kouluikäisten, kypärässä tulee olla niin sanottu hätäaukeamismekanismi, riittävät laatustandardit sekä näkymiseen ja huomatuksi tulemiseen liittyvät tekijät.

Liikenneturvan tekemän tutkimuksen mukaan pyöräilyonnettomuuksista 30 prosenttia tapahtui pelkästään pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa kaupungeissa. Siksi tulisi laki saattaa mielestäni koskemaan ainoastaan taajamaalueita.

Pyöräilijät ovat yhtä tunnollisia liikkujia kuin muutkin, mutta heillä ei ole vastaavia suojarakenteita verrattuna moottoriajoneuvoihin. Siksi aloitteeni lähtee suojaamisesta eikä holhoamisesta. Valistus ei näytä riittävän, koska käyttäjien prosentti näyttää pysyvän ennallaan liikkujen määrästä huolimatta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. B r e m e r : Arvoisa puhemies! Ed. Pehkonen on tässä aivan oikealla asialla. Palautan mieliin perusteen, jonka ed. Kuosmanen vastaavassa aloitteessaan esitti kevätkaudella. Hän totesi erääseen suomalaiseen tutkimukseen viitaten, että pyöräonnettomuuksissa loukkaantuu vuosittain, jollei muistini nyt petä, peräti 30 000 ihmistä Suomessa. Erittäin huima luku, kun otetaan vielä huomioon se, että läheskään kaikista pyöräilyonnettomuuksista ei tehdä minkäänlaisia virallisia papereita, ei haeta mitään korvauksia vakuutusyhtiöiltä. Ne jäävät loukkaantuneen itsensä kärsittäviksi.

Rullaluistelu on, niin kuin jokainen näkee, täällä Helsingissä tullut jäädäkseen ja kasvaa maanvyörymän tavoin. Tässä suhteessa puhutaan todella suurista arvoista, pyöräilijät ja rullaluistelijat yhteensä ja yhteenlaskettuina, kun sitten vielä tiedetään, että pyöräteillä liikkuu kaikenlaisia vaaratekijöitä jalankulkijoista alkaen. Nythän Helsingissä on lopultakin saatu vilkkaimpiin paikkoihin punaiset pyörätiet, mutta siitä huolimatta näyttää siltä, että turistit ja usein vanhemmat henkilöt eivät noteeraa sitä, että pyörätie kulkee siellä, lisäten riskejä.

Arvoisa puhemies! Minulla on mahdollisuus ja tilaisuus radiossa useinkin heittää esille liikenneturvallisuuteen liittyviä asioita ehdotuksen muodossa. Mistään asiasta ei tule sellaista maanvyörymän tapaista protestia, kuin jos esittää, että autoliikenteessä tulisi noudattaa nollapromillerajaa, tai jos ehdottaa, että pyöräilyyn pitäisi saada kypäräpakko. Siellä oikein intohimot peilautuvat kaikilla eri tavoilla, ja sähköposti täällä täyttyy välittömästi. Puhutaan kansalaisen vapaudesta ja vapaasta valinnasta jne.

Näin oli aikanaan myös, kun säädettiin turvavyöpakko autoihin. Silti uskon, että jokainen tänä päivänä itse asiassa, vaikkei jokaiselle onnettomuutta satu, kuitenkin myöntää sen, että kyllä se turvavyöpakko ihan hyvä asia on. Näin uskoisin käyvän myös pyöräilykypärän kohdalla, jos se määrättäisiin pakolliseksi.

Ed. Pehkonen on ottanut esille, niin kuin aikanaan ed. Kuosmanen, sen tosiasian, että monessa monessa maassa on määrätty pyöräilykypärä pakolliseksi ja, mikä on erityisen mielenkiintoista, lapsille ja nuorille määrätty se pakolliseksi. Siinä mielessä on suorastaan hirtehishumoristinen se kirjalliseen kyselyyn liikenneministeri Auran allekirjoittama vastaus, jossa ilmeisesti liikenneministeriön teknokraattivirkamies perustelee monella eri tavalla, miksi pyöräilykypärän käytön valvonta olisi erityisen vaikeaa ja varsinkin lasten kohdalla täysin mahdotonta. Joutuu kysymään, mistä syystä se onnistuu muualla maailmassa, mistä syystä se on voitu viedä läpi muualla maailmassa.

Arvoisa puhemies! Minä pyöräilen erittäin paljon Helsingissä. Minä en koskaan käytä pyöräilykypärää. Minullekin tulee sellainen tunne, että minuako vielä määräilemään, että pyöräilykypärä päähän. Vaistonomaisesti vastustaisin hirvittävästi sitä ja silti myönnän, että jos se tulisi pakolliseksi, niin se olisi kenties ainoa tapa saada se minunkin päähäni. Vieläpä myönnän, että kyllä se ihan hyvä asia on, mutta enpähän pane päähäni, ennen kuin se määrätään pakolliseksi.

Niinpä jään oikeastaan vain miettimään sitä, onko oikein rajata käyttöpakko pelkästään taajamiin. Minusta tuntuu, että minä tulen, kun ja jos tätä käsitellään liikennevaliokunnassa, kyllä katsomaan, että yksikin pelastettu ihmishenki, yksikin vältetty aivovaurio taajaman ulkopuolellakin on niin arvokas, että kyllä kypärää kehtaa ehdottaa pakolliseksi ihan joka paikassa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Vaikka tässä yhteydessä puhutaan polkupyöräilijän ja rullaluistelijan suojakypärän käytöstä, haluan todeta, että tieliikennekuolemat Suomessa ovat vähentyneet merkittävästi. Vuonna 1973 Suomessa oli noin 1 200 tieliikennekuolemaa ja vuonna 1996 noin 400. Tietysti 400:ssakin on tuntuva määrä liikaa, mutta huomattava laskeminen näissä on tapahtunut. Vastaavanlainen aleneminen on tapahtunut myös loukkaantumisten suhteessa. Tässä ajassa kuitenkin autokanta on lisääntynyt ainakin viisi — kuusikertaiseksi. Syy tähän on siinä, että meillä on nykyisin paremmat tiet, paremmat päällysteet. Meillä on nopeusrajoitukset. Meillä on parempi liikennekasvatus. Meillä on jalankulkuväylät. Meillä on pyörätiet. Meillä on turvavyöpakko, ja meillä on ollut kypäräpakko.

Itse asiassa on tapahtunut merkittävä kansanterveyden paraneminen. Tässä on nimenomaan ennaltaehkäisyä parhaimmillaan. Tämä kansanterveyden paraneminen ei ole tapahtunut terveydenhuollon toimenpitein, siis ei ole rakennettu yhtään terveyskeskusta eikä sairaalaa, vaan tämä kansanterveyden paraneminen on tapahtunut yhteiskunnassa tapahtuneen kehityksen myötä. Minun mielestäni tätä aloitetta on katsottava ja tutkittava tässä valossa.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hetken säikähdin ed. Ihamäen aloitusta, mutta sitten rauhoituin. Haluaisin kuitenkin sanoa sen, että loukkaantuneiden määrä ei ole niin kovin paljon vähentynyt. Kun mitataan liikenneturvallisuutta, pitäisikin jossain määrin luopua siitä mittarista, jolla mitataan turvallisuutta kuolleiden määrällä, koska näin karkeasti sanottuna kuolleet poistuvat kansantaloudesta. Se, joka maksaa, on loukkaantunut. Niitä loukkaantumisia on niin paljon ja ne tulevat niin kalliiksi muun muassa pyöräilyonnettomuuksien seurauksena, että loukkaantumiset pitäisi ottaa tähtäimeen, niiden painaminen alas. Tässä on oiva mahdollisuus.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! En halua aloitetta tyrmätä sinänsä, mutta tuon tässä yhden epäilevän näkökohdan, kun on takana kesä, jolloin kotikaupungissa Oulussa on ollut mahdollisuus seurata kevyen liikenteen käyttäytymistä.

Jos polkupyöräilijöiden kypäräpakko koskisi pyöräilijää, joka kulkee autojen seassa, se olisi ihan paikallaan. Mutta kun tullaan sille alueelle, jolla rullaluistelijat ja polkupyöräilijät jalankulkijoiden, kuten pienten lasten, seassa liikkuvat, tulee mieleen, että jos me kypäräpakolla lisäämme näiden ryhmien turvallisuuden tunnetta ja samalla lisäämme niiden käyttämää vauhtia — se vauhti nimittäin alkaa olla hirvittävä siellä — mitä sitten jalankulkijoiden osalta. Pitäisikö jalankulkijoillekin määrätä kypäräpakko, ennen kaikkea niille pienille lapsille, jotka ovat liikenteen seassa?

Minä en siis todellakaan tyrmää tätä ajatusta, mutta minä näen kaikkein suurimpana vaarana vauhdin lisääntymisen sekä pyöräilijöiden että lisääntyvien rullaluistelijoiden osalta.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Kypäräpakko pyöräilijöille ja rullaluistelijoille on ollut keskustelun aiheena vuosia, mutta sitä on vastustettu ilmeisesti vapauden ja mukavuuden hävittämisen pelossa, ei haluta rajoituksia.

Kun tilastot pyöräilyonnettomuuksissa tapahtuneista vammautumisista selvästi osoittavat kypärän hyödyllisyyden, mukavuussyyt eivät saa painaa enemmän kuin turvallisuus. Kun kypäriä on kehitetty entistä kevyemmiksi ja mukavammiksi, ei liene syytä viivyttää ed. Pehkosen esittämän lain säätämistä. Kun pyöräily ja rullaluistelu yleistyvät myös maaseudulla — toisin kuin ed. Bremer uskoo, ne todella yleistyvät vinhaa vauhtia — tulisi harkita kypärän määräämistä pakolliseksi muuallakin kuin taajamissa. Taajamissahan nopeudet ovat pienempiä. Jos siellä on vaarallista, toki suuremmilla maantienopeuksilla tullaan vielä vakavampiin onnettomuuksiin, joiden estäminen kypärän avulla olisi aiheellista.

Ed. H. K o s k i n e n : Arvoisa herra puhemies! Pidän tärkeänä, että pyöräilyn ja myös rullaluistelijoiden liikenneturvallisuutta pyritään kaikin mahdollisin järkevin keinoin parantamaan. Yksi mahdollinen ja harkinnan arvoinen keino on varmasti ed. Pehkosen ehdottama suojakypäräpakko taajamissa.

En kuitenkaan pidä suotavana, että maastamme rakennetaan pakkoyhteiskuntaa. Niinpä mieluummin kuin ehdottoman kypäräpakon olen lisääntyvän ja tehokkaamman liikenneinformaation kannalla. Suositan vapaaehtoista ja pyöräilijöiden sekä myös rullaluistelijoiden järkeen ja myös tunteeseen liittyvää tiedottamista.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Aikanaan ed. Kuosmanen tästä teki aloitteen pelkästään pyöräilijöiden osalta. Silloin muistan, että ed. Bremer oli vielä vähän empivän tuntuinen, että tässä tehdään pakkoyhteiskuntaa. Nyt voi todeta, että on hyvä, että hänkin on tullut uskoon tässä asiassa.

Sellaista ajattelua jotkut elättävät vielä, että tämä on pakkoyhteiskuntaa. Siinä tapauksessa, että jokainen itse vastaisi myös sairauskustannuksista, se ei olisi yhteiskunnan piikissä, silloin minä ymmärtäisin, että yhteiskunta ei voisi lähteä tällaista suunnittelemaankaan, vaan jokainen vastaisi itse. Kun pää halkeaa, hän maksaa kustannukset ja sillä sipuli. Mutta kun meidän systeemimme on luotu yhteisvastuun periaatteelle, silloin minä näen, että lainsäätäjällä pitää olla myös mahdollisuus tehdä tämän tyyppistä ja katsoa, että kenellä ei ole omaa älliä suojella itseään, lainsäädännöllä tehtäisiin tällaista suojaavaa toimintaa, jotta määrättäisiin kypäräpakko molempiin asioihin, rullaluistelijoille ja pyöräilijöille.

Ed. Karjalaisen esiin nostama kysymys nopeudesta on kiistämättä tosiasia. Siihen me joudumme ilmeisesti paneutumaan, millä tavalla tiedonvälityksellä saataisiin sitä tietoisuuden tasoa nostettua, mitä vammoja siinä voi sattua, samaten myös liikenneväylien kehittämisellä. Rahat ovat tiukassa, mutta kyllä kai siinä jollakin tavalla pitäisi saada eriytettyä paremmin se, missä jalankulkijat liikkuvat, missä pyöräilijät liikkuvat ja rullaluistelijat.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Kypäräkaupassa on kysymys suuren luokan bisneksestä, oli aikoinaan mopojen osalta ja nyt polkupyöräilijöiden osalta. Olen varma siitä, että jos nämä saadaan menemään läpi, ensi eduskunnan aikana jalankulkijoille jo tulee kypäräpakko. Ed. Bremerkin kävelee kadulla kypärä päässä, aika hassun näköistä, minun osaltani vielä hassumpaa.

Tässä holhousyhteiskunnassa pitäisi jokin raja olla, enkä näe mitään tarvetta tällaiseen. Kaiken lisäksi polkupyöräkypäristä asiantuntijat sanovat, mikä on silmin nähtävissä, että eihän se ketään suojaa. Se on kuin lippalakki päälaella, heiluttelee, eihän se suojaa yhtään mitään, eli tällainen pakon saneleminen on tarpeetonta.

Mitä tulee rullaluistimiin, se on juppikulttuuria. Se pitää kieltää vallan yleisillä kulkuväylillä. Pitää sellaiset rajat tehdä, missä ministeri Niinistökin saa pyyhkiä, jos haluaa, mutta ei yleisillä kulkuväylillä. Eihän sovi oikein mihinkään siellä tämä juppikulttuuri.

Ed. B r e m e r : Arvoisa herra puhemies! Ed. Aittoniemi on väärässä, kun hän ennustaa, että jalankulkijoille tulisi kypäräpakko. Mutta sitä vastoin pitäisi harkita sitä, että jalankulkijoille tulee pakko, nimittäin heijastinpakko pimeillä maanteillä. Minusta se olisi ihan aiheellista ja hyvä suojautumisväline myös autoilijan kannalta.

Ed. Karjalaiselle sanoisin, että en mitenkään voi uskoa, että kun panee kypärän päähän, vauhti nousee. En ole koskaan kokenut sitä sillä tavalla.

Tässä on vähän taistelun makua, kun ed. Lahtela sanoi, että ed. Bremer on tullut uskoon. Minä puolustin kovasti ed. Kuosmasen lakialoitetta. Jostakin syystä ilkeämielisyys on levinnyt takariveille, kun ed. Rehnkin totesi, että maaseudullakin pyöräliikenne on kasvanut, ikään kuin minä olisin sanonut jotakin muuta. Minähän nimenomaan ehdotin, että pitäisi koko maahan saada pakko eikä vain taajamiin.

Arvoisa puhemies! Sallittaneen, että minäkin vastaan samalla mitalla ja kysyn, kun ed. H. Koskinen vastustaa pakkoa: Kukapa olikaan se kansanedustaja, joka sääti ajovalopakon kaikissa olosuhteissa kesät talvet kaikkialle ja sääti samalla pakon kuluttaa 1,8 miljoonaa litraa polttoainetta?

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Ehkä on liian yksioikoista sanoa, että kypärä lisää vauhtia. Halusin sanoa vain sen, että kevyen liikenteen ongelmamme alkaa olla polkupyöräilijöiden kaluston paranemisen ja rullaluistelijoiden kaluston paranemisen lisäämä vauhti. Kevyen liikenteen väylät on rakennettu meillä siten, että jalankulkijat ja nämä ryhmät eivät sittenkään pysty kulkemaan niin erillään kuin olisi syytä. Jalankulkijoiden turvallisuus sitä myötä, että polkupyöräilijöiden ja rullaluistelijoiden turvallisuus paranee, saattaa heiketä. Minä haluaisin tämän tuoda esille, että tässä on kysymyksessä kokonaisuus kevyestä liikenteestä.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Ihan hyvä, jos saadaan hiukan kevennystä näin illan mittaan näihin keskusteluihin.

Ed. Bremerille sanon, että hän varmasti ymmärsi, mitä minä tarkoitin taajamat ja muu maa -asialla. Hän sanoi, että uskoo, että rullaluistelu on yleistynyt vain taajamissa. Kyllä me siellä maallakin osaamme. Mikkelissäkin näkee vaikka kuinka paljon rullaluistelijoita, osa kypärä päässä, osa ilman.

Pakkoasiaan kaiken kaikkiaan tietysti tullaan puuttumaan, kun yleisempi keskustelu vielä tästä alkaa, mutta heijastinpakkoa kannattaisin oikein lämpimästi. Pitäneekö tehdä aloite? Turvavyöpakon olisin todella toivonut olleen voimassa jo vuoden 97 tammikuussa enkä vasta sen vuoden marraskuussa.

Ed. H. Koskinen: Herra puhemies! Ensimmäisen kerran saan näin suuren kunnian, että olisin säätänyt jonkin lain jopa sillä tavalla, että minun aloitteeni, joka ei mennyt minun nimissäni, meni liikennevaliokunnan nimissä eteenpäin, sinänsä hyvin järkevä ehdotus ja laki.

Nimittäin nythän on sillä tavalla, että kun ihminen autolla liikkuu, niin siinähän ongelmat tulevat sille, jonka päälle auto ajaa, esimerkiksi rullaluistelijat ja pyöräilijät. Mutta pyöräilijä on itse vastuussa siitä, hän sovittaa vauhtinsa ja kaikki muut sillä tavalla, että ei kolaroi. Mutta kun autoilija ajaa yhteen pyöräilijän kanssa, se on autoilijan syy. Sen vuoksi näen, että autoilijan pitäisi käyttää valoja, että hän tulisi nähdyksi ja pyöräilijät ja rullaluistelijat voisivat hänet väistää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 20.05.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen